

Pauliina Poikolainen

NAISJALKAPALLOILIJAT UUDELLA NURMELLA

- Kulttuurit kohtaavat suomalaisessa naisjalkapallojoukkueessa

Jyväskylän yliopisto

Liikuntatieteiden laitos

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma

Kevät 2011

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Liikuntatieteiden laitos/ liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

POIKOLAINEN, PAULIINA: Naisjalkapalloilijat uudella nurmella – kulttuurit

kohtaavat suomalaisessa naisjalkapallojoukkueessa

Pro Gradu -tutkielma, 93 s., 5 liites.

Liikunnan yhteiskuntatieteet

2011

Naisjalkapallo on kansainvälistynyt nopeassa tahdissa 2000-luvun puolivälistä eteenpäin. Joukkueiden monikulttuurisuudessa myös niiden toimintatavat muuttuvat, luoden seurakenttään uudenlaisen pääomien taistelukentän. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää afrikkalaistaustaisten Suomeen hankittujen ammattilaispelaajien elämää suomalaisessa naisjalkapallojoukkueessa ja selvittää miten kohtaaminen suomalaisten seuratoimijoiden kanssa on sujunut. Samalla mielenkiinto kohdistuu suomalaisen seurajoukkueen valmiuteen ja motiiveihin hankkia ulkomaalaisvahvistuksia perinteisen harrastetoiminnan rinnalle.

Tutkimus on toteutettu teemahaastatteluin, joihin osallistui kaksi afrikkalaista Suomessa ammatikseen pelaavaa naisjalkapalloilijaa, kaksi suomalaista naispelaajaa, sekä yksi naisjoukkueen valmentaja. Haastattelujen teemat peilaavat kirjallisuuskatsauksen teemoja, joita ovat naisjalkapallon historia Suomessa, sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen pääoma, sopeutumistyö sekä identiteetin kehitys. Tutkimus on siis laadullinen liikuntasosiologinen selvitys, johon on sisällytetty kulttuuritutkimusta ja sosiaalipsykologista lähestymistapaa. Keskiössä ovat haastateltujen henkilöiden henkilökohtaiset kokemukset joukkueiden kansainvälistymisestä ja ammattiuran luomisesta vieraassa maassa.

Kulttuurien kohtaaminen joukkueessa ei ole yksiselitteinen prosessi. Vaikeuksia tuottavat niin kieli, erilaiset käyttäytymistavat kuin myös pelikulttuuriset erot. Haasteena koetaan myös ammattipelaajien ja suomalaisten harrastepelaajien välinen asemoituminen joukkueessa. Ulkomailla pelaaminen voi kuitenkin myös vahvistaa ammattipelaajan ammatti-identiteettiä ja edesauttaa uuteen kulttuuriin sopeutumisessa. Sopeutumista vaaditaan myös suomalaisilta pelaajilta ja valmennukselta, kun joukkuedynamiikka muuttuu monikulttuurisuuden myötä. Taistelut erilaisista pääomista joukkueen sisällä sekä eri joukkueiden välillä saavat uusia piirteitä kansainvälistymisen myötä, johon naisjalkapallon taloudelliset resurssimahdollisuudet Suomessa luovat erityisen toimintaympäristön. Aihealue vaatisi myös hieman laajempaa selvitystä, jotta sopeutumista edesauttavia toimintatapoja voitaisiin kehittää osaksi kansainvälistyvää jalkapalloa ja pelaajahankintoja.

Asiasanat: ammattiurheilu, identiteetti, jalkapallo, kulttuurienvälisyys, kulttuurinen pääoma, sopeutuminen, sosiaalinen pääoma

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
2 PELAAJAHANKINTAPROSESSIN TUTKIMINEN	6
2.1 Tutkimusongelmana kulttuurienvälinen kohtaaminen	7
2.2 Tutkimuksen toteutus	8
3 SUOMALAISEN JALKAPALLOILUN KANSAINVÄLISTYMISSKEHITYS	13
3.1 Onko jalkapallo ammatti Suomessa?.....	14
3.2 Pelaajan työsopimuksen synty.....	16
3.2.1 Pelaaja-agentit	17
3.2.2 Sopimuksellisuus	17
3.3 Naisjalkapalloilun kehitys	19
3.3.1 Mimmipelurista ammattipalloilijaksi.....	19
3.3.2 Jalkapallon merkitys Afrikassa pähkinänkuoressa	22
3.3.3 Kansainvälistyvät pelaajamarkkinat Suomessa	24
3.3.4 Monikulttuurisen naisjoukkueen valmennus	28
4 KANSAINVÄLINEN JALKAPALLO JA MAAHANMUUTTO	31
4.1 Pääomat kansainvälisessä joukkue toiminnassa	33
4.2 Kulttuurien välinen kommunikaatio ja identiteetti.....	36
4.2.1 Sopeutumisen määrittely ja merkitys pelaajalle	37
4.2.2 Kielen merkitys sopeutumiselle	41
4.2.3 Kulttuurinen identiteetti muutoksessa.....	42
5 KOKEMUSTEN JA TEORIAN VUOROPUHELU	48
5.1 Kansainvälisyyden organisointi seuratasolla.....	49
5.2 Sopimuksellisuus ja ammattilaisuuden koettu problematiikka	58
5.3 Kohtaaminen ja sopeutuminen monikulttuurisessa joukkueessa	65
5.4 Ammattilaispelaajan kulttuurinen identiteettityö	78
6 YHTEENVETO JA JATKOPOHDINTAA.....	85
LÄHTEET.....	88
LIITTEET.....	94

1 JOHDANTO

”Kovempi jätkä ois sopeutunut jo”, todetaan kohuakin herättäneessä dokumenttielokuvassa *Täynnä tarmoa* vuodelta 2009. Lausahdus viittaa kaksi viikkoa Suomessa asuneeseen koripallon pelaajaan, joka on tullut kokeilemaan onneaan ammattilaispelaajana uuteen maahan ja uuteen joukkueeseen. Todellisuudessa sopeutuminen vie aikaa ja henkisiä voimavaroja paljon enemmän kuin kaksi viikkoa joukkueen harjoituksissa. Tässä tutkimuksessa pureudun toiseen nopeasti kansainvälistyvään joukkuelajiin – naisjalkapalloon – ja siihen liittyvään monikulttuuriseen sopeutumiseen joukkueen sisällä.

Suomalaiset jalkapalloseurat ovat alkaneet 2000-luvulla hankkia pelaajavahvistuksia ulkomailta, niin miesten kuin myös naisten joukkueisiin. Kansainvälisiä ammattilaispelaajia on alkanut näkyä yhä enemmän naisjalkapallon korkeimmalla sarjatasolla, kun pelaajia on hankittu Suomeen muun muassa Afrikasta, Itä-Euroopasta, Keski-Euroopasta sekä Yhdysvalloista. Vastaavasti suomalaisia naispelaajia lähtee hakemaan kansainvälistä kokemusta esimerkiksi Yhdysvalloista ja muista pohjoismaista.

Kehittyvä linjaus kertoo samalla jotakin niin jalkapallo- kuin yleisemmän liikuntakulttuurin muutoksesta Suomessa. Erityisesti naisjoukkueen pelaajaroolien moninaisuus luo erittäin mielenkiintoisen tutkimuskohteen, kun samassa joukkueessa saattaa pelata täysammattilaisiksi seuraan hankittuja ja omasta harrastuksestaan jopa maksavia pelaajia. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa, miten kaksi toisistaan hyvin erilaista kulttuuria kohtaavat naisjalkapallojoukkueen arjessa. Varsinainen tutkimuskohteeni on itse pelaaja ja se miten hän kokee elämäntilanteensa uudessa kulttuurissa.

Ammattilaisuuden ja harrastajien välinen ristiriita urheiluseuroissa on yksi aiheen mielenkiintoisista taustatekijöistä. Tässä yhteydessä voin samalla käsitellä seuran pelaajahankintojen tarkoitusperiä ja sopimuksellisuutta suhteessa pelaajaan. Tärkeänä teemana teoriasta nousee esille myös kulttuurisen identiteetin käsite. Erityisesti tarkoitan tällä mahdollisen monikulttuuristuvan identiteetin käsitettä, jolla viitataan kansainvälisessä työympäristössä liikkuvan pelaajan identiteetin kehitykseen

kansallisesta kohti kansainvälisempää identiteetin tuntemusta ja esilletuomista. Samalla nousee esille laajempi pääomien tarkastelu niin sosiaalisen, kulttuurisen kuin myös taloudellisen pääoman suhteen. Näin ollen pelaajan laaja-alaisempi sopeutuminen, verkostoituminen, ammatinharjoittaminen ja muut elämän olosuhteet voidaan yhdistää osaksi viitekehystä.

Ulkomailta hankittuja pelaajia on tutkittu Suomessa suhteellisen vähän, joten varsinaista tutkimusaineistoa ei ole mahdollista kovinkaan paljoa hyödyntää. Etenkin naisten kansainväliset pelaajasiirrot ovat jääneet tutkimuskentällä varjoon. Jalkapallo sinänsä on kuitenkin ollut suosittu tutkimuskohde eri puolilla maailmaa. Viime vuosina on alkanut ilmaantua tutkimustekstejä myös naisjalkapallosta, joten tässä työssä on mahdollista päästä historiallista tarkastelua pidemmälle. Kansainvälinen tutkimus miespelaajien muuttoliikkeistä urheilun nimissä on samaten hyödyllinen osa teoriaa, sillä kansainvälisten joukkueiden perinne ulottuu pitkälle historiaan. Aiheeseen liittyy näiden lisäksi läheisesti myös maahanmuuttajiin kohdistunut tutkimus, joita on toteutettu Suomessakin jo 1990-luvun alusta saakka melko runsaasti.

Tutkimus alkaa tutkimusprosessin kuvaamisella ja etenemisellä, jolloin samalla havainnollistan tarkat tutkimuskysymykseni. Luku 2 myös määrittelee teoreettisen viitekehysten tutkimukselle. Seuraava luku havainnollistaa suomalaista naisjalkapallojoukkuetta toimintaympäristönä historiallisen kehityksen kautta, johtaen nykypäivän kansainväliseen jalkapalloiluun. Suomalaisen joukkuemallin lisäksi selvitän tutkimukselle olennaisia afrikkalaiseen jalkapallokulttuuriin liittyviä erityispiirteitä. Luku 4 on varsinainen tutkimuksen teoreettinen osuus. Tarkastelussa ovat sekä pääoman muodot, että sopeutumisen teoria ja kulttuurisen identiteetin muodostuminen. Nämä osa-alueet yhdistyvät osaksi yksilön kokemuksellisuutta pääomakeskusteluun kytkeytyen. Lopulta, ennen yhteen kokoavaa pohdintaa aiheesta, luku 5 keskittyy kokonaisuudessaan haastateltujen kokemuksiin. Pelaajat kertovat kokemuksistaan niin pelaajasiirtojen alkuaajoista, joukkueen muodostumisesta, sopeutumistyöstä kuin myös koetuista haasteista monikulttuurista joukkuetta luotaessa.

2 PELAAJAHANKINTAPROSESSIN TUTKIMINEN

Koska jalkapallo ilmentää jo käsitteenä hyvin kansainvälistä kulttuurista ilmiötä, on aihetta lähestyttävä monitieteisesti ja -kulttuurisesti (Itkonen & Nevala 2007b, 248). Näin ollen myös tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys on monitieteinen, sisältäen piirteitä sosiolingvistiikasta, sosiaalipsykologiasta, sosiologiasta ja kulttuurintutkimuksesta. Voidaan siis puhua jopa teoriatriangulaatiosta (Eskola & Suoranta 2008, 69). Mielestäni aihe vaatii sosiaalipsykologista mikrotason ymmärrystä yksilötasolla, mutta myös laajempaa sosiologista näkökulmaa, jonka avulla pelaajien kokemuksia voidaan tarkastella yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa ympäristössään. Jokapäiväinen arkemme on sosiaalisesti rakennettu kokonaisuus, joka koostuu merkitystulkinnosta ja niiden säännöistä (Alasuutari 2007, 60). Näin ollen laaja-alainen näkemys siihen, miten ulkomailta Suomeen tulleen pelaajan arkielämä jäsentyy, tarkoittaa pelaajan sosiaalisen elämän ja henkilökohtaisen identiteetin sekä sopeutumisen keskiöön nostamista.

Tutkimuksen teoriapohja on koostunut hyvin aineistolähtöisesti, jolla tarkoitan lähtökohtani olevan haastatteluissa ja tutkimuskysymyksissäni. Näiden teemojen pohjalta olen pyrkinyt luomaan myös kattavan teoriapohjan, joka tukee aiheen tematiikkaa, ja siten löytämään avoimille kysymyksille selityksiä ikään kuin alhaalta ylöspäin. Muun muassa Eskola ja Suoranta (2008, 19) ilmaisevat tällaisen lähestymistavan olevan tarpeellista, kun tarvitaan tietoa jonkin ilmiön tai ominaisuuden olemassaolosta. Otantani haastatteluille on myös hyvin harkinnanvarainen, sillä tavoitteeni oli saada samassa tilanteessa, samassa joukkueessa ja samaan aikaan pelaavien sekä valmentavien henkilöiden kokemuksia ja muistoja. Näin ollen pyrin pääsemään mahdollisimman lähelle samaa ilmiötä, mutta useammasta eri näkökulmasta.

Naisjalkapalloa ei yleisesti ole tutkittu kovinkaan perusteellisesti, mutta Hanna Vehviläinen ja Hannu Itkonen ovat selvittäneet suomalaisen naisjalkapallon kehityskausia vuosina 2008 ja 2009. Tuon historiallisen näkemyksen perusteella olen pyrkinyt ponnistamaan globaalimpaan näkökulmaan, jossa suomalaisen vapaaehtoisuuteen ja harrastamisen kulttuuriin pohjautuvaan seuratoimintaan

yhdistetään kansainvälisiä piirteitä hankkimalla pelaajia ulkomailta. Myös Vehviläinen ja Itkonen (2009, 133) korostavat globaalin naisjalkapalloilun tutkimusta tarvittavan.

Tällainen ammattilaisuuden ja harrastamisen, markkinoiden ja vapaaehtoisuuden sekä globaalin ja paikallisen yhteentörmäys suomalaisessa naisjalkapallojoukkueessa on äärimmäisen mielenkiintoinen ja liikuntakulttuurin pirstaleisuutta korostava ilmiö. Pääasiallisena huomionkohteena tässä tutkimuksessa on erityisesti kulttuurien välinen kohtaaminen vastaavanlaisessa seuraympäristössä. Perustelen tutkimuskohteen valintaa sillä, että naisjalkapallon nopea kehitys ja kiihtyvä kilpailu yhteistyökumppaneista ja pelaajista niin kansallisilla kuin myös kansainvälisillä markkinoilla kuvastaa yleisempää yhteiskunnallista tilannetta ja huolta kilpailukyvyn kehittämisestä. Naisten joukkuetoiminta on lähestynyt jatkuvasti miesten toimintamalleja ja kansainvälistyminen on kiihtynyt huomattavasti niin pelaajasiirtojen kuin myös kansainvälisten peliturnausten muodossa. Toinen perustelu tutkimukselle on maahanmuuttokeskustelun laaja esiinnoisuus suomalaisessa politiikassa. Kulttuurienvälinen kohtaaminen suomalaisessa seurajoukkueessa ja Suomeen ulkomailta töihin saapunut pelaaja ovat myös osa tätä aihepiiriä ja ilmiötä tutkimalla voidaan saada arvokasta tietoa maahan muuttavan henkilön kokemuksista. Eri pääomateorioihin kytkeytymällä voidaan kohtaamista tarkkailla monelta eri osa-alueelta käsin.

2.1 Tutkimusongelmana kulttuurienvälinen kohtaaminen

Sosiologiassa tutkimusaiheet rajataan yleensä erilaisin viitekehyksin (Allardt 1983, 16). Edellä avatun viitekehysten avulla olen määritellyt myös tämän tutkimuksen tutkimusongelmat, joita on aiheen laaja-alaisuuden vuoksi useampia. Suomeen hankitun naispelaajan elämä rinnastetaan helposti maahanmuuttajan käsitteeseen, jolloin laajemman maahanmuuttokeskustelun tarkastelu on olennaista. Tällöin on tarpeellista selvittää pelaajan sopeutumisen keinoja vallitsevaan yhteiskuntaan ja hänen pärjäämistään uuden kulttuurin arjessa. On tärkeää myös määritellä niitä syitä, jotka ovat johtaneet pelaajan valitsemaan Suomen asuinpaikakseen, samoin kuin motivaatiota pelaajan hankkivan seuran taustalla. Pelaajan kulttuurinen identiteetti ja

seuraympäristön rooli identiteetin tukijana tai haastajana muodostavat tämän tutkimuksen rungon.

Tutkimuskysymykset voidaankin jakaa apukysymyksineen seuraaviin kolmeen teemaan:

1. Mistä syistä pelaajat ovat päätyneet Suomeen ja miten he kokevat sopeutuneensa uuteen toimintaympäristöön? Mitkä tekijät ovat helpottaneet tai vaikeuttaneet sopeutumista?
2. Millaisia ongelmia monikulttuurisessa joukkueessa nousee esille ja miten niistä on selvitty?
3. Miten ja miksi suomalainen seura hankkii pelaajan ulkomailta? Miten kulttuurien väliset erot on otettu huomioon?

Näiden tutkimusongelmien johdattamana olen laatinut haastattelurungot sekä rajannut teoreettisen viitekehýkseni tukemaan tutkimusta. Lähtökohtani ovat verrattain laajat, mutta kokemuksellisuuden johdattamana olen keskittynyt vastaajien kertomuksiin omasta kulttuurisesta kohtaamisestaan. Näin ollen rajausta on lähtöisin haastateltujen henkilöiden omista painotuksista.

2.2 Tutkimuksen toteutus

Varsinainen tutkimusaineisto on kerätty teemahaastatteluin. Tämän metodin avulla haastatteluteemat ja peruskysymykset pysyvät jokaisella pelaajalla lähestulkoon samana, mutta ne ovat tarpeeksi väljät antamaan tilaa ja mahdollisuuksia myös vapaalle ajattelulle ja keskustelulle (Eskola & Suoranta 2008, 86; Eskola & Vastamäki 2010, 28). Jokainen Suomeen muuttanut pelaaja on yksilöllisessä tilanteessa niin menneisyytensä kuin myös sopeutumisensa suhteen, joten tutkimuksen kannalta yksilöllisen teemahaastattelun kautta voidaan päästä syvemmälle itse pelaajan käsityksiin kuin muilla mahdollisilla metodeilla.

Myös seuran toimintatapojen ja valintaperusteiden ymmärtäminen vaatii avointa teemahaastattelua, jossa pelaajavalinnoista vastuussa oleva henkilö voi kertoa omista kokemuksistaan ja perusteistaan vapaammin kuin tarkkaan laaditulla kyselylomakkeella tai tiukasti strukturoidussa haastattelussa. Tarkoitus on siis johdatella vastaaja muistelemaan ja kertomaan vapaasti ja keskustelumaisesti aiheesta, jolloin valmiit teemat ovat ikään kuin vuorovaikutuksen tukena.

Tutkimus on näin ollen laadullinen. Haastattelujen tarkoituksena on selvittää pelaajien itsensä kokemia epäkohtia tai toimivia ratkaisuja niin uuteen kulttuuriin sopeutumisen, työsopimukseen liittyvien järjestelyjen kuin yleisempien elämän olosuhdetekijöiden suhteen. Varsinaisen kasvokkain käytävän haastattelutilanteen ja -sävyn pyrin pitämään mahdollisimman epämuodollisena, jotta vastaajat eivät takertuisi liikaa kysymyksiin, vaan pystyisivät kertomaan kokemuksistaan mahdollisimman rennosti.

Kyseessä on osittain myös tapaustutkimus, sillä haastateltavat ovat jossakin uransa vaiheessa pelanneet ja valmentaja valmentanut samassa seurassa ja tietyssä kaupungissa. Tämä raja on tehty vakioimaan ympäristötekijät ja saamaan mahdollisimman laaja näkemys tietystä pelaajasiirtoajasta ja -paikasta. Näin ollen haastateltavat pystyvät refleктоimaan samaa ilmiötä eri näkökulmista ja yksittäisestä tapauksesta voidaan tuottaa syvempää ja kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä (Eskola & Saarela-Kinnunen 2010, 190–191). Huomionarvoista on kuitenkin se, että kyseisessä seurassa pelaaminen on osunut jokaiselle pelaajalle eri vaiheeseen niin elämäntilanteen kuin urakehityksen kannalta. Tässäkin mielessä siis pelaajan yksilöllinen kokemuksellisuus on tärkeää huomioida vastauksia analysoidessa.

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole usein tarkoituksenmukaista tutkia suuria joukkoja tai etsiä tilastollista pätevyyttä, vaan usein huomiota keskitetään jonkin tietyn tapahtuman tai ilmiön tunnistamiseen ja ymmärtämiseen (Alasuutari 2007, 39). Esimerkiksi syyt ja tavat palkata naispelaaja ulkomailta suomalaiseen seuraan vaihtelevat tapahtumakohtaisesti, samoin kuin heidän kokemuksensa ja elinjärjestelyt maassa. Näin ollen on olennaisempaa päästä lähelle ja ymmärtäen yksittäisiä tapahtumia kuin yrittää selvittää ilmiötä tilastollisesti. Laadullinen tutkimus ja kulttuurintutkimus ovat myös

hyvin yhteensopivia tapoja lähestyä ilmiötä, sillä niissä molemmissa on universaalien lainalaisuuksien sijasta keskiössä paikallinen selittäminen (Alasuutari 2007, 55).

Haastattelujen avulla pyritään saamaan tarkkaa tietoa tapahtumien kulusta, mutta myös keräämään osallisten kokemuksia ja tulkintoja ilmiöstä. Tällöin haastateltavat ovat ikään kuin ilmiön asiantuntijoita, jolloin heidän muistonsa ja tietonsa saattavat olla osittain virheellisiä. (Alastalo & Åkerman 2010, 372.) Tämän tutkimuksen puitteissa varsinaiset virheet eivät vaikuta analyysiin, sillä tarkoituksena on kerätä haastateltavien kokemuksia ja tunteita aiheesta. Näiden kokemusten ymmärtämisen ja tulkitsemisen kautta on mahdollista päästä faktatietoa syvemmälle itse pelaajamarkkinoiden vaikutukseen sen armoilla olevassa yksilössä. Tärkeintä ei ole tällöin tarkat tiedot päivämääristä tai rahasummista, vaan maasta toiseen siirtyvän pelaajan kokema todellisuus.

Myös oma roolini haastattelijana on olennainen haastattelun vuorovaikutustilanteessa, joka tulee huomioida myös analyysissa (Pietilä 2010, 414). Osa haastatteluista on tehty äidinkielelläni suomella, mutta kansainvälisten pelaajien haastattelut on toteutettu englanniksi. Englannin kieli on kuitenkin tutkimukseen osallistuneiden ulkomailta hankittujen pelaajien käyttämä kieli maassa ja itselleni erittäin luonteva kieli entisenä englannin pääaineopiskelijana, joten kielenkäyttö ei sinällään tuottanut ongelmia. Myös käännösten tekeminen litteroidusta haastatteluaineistosta onnistui hyvin, sillä yksittäiset käännöksiin taipumattomat termit ja sanonnat eivät vaikuta olennaisesti kokonaistunnetilojen ja mielipiteiden ymmärtämiseen. Haastattelujen purussa ongelmaksi muodostui lähinnä nauhan huono laatu ja taustahäly. Nopea puherytmi ja lausunnan vieraus vaikeuttivat huonon äänentoiston ohella tarkkojen sanamuotojen kuulemista nauhalta, mutta haastattelujen pikainen purku edesauttoi varsinaisen asian ytimen tallentamista paperille. Ensimmäisen haastattelun nauhuriongelmissa ja mikrofoniin asettelemisesta oppineena kiinnitin teknologiaan enemmän huomiota jatkossa.

Haastatteluihin saattoi vaikuttaa myös tilanteen vieraus afrikkalaisille pelaajille. Pelaajat olivat minulle alkuun tuntemattomia, joten pyrin helpottamaan tilannetta olemalla heihin yhteydessä jo etukäteen useampaan otteeseen. Haastattelutilanne oli kuitenkin osallistujille uusi, joten toisella haastattelukerralla he olisivat saattaneet avautua

enemmän. Suomalaispelaajien kanssa olin tuttu entuudestaan, joten haastattelut olivat hieman vapautuneempia.

Haastattelussa on kuitenkin otettava huomioon samat kulttuuriset ja kielelliset seikat kuin tutkimusaiheessa yleisesti, toisin sanoen kielellinen ja ei-kielellinen viestintä ovat olennaisessa roolissa haastattelun tunnelman ja luottamuksen luomisessa. Yhtenä haasteena onkin vastaajien oman historiallisen ja kulttuurisen viitekehyksen saaminen mukaan vastausten tulkintaan omieni sijasta (Pietilä 2010, 419–420). Esimerkiksi erilaiset sanavalinnat, joihin kulttuuri vaikuttaa huomattavasti sekä niiden tulkinta, on olennainen osa kokemusten merkityksiä etsittäessä. Jäinkin haastattelujen jälkeen hieman pohtimaan, jätettiinkö jotain olennaista sanomatta ja pyrittiinkö tilanteessa muodostamaan todellisuutta myönteisempi kuva. Kaiken kaikkiaan kokemukseni kuitenkin oli, että haastateltavat kertoivat tuntemuksistaan melko vapautuneesti ja arkielämäänsä reflektoiden.

Varsinaiset haastatteluteemat on luotu kolmella tapaa: intuitiolla, aikaisemmasta teoriasta ja valmiista kirjallisuudesta käsin muotoilemalla ja yhdistelemällä (Eskola & Vastamäki 2010, 35). Teoriavalinnat ovat rajanneet teemoja joihin pyrin keskittymään ja aikaisempi kirjallisuus on herättänyt ajatuksia tärkeistä aiheista, jotka mielestäni on tärkeää käsitellä haastatteluissa. Lopulliset teemakysymykset ja muodot olen muodostanut lähes mielivaltaisesti yhdistellen kirjallisuudessa ja teoriassa, sekä myös eri haastatteluissa, heränneiden ajatusten ja esille tulleiden asioiden mukaan. Näin ollen myös haastateltava on päässyt vaikuttamaan haastattelunsa kulkuun ja tärkeänä pitämäänsä teemaan.

Ennen haastattelujen toteuttamista halusin tutustua afrikkalaiseen jalkapallokulttuuriin ja selvittää tärkeitä asiaan liittyviä aihealueita. Kävin tätä varten sähköpostikeskustelua Suomessa nykyisin asuvan nigerialaisen opiskelijan kanssa, joka havainnollisti minulle kulttuurien eroavaisuuksia erityisesti jalkapallon suhteen. Tämän lyhyen keskustelun jälkeen pystyin tarkentamaan tulevien haastattelujeni teemoja, sekä sain hieman tarkempaa ja tärkeää taustaymmärrystä aiheeseeni.

Kaikkiaan varsinaisia haastatteluja on toteutettu viisi kappaletta. Tutkimuksen kokemusääninä toimivat yhden seuran pelaajahankintoihin vaikuttanut silloinen

valmentaja (V), joka valottaa seuran näkökantoja pelaajahankintoihin, sekä kaksi afrikkalaispelaajaa (KVP1 ja KVP2), jotka kertovat omista henkilökohtaisista kokemuksistaan Suomeen tulosta ja maassa pelaamisesta. Tutkimuksen edetessä haastattelin vielä kahta suomalaista pelaajaa (SP3 ja SP4), saadakseni mukaan myös heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan pelaamisesta monikulttuurisessa joukkueessa. Pelaajat ovat kaikki naisia. Kaikki haastateltavat ovat myös pelanneet tai valmentaneet samassa seurassa, joten jokaisella on kerrottavaa samasta ajasta ja paikasta, mutta eri näkökulmista. Tällä hetkellä jokainen pelaajista vaikuttaa eri seuroissa. Suomalaisten pelaajien ottaminen mukaan tutkimuksen ääniksi osoittautui hyväksi ajatukseksi, sillä vasta heidän kertomuksensa loivat valoa seurajoukkueiden arkeen kulttuurien kohdatessa. Näin ollen pystyin refleктоimaan kansainvälisten pelaajien kokemuksia suomalaisten kokemuksiin.

Lopulta, tutkimuksen lukuohjeksi on syytä antaa rajaava vihje. Kun tavoitteena on ymmärtää pelaajien kokemuksia kulttuurisesta kohtaamisesta, on tällöin tutkimuskohteena yksilö. Näin ollen tämän tutkimuksen tarkoituksena on ainoastaan selvittää yksilöllisiä kokemuksia. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole etsiä laajempia yleistyksiä, ja monilla henkilöillä voi olla täysin eriäviä kokemuksia tässä tutkimuksessa esille nousevista ilmiöistä tai tapahtumista. Selittämällä jalkapallon kehityskulkua Suomessa ja kansainvälisesti, sekä tarkastelemalla kulttuurintutkimusta ja eri pääomia, kartoitan sen teoreettisen viitekehyksen, jonka rajoissa pyrin ymmärtämään näitä viittä haastattelemaani yksilöä ja tulkitsemaan heidän kokemuksiaan kulttuurien kohtaamisesta suomalaisessa naisjalkapalloseurassa.

3 SUOMALAISEN JALKAPALLOILUN KANSAINVÄLISTYMISKEHITYS

Jalkapallo on kehittynyt kansainvälisesti 1800-luvulta uudelle vuosikymmenelle keräten ympärilleen yli 250 miljoonaa harrastajaa. Palloa potkitaan niin Euroopassa, Aasiassa, Afrikassa kuin myös Latinalaisessa Amerikassa, ja levitessään jalkapallo on samalla organisoitunut luoden ympärilleen oman ammattikunnan. Kansainvälinen lajiliitto FIFA perustettiin vuonna 1904, mutta varsinainen kimmoke kansainväliselle toiminnalle saatiin ensimmäisten MM-kisojen myötä vasta vuonna 1930. Tuohon saakka kansalliset liigat ja sarjat kehittyivät hitaalla ja toisistaan eriävällä tahdilla suomalaisen sarjajärjestelmän vakiinnuttua vasta 1930-luvun vaihteessa. Suomen Palloliitto tosin perustettiin jo vuonna 1907, joten jalkapalloa on pelattu virallisen organisaation alaisuudessa jo paljon aiemmin. Pitäytyminen amatööriydessä ja lajin hidas eteneminen maaseudulle, sekä muun muassa suojeluskuntien suosima pesäpallo, estivät jalkapalloilun valtaannousua Suomessa pidempään kuin monissa muissa maissa. Vaikka lajin suosio on satavuotisen historiansa aikana huomasti kasvanut, ei miesten jalkapallo Suomessa ole kuitenkaan vielä saavuttanut toivottua kansainvälistä menestystä. (Itkonen & Nevala 2007a, 11–14; Wallén 2007, 71–79.)

Kansainvälistä mainetta on kuitenkin saavutettu yksilötasolla, kun suomalaisia tähtipelaajia on siirtynyt ulkomaille ammattilaisiksi. Vapaaehtoistoiminnasta ja amatööriurheilusta on nykyisin myös Suomessa siirrytty kohti ammattimaisempaa joukkueurheilua, jonka seurauksena pääsarjatason miespelaajista on monin paikoin tullut kokopäiväisiä työntekijöitä. Samalla agentit ja managerit ovat tulleet osaksi urheilukulttuuria ja mukaan muun muassa sopimusneuvotteluihin. (Korhonen 2008, 39.)

Myös seurojen taloudessa siirryttiin 1980-luvulla yhä laajempaan ja ammattimaisempaan toimintaan. Niihin alettiin hankkia yhä enemmän ammattivalmentajia, pelaajia ulkomailta, kokopäiväisiä toiminnanjohtajia ja eri osa-alueiden päälliköitä, eivätkä pelaajapalkkiotkaan enää olleet vieras käsite suomalaiselle seurapelaajalle. Ammattimaistuminen vaikutti luonnollisesti suoraan myös seurojen menoeriin, joten kokonaistoimintaa ei enää monin paikoin ollut mahdollista pyörittää kansalaistoiminnan tai julkisten avustusten varoilla. Näin ollen markkinoiden ja

yhteistyökumppaneiden rooli kasvoi seuratoiminnan elinvoimaisuuden ylläpitäjänä. (Hirvonen 2007, 124–125.)

Taloudelliset määreet ja pääomat vaikuttavat siihen, mitkä joukkueet menestyvät ja miten, joten urheilusta on kehittynyt yhä enemmän liiketoimintaa. Luonnollisesti myös pelaajavirrat seuraavat taloudellisia suhdanteita. (Itkonen & Nevala 2007b, 243.) Markkinat ovat kuitenkin rajalliset, joten kilpailussa vain vahvimmat ja menestyneimmät pärjäävät. Taloudellista pääomaa ei näin ollen riitä kaikille lajeille ja seuroille samantarvoisesti. Kilpailu kiristyi niin katsojista ja kannattajista muiden lajien kanssa, pelaajapalkkioiden maksuvoimasta, ja sitä kautta kilpailevien seurojen veto voimasta kuin myös taloudellisten tukien saamisesta.

Naisten osalta vain harva pelaaja voi kuitenkaan Suomessa tulla vielä toimeen ainoastaan jalkapallolla, joten ainakaan kotimaisia pelaajia ei voida sanoa täysiammattilaisiksi. Seura voi auttaa pelaajia muun muassa työpaikan saannissa, polttoainemaksuissa ja asunnon vuokraamisessa, mutta pelaamisesta saatu palkka ei yleensä kuitenkaan riitä kaikkien kulujen kattamiseen. Tässä yhteydessä tulee mielenkiintoiseksi ulkomaalaisten pelaajahankintojen elämäntilanne. Kun seura päättää hankkia itselleen kansainvälisiä pelaajia, sen täytyy todennäköisesti tehdä pelaajasta rahamääräinen tarjous sekä mahdollistaa sellaiset elinolosuhteet, joita toiset seurat eivät pysty tarjoamaan. Tällöin liikumme pelaajamarkkinoiden käsitteessä suomalaisessa seuratoiminnassa jo toisella tasolla.

Tämän luvun tarkoituksena on selventää pelaajamarkkinoiden osapuolten roolia pelaajahankinnoissa ja määritellä aihepiirissä yleisesti käytettyjä käsitteitä. Painopiste on erityisesti kansainvälisessä toiminnassa ja naisjalkapallossa, jonka kehitykseen paneudun tarkemmin luvun loppupuolella.

3.1 Onko jalkapallo ammatti Suomessa?

Urheilun luonne on muuttunut voimakkaasti viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana aatteellisesta ja yleishyödyllisestä toiminnasta nykyään laajalti tunnustettavaksi

elinkeino- ja liiketoiminnaksi. Tämän kehityksen johdosta urheilijoiden oikeudellista asemaa on jouduttu arvioimaan uudelleen esimerkiksi yrittäjänä ja työntekijänä. (Ratinen 1998, 14.) Kehityskulku viittaa vahvasti siihen, että myös naisten osalta ollaan siirtymässä kohti jonkinasteista ammattilaisuutta. Jalkapallokentillä näkyy yhä enemmän amatööripelaajien ja harrastajien joukossa myös puoli- ja täysammattilaisia pelaajia.

Jalkapallon ympärille kehittynyt kansainvälinen liiketoiminnallisuus on samalla tuonut mukanaan muutoksia muun muassa lajin sosiaaliseen taustaan. Itkonen ja Nevala (2007, 19) nostavat esille jalkapalloilun eriytymisen ikään kuin paikalliseen ja globaaliin tai pieneen ja suureen, sekä vertaavat kehitystä yleiseen urheilun eriytymisen prosessiin. Tässä yhteydessä suomalaisen jalkapallon ja erityisesti naisjalkapallon tarkastelu saa tärkeän kiinnityskohtansa. Jalkapallo on globaalissa mittakaavassa yksi maailman seuratuimpia ja harrastetuimpia lajeja, jonka ympärille on muodostunut kunnianhimoista liiketoimintaa. Suomalaiset lahjakkuudet muuttavat isompiin kaupunkeihin ja maihin päästäkseen osaksi tuota ammattitoimintaa, joka on hiljalleen alkanut avautua myös naispelaajille. Mutta mikä on Suomen rooli globaalissa jalkapallossa? Onko jalkapalloilijan – erityisesti naisjalkapalloilijan – mahdollista pelata Suomessa ammattilaisena?

Ammattilaisuuden kriteerinä pidetään yleisesti pelaamisesta saatua rahallista korvausta ja ajallista uhrausta. Pääsääntönä on niin Euroopassa kuin Suomessa kansallisesti, että ammattilaisen seurajoukkueurheilijan katsotaan olevan työsuhteessa. Työsopimuslain 1§1:n mukaisesti puhutaan työsuhteesta, kun työsuhteen viisi tunnusmerkkiä täyttyvät. Näitä ovat sopimussuhde, työn tekeminen, työn tuloksen koituminen toisen hyväksi, vastikkeen maksaminen sekä työnantajan johto ja valvonta. (Kajander 2006, 4.) Jalkapalloilijan ammattilaisuutta ajatellen siis pelaajasopimus, pelaaminen ja harjoittelu seurajoukkueessa, sarjatulokset seuran hyväksi, pelaajakorvausten maksaminen ja valmennuksen sekä seurajohdon direktio-oikeus pelaajaa kohden puhuvat työsopimussuhteen tunnusmerkkien täyttymisestä. Työsuhteen oletus on erityisesti ulkomaalaisten urheilijoiden kohdalla melko vahva, sillä heidät hankitaan maahan yleensä pelaamaan – eli toisin sanoen urheilemaan ammatikseen (Emt., 5).

Näiden kriteerien kautta voidaan perustellusti väittää, että Suomeen ulkomailta hankittu naisjalkapalloilija on ammattilaispelaaja. Suomalaisen jalkapallon ympärille ei kuitenkaan ole kehittynyt erityisen vahvaa liiketoimintaa ja niin sanottua ”jalkapallotaloutta” (Itkonen & Nevala 2007a, 20). Suomalaiset naiset pelaavat kotimaassaan vielä hyvin pitkälti harrastepohjalta eivätkä saa pelaamisestaan korvausta, enimmillään voidaan vain varovaisesti puhua puoliammattilaisuudesta. Näin ollen suomalaisen naisjalkapallojoukkueen tai seuran pelaajahankintaprosessi ja tasapainoilu harrastajien ja ammattilaisten välillä on sekä mielenkiintoinen että haastava tutkimusilmiö.

Kun liikuntaharrastus etenee ammattilaisuuteen, tulee kuvioihin mukaan myös muita olennaisia toimijoita pelaajan lisäksi, jotka osaltaan vaikuttavat tähän prosessiin. Seuraavaksi käyn läpi muutamia näitä rooleja, kuten pelaaja-agentin, managerin ja ammattivalmentajan vaikutusta pelaajasopimuksen syntyyn. Eri roolien läpikäynti on olennainen osa tutkimusta, sillä ne kuvastavat jalkapalloharrastuksen orastavaa muutosta kohti ammattilaisuutta ja luovat kuvaa siitä millainen ilmiö pelaajahankinta varsinaisesti on.

3.2 Pelaajan työsopimuksen synty

Urheilun ammattimaistuminen on johtanut agenttien ja managerien ilmestymiseen markkinoille. Agentit ja managerit suunnittelevat ohjelmat ja kilpailut urheilijoiden puolesta ja varmistavat heille hyvän taloudellisen sopimuksen, ottaen samalla tietyn osuuden itselleen. Kun kyse on kansainvälisestä urheilusta, kuten jalkapallosta, agentit toimivat usein kyseessä olevan maan ulkopuolella. (Bale & Sang 1996, 131.)

Pelaajasiirtojen kaupallistuminen on tuonut muutoksia myös urheiluseurojen toimintaan. Muun muassa palkkakustannusten nousu on ollut erityisesti pienempien seurojen ongelma, kun ne ovat pyrkineet ylimitoitetuilla pelaajahankinnoilla pysymään varakkaampien seurojen mukana urheilullisessa kilpailussa (Korhonen 2008, 3). Erityistä mielenkiintoa herättävät naisten erikoisseurat, sillä naisjalkapallossa ei vielä tällä hetkellä liiku rahaa samalla tapaa kuin miesurheilussa. Seuraavaksi määrittelen

hieman tarkemmin pelaaja-agenttien roolia sekä pelaajasopimusten yleistä sisältöä ennen siirtymistä naisjalkapallon kehityssuuntiin.

3.2.1 Pelaaja-agentit

Huippu-urheiluun liittyvä kaupallistuminen on tuonut mukanaan niin sanotun ammattimaistumisen käsitteen. Kaupallistumisen ja ammattimaistumisen myötä huippu-urheilun kaupallinen arvo on noussut huimasti ja urheilijat sekä urheiluseurat kaipaavat sitä hyödyntääkseen usein myös asiantuntija-apua. Avuksi voidaan hankkia pelaaja-agentteja, managereita ja muita taloudellisia neuvonantajia, jotka liittyvät nykypäivän huippu-urheiluun. Pelaaja-agentin käyttö on katsottu tarpeelliseksi etenkin joukkueurheilussa, kun pelaajan tulotaso riippuu siitä, millaisen sopimuksen hän tekee seuran kanssa. Pelaaja-agentin tehtävänä on ensisijaisesti toimia pelaajan edustajana tätä koskevissa sopimusneuvotteluissa ja mahdollisesti toimia myös hänen taloudellisena neuvonantajanaan. Pelaaja-agentin käyttö on hyödyllistä myös pelaajan henkisen hyvinvoinnin kannalta, sillä neuvottelut pitävät sisällään niin pelaajan vahvuuksien kuin myös heikkouksien käsittelyä. (Suvanto 2002, 1-5.) Luonnollisesti vastaavanlainen omien heikkouksien käsittely osana sopimusneuvotteluja saattaa olla pelaajalle raskasta.

Agentit ovatkin olleet erittäin tärkeä osa jalkapalloilijoiden kasvavaa liikehdintää 1990 -luvulta saakka. He ovat osallistuneet neuvotteluihin niin seuran kuin pelaajankin puolelta. Näin ollen siirtomarkkinoiden historiallinen kehitys ja kiihtyminen ovat osittain myös agenttien mukaantulon seurausta. (Lanfranchi & Taylor 2001, 5.) Myös naispelaajien kansainvälisten siirtosopimusten neuvottelupöytiin on ilmestynyt viime vuosina pelaaja-agentteja, mutta Suomen sisäisessä pelaajaliikenteessä agentit ovat kuitenkin vielä hyvin harvinaisia. Tätä ilmiötä tarkastelen tarkemmin luvussa 5.2.

3.2.2 Sopimuksellisuus

Kun pelaaja siirtyy seurasta toiseen, käydään seurojen välillä tavallisesti neuvotteluja siirtymisen ehdoista. Neuvottelun osapuolia ovat seura, josta pelaaja on siirtymässä

pois, seura, johon pelaaja on siirtymässä sekä siirron kohteena oleva pelaaja. Pelaajaa kuitenkin edustaa siirtoneuvotteluissa usein pelaaja-agentti. Neuvotteluissa seura esittää tavallisesti ensin pelaajalle oman tarjouksensa, jossa on sen oma näkemys pelaajapalkkion määrästä, maksumuodosta, sopimuksen pituudesta ja muista ehdoista. Agentin tehtävä on tutustua tarjoukseen, konsultoida pelaajaa ja tehdä urheilijan etujen mukainen vastatarjous tai hyväksyä seuran tarjous. (Suvanto 2002, 30.)

Pelaajasiirron tapahtuessa syntyy kahden seuran välille sopimussuhde ja seurat solmivat siirtosopimuksen, jossa määritellään pelaajan siirtoa koskevat ehdot. Sopimussuhdetta ei synny, jos kyseessä on niin sanottu Bosman -siirto Euroopan Unionin jäsenvaltioiden sisällä, koska tällöin pelaajan luovuttava seura ei ole oikeutettu siirtokorvaukseen. Pelaajat, joiden pelaajasopimus aiemman seuran kanssa on jo päättynyt, ovat vapaita siirtymään seurasta toiseen ilman, että pelaajan menettävä seura voi vaatia pelaajan palkkaavalta seuralta rahakorvausta. Siirtokorvausten poistuttua vuonna 1995 myös pelaajapalkkiot lähtivät nousemaan ylöspäin. (Suvanto 2002, 4; Poli 2008, 122–123.) Tässä tutkimuksessa tutkimuskohteena on afrikkalaisen ja suomalaisen jalkapallokulttuurin kohtaaminen, joten Bosman -sääntöä ei käsitellä tämän enempää.

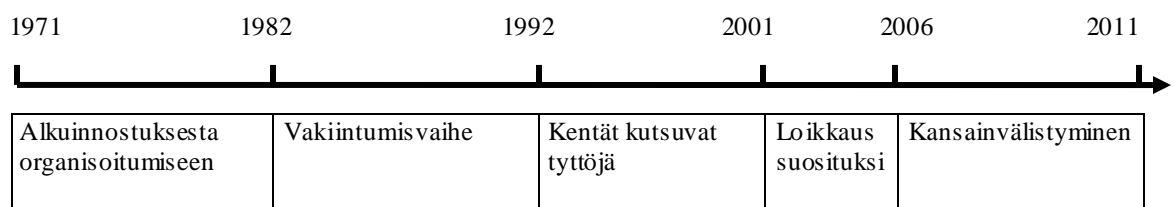
Tärkein joukkueurheilijan sopimuksista on hänen pelaajasopimuksensa seuran kanssa. Pelaajasopimuksen solmittuaan pelaaja pääsee harjoittamaan ammattiaan eli pelaamaan joukkueessa. Pelaajasopimuksessa määrätään myös pelaajalle maksettavasta palkkiosta, joka on urheilijan pääasiallinen tulonlähde. 1990-luvulta lähtien on katsottu, että pelaajasopimuksen solmittuaan pelaaja on myös työsuhteessa seuraan. Tällöin pelaajan ja seuran väliseen sopimussuhteeseen sovelletaan työlaainsäädännön säännöksiä, jolloin työsopimuslaista aiheutuu sopimuksen osapuolille myös velvollisuuksia. Seuran tärkein velvollisuus on palkan maksaminen pelaajalle. (Suvanto 2002, 13; 15.) Naisjoukkueessa seuran tärkeitä velvollisuuksia ovat muun muassa harjoitusolosuhteiden, pelien ja valmennuksen tarjoaminen pelaajalle. Pelaajat puolestaan yleensä sitoutuvat harjoittelemaan ja osallistumaan yhteiseen toimintaan sovitulla tavalla.

3.3 Naisjalkapalloilun kehitys

Naisten jalkapallon kansallisen kehityksen on sanottu ilmentävän yhteiskunnan, naisten aseman ja lopulta koko liikuntakulttuurin muutosta (Vehviläinen & Itkonen 2009, 10). Tästä syystä käyn läpi pikaisesti naisjalkapallon kehitystä Suomessa, jotta kansainvälisten pelaajasiirtojen kasvu voidaan paikantaa tiettyyn historialliseen ajankohtaansa. Tällöin on mahdollista myös pohtia suomalaisen naisjalkapalloseuran valmiuksia ammattimaiseen pelaajahankintatoimintaan ja voimme tarkkailla prosessia historiallisen ymmärryksen takaa. Jalkapallon kehityskaaria on tutkittu muissa tutkimuksissa melko perusteellisesti, joten tässä tutkimuksessa keskipisteenä on uuden vaiheen, kansainvälistymisen, tarkasteleminen.

3.3.1 Mimmipelurista ammattipalloilijaksi

Hanna Vehviläinen (2008) on tutkinut pro gradu -työssään suomalaisen naisjalkapallon historiallista kehitystä ja jaotellut nämä historian kaudet neljään osa-alueeseen. Pohjaan naisjalkapallon kehityskulun kuvaamisen hänen jaotteluunsa, jolloin varsinainen tarkastelukohteeni – naisjoukkueiden kansainvälistyminen – löytää teoriassa oman paikkansa. Kuvio 1 selventää Vehviläisen hahmottelemia eri kehitysvaiheita aikajanalla. Koska ulkomaalaisten pelaajasiirtojen yleistyminen alkoi 2000-luvun puolesta välistä eteenpäin, olen lisännyt kuvioon viidennen kauden, kansainvälistymisen. Tähän osa-alueeseen tartun luvun loppupuolella.

Kuvio 1: Naisjalkapalloilun kehityskaudet 1971–2006 (Vehviläinen 2008, 7), jotka ovat johtaneet kansainvälistymiseen.

Ensimmäisen kauden Vehviläinen ajoittaa vuosille 1971–1981, jolloin naisjalkapalloilu alkoi saada alkunnostuksen jälkeen organisoitumisen muotoja (Vehviläinen 2008, 35–52). Suomen Palloliitto ry, jalkapallon kansallinen kattojärjestö, otti naisten jalkapallon ohjelmaansa vuonna 1971 (Tuunainen 2007, 239; Vehviläinen 2008, 19), joten kausien alkaminen tuosta vuodesta on jäsenmäärien tarkemman rekisteröinnin kautta hyvin perusteltu. Alkunnostuksen aikaan pelaajamäärä kiihtyi voimakkaasti, mutta parin ensimmäisen toimintavuoden jälkeen laji ei kuitenkaan edennyt aivan toivotulla vauhdilla (Vehviläinen 2008, 41). Lajin harrastuneisuus painottuikin alkuvuosikymmenenä pitkälti pääkaupunkiseudun ympäristöön sekä rannikkoseudulle muun muassa taloudellisista syistä (Tuunainen 2007, 241; Vehviläinen 2008, 45–46).

Toinen Vehviläisen jaksottama kausi, vakiintumisvaihe, sijoittuu aikavälille 1982–1991 (Vehviläinen 2008, 53–72). Palloliiton mukaantulo naisten jalkapallon toimintaan sekä nais- ja tyttöpelaaajien harrastajamäärien nousu merkitsivät lajin nivoutumista osaksi suomalaista liikuntakulttuuria. Sarjajärjestelmien vakiintumisen myötä myös kansainväliset kosketukset lajin piirissä kasvoivat 1980-luvun kuluessa. Vakiintumisvaiheen aikana naisjalkapalloa alettiin kehittää jo määrätietoisemmin. Eri ongelma-alueisiin pyrittiin puuttumaan muun muassa kehitystyöryhmien avulla vuodesta 1982, perustamalla Palloliittoon oma itsenäinen valiokunta kilpailuvaliokunnan alaisuuteen vuonna 1983, sekä nostamalla tyttöjalkapallo kehitystyön keskiöön esimerkiksi koululiikunnan suhteen. Myös maajoukkueisiin, valmennuksen laatuun ja määrään, sekä naisjalkapallon näkyvyyteen pyrittiin kohdentamaan huomiota yhä enemmän. Toki naisjalkapalloatoimintaa pyöritettiin edelleen miesten varjossa. Kuitenkin tyttöjalkapallon teemavuonna 1991 tyttöjalkapalloon tehty panostus alkoi näkyä myös harrastajamäärissä ja laji alkoi kehittyä yhdeksi suomalaisten tyttöjen suosituimmaksi palloilulajiksi. Vakiintumisvaiheessa niin tytöille kuin naisille kehitettiin omia joukkueita, sarjoja ja piiriturnauksia. Kauden ongelmakohtina säilyivät kuitenkin edelleen valmennuksen puuttuminen ja sen miesvaltaisuus, lajin arvostuksen puute, huonot kenttäolosuhteet sekä vahva pääkaupunkikeskeisyys. (Tuunainen 2007, 245–246; Vehviläinen 2008, 53–68; 101.)

Varsinainen tyttöjalkapalloilun nousun kausi ajoittuu Vehviläisen (2008, 73–83) mukaan vuosille 1992–2000. Naisvaliokunnan muutos nais- ja tyttöjalkapallon

kehittämistyöryhmäksi vuonna 1991 merkitsi samalla muutosta ja tyttöjalkapallon nostamista kehittämistyön keskiöön. Ongelmakohtina nähtiin edelleen kielteinen asenne naisjalkapalloilua kohtaan, toimihenkilöiden puute, kilpailutoiminnan puutteellinen organisointi, pelaajatarkkailun vaillinaisuus sekä poissaolo koululiikunnassa. Nämä viisi painopistettä asetettiin näin ollen pääkehittämiskohteiksi. Niin paikallisissa kuin myös valtakunnallisissa seminaareissa käsiteltiin erotuomareiden ja valmentajien koulutusta, ja ottipa Palloliitto kehitystyöryhmän ehdottaman koulujalkapallon myös vuoden 1993 teemaksi. Tyttöjen jalkapallo lähtikin harrastajamääriltään kasvuun, osaltaan Palloliiton lisääntyneen panostuksen myötä. Valtiollisten raha-avustusten jakoperusteiden muutos oli varmasti osaltaan taustalla asennemuutokseen, sillä lasten ja nuorten liikuntaan ja urheiluun panostaminen nousi yhdeksi jakokriteeriksi 1990-luvun puolivälissä. Naisten harrastajamäärät pysyivät kauden aikana kuitenkin suhteellisen samana ja seurat kärsivät monin paikoin talousongelmista. Harmillisen usein pelillisesti korkeimmalle sarjatasolle kuuluvat joukkueet joutuivatkin luopumaan sarjapaikastaan taloudellisten syiden tai pelaajapulnan takia. (Tuunainen 2007, 248; Vehviläinen 2008, 73–81; 101–102.)

Vehviläisen naisjalkapalloilun kausista viimeinen on loikkaus suositukseksi vuosina 2001–2006 (Vehviläinen 2008, 84–100). Vuosituhannen vaihdos toi mukanaan lisää harrastajia, menestystä maajoukkueelle sekä sen myötä myös lisää kiinnostusta toimintaa kohtaan. Palloliiton Kaikki Pelaa sekä F.U.N. (futaa, unelmoi, nauti) -projektit pyrkivät saamaan jalkapalloa yhä suosittumaksi lajiksi suomalaisten nuorten parissa. Tavoitteina olivat edelleen harrastajamäärien kasvu, kouluyhteistyön lujittuminen sekä alueellinen leviäminen ja toiminnan kehittäminen. Myös roolimallien, valmennuksen tason ja huippu-urheilun leimaa pyrittiin nostamaan, jotta lajista tulisi houkuttelevampi nuorten silmissä. Pelaamisesta nauttiminen, myönteinen imago ja viestintä sekä monialainen yhteistyö koettiin tällöin tärkeiksi panostamisen osa-alueiksi ja erilaisia tapahtumia alettiin järjestää ympäri Suomea. Tyttöjä on innostunut mukaan pelaamaan jatkuvasti yhä enemmän, mutta naisten pelaajamäärät ovat pysyneet kutakuinkin samana edelleen. Myös tyttöjen ja naisten sarjajärjestelmää muutettiin uudelleen malliin, joka huipentui naisten SM-sarjan uudelleennimitykseen Naisten Liigaksi vuonna 2006. Naisjalkapalloa pyrittiin kehittämään niin sanotusti miesmäisempään suuntaan. Ylimpien kilpatasojen ohessa pyöritetään kuitenkin edelleen

harrastesarjoja, jotta myös kuntoilumielessä harrastaville on tarjolla mahdollisuus jalkapallon pelaamiseen. (Tuunainen 2007, 250; Vehviläinen 2008, 84–95; 102–104.)

Yleinen asenneilmasto palloilulajien harrastamisen suhteen on muuttunut selvästi myönteisemmäksi muun yhteiskunnallisen kehittymisen myötä, kun maskuliinisten ja feminiinisten elämäntapojen ja urheilulajien välinen vastakkainasettelu on hiljalleen murtunut. Naisjalkapallossa on tänä päivänä tarjolla roolimalleja, uramahdollisuuksia ja palkintopokaaleja peli-ilon rinnalla. Näkyvyyden lisääntymistä ilmentää esimerkiksi Suomen Palloliiton jäsenlehti *Maali!*, joka tuo naisjalkapalloilijoita tänä päivänä hyvin esille. Lehden kansia kuvittavat pelaajat kuten Laura Österberg Kalmari ja haastatteluita antavat muun muassa Jaana Lyytikäinen sekä Annika Kukkonen. Myös naismaajoukkueen valmentajan mielipiteitä arvostetaan. (ks. *Maali!* 2010.)

Naisten joukkueille on kuitenkin entistä vaikeampaa löytää tukijoita ja lajin kustannukset nousevat välineiden, kenttämaksujen ja lisenssien myötä lähes vuosittain (Vehviläinen 2008, 93). Muun muassa nämä tekijät kuvastavat naisjalkapallojoukkueen erityistä tilannetta kansainvälisillä pelaajamarkkinoilla, kun ulkomailta hankitaan ammattilaisia pelaamaan suomalaisten harrastajien rinnalle.

3.3.2 Jalkapallon merkitys Afrikassa pähkinänkuoressa

Koska tutkimuksessa on tarkastelun kohteena afrikkalaiset pelaajat suomalaisessa seurassa, on olennaista ymmärtää hieman näiden kahden kulttuurin erilaisia lähtökohtia. Tutkimuksen puitteissa ei ole mahdollista avata eri maiden urheiluhistoriaa kovin syvällisesti, mutta lyhyen selvityksen kautta on mahdollista ymmärtää muutamia tärkeitä eroja, jotka vaikuttavat kulttuurien väliseen kohtaamiseen joukkueessa.

Jalkapallo on ollut verrattain suuressa roolissa Afrikassa. Lajilla on sanottu olleen jopa osansa Afrikan itsenäistymisessä rakentaessaan ja ylläpitäessään afrikkalaisen solidaarisuuden ja poliittisten protestien ilmaisuja Euroopan hallintaa vastaan. Lajin harrastuneisuus kasvoi maailmansotien välisenä aikana huimasti, mutta sen politisoituminen oli myös keskeistä kehityksessä. Jalkapallon oli mahdollista edustaa afrikkalaiselle pelaajalle jotakin merkityksellistä mitä omistaa, joka poliittisena

ajatuksena levisi ympäri mannerta vastustaen kolonialismia ja levittäen samalla lajia eteenpäin. Itsenäistymisen jälkeinen konfliktialttius ja levottomuudet eri maanosien välillä kuitenkin ehkäisivät lajin organisoitumisen kansallista ja kansainvälistä kehittymistä vakaalle pohjalle, samoin kuin myös Euroopan ja ulkomaisen varallisuuden vetäytyminen pois mantereelta. Jalkapalloa ei siis voida puhtaasti erottaa sosioekonomisesta, kulttuurisesta ja poliittisesta ympäristöstään, vaan nämä taustat vaikuttavat lajin kehitykseen ja omaksumiseen väistämättä. (Darby 2002, 26; 41; 163.)

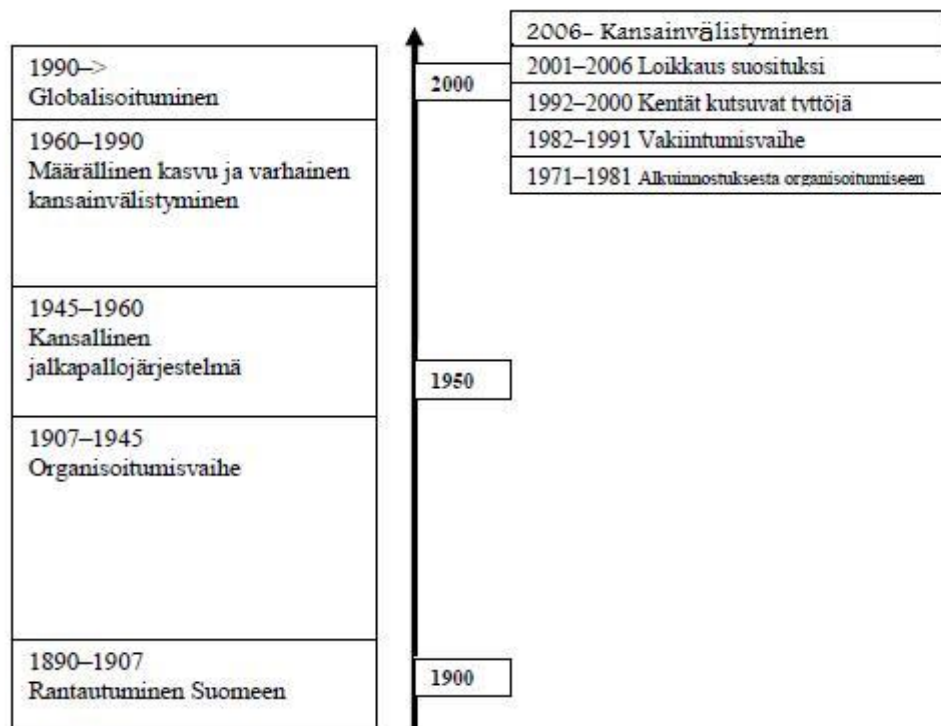
Kaiken kaikkiaan jalkapallon avulla on pystytty luomaan yhdenmukaisuuden tiloja hyvin hegemoniseen kulttuuriin. Sitä on taidokkaasti onnistuttu mukauttamaan paikallisia arvoja ja poliittisia pyrkimyksiä tukevaksi. Ongelmana nähdään kuitenkin edelleen paikallisten lahjakkaiden nuorten pelaajien lähteminen Eurooppaan. Lähdön syyksi on annettu muun muassa mahdollisuus saavuttaa mainetta ja varallisuutta, mutta se on usein nähty myös keinoksi ylläpitää perheen taloudellista hyvinvointia kotimaassa. Myös agentit ovat huomanneet ulkomaan markkinat oivaksi keinoksi saavuttaa parempaa taloudellista hyötyä. Etenkin nuorten afrikkalaisjoukkueiden hyvä menestys maailmanlaajuisesti on herättänyt mielenkiintoa pelaajahankintoihin Euroopassa. (Darby 2002, 168–172.) Tätä ilmiötä tulen käsittelemään tarkemmin luvussa 5, kun pelaajat itse kertovat kokemuksistaan kansainvälisillä pelaajamarkkinoilla.

Lanfranchi ja Taylor erottelevatkin niin sanottuja työntö- ja vetovoimatekijöitä, jotka puhuvat taloudellisen jalkapallosiirtolaisuuden puolesta. Muun muassa taloudelliset kriisit ja kansalliset finanssiheikkoudet ovat johtaneet ammattilaisjalkapalloilijoiden lähtöön omista kotimaistaan ja ovat näin ollen toimineet työntävinä tekijöinä. Siirtomaavuosien jälkeinen taloudellisesti heikko tilanne ei ole kyennyt pitämään Afrikan lupaavia nuoria pelaajia kotimaansa seuroissa, vaan he ovat lähteneet usein Euroopan houkuttelevimmille markkinoille. (Lanfranchi & Taylor 2001, 4-5.) Lahjakkaita ammattilaisia värvätään yhä enemmän jo heidän teinivuosinaan, joten pelaajat viettävät uransa alun Euroopan seurojen nuorisjoukkueissa. Vaikka muuton syynä ei ole ammattilaisuus, värväys tapahtuu jalkapalolahjakkuuden vuoksi. Jos jalkapallolla itsensä elättäminen tarkoittaa maastamuuttoa Eurooppaan, jalkapallo ei silloin aina ole kuitenkaan välttämättä ollut ainoa syy lähteä Afrikasta. (Emt., 169.)

Esimerkiksi Kamerunissa jalkapallo on tutkitusti ylivoimaisesti suosituin laji niin harrastemäärissä kuin myös seurattuna. Jopa lasten jalkapallopelejä jäädytettiin mieluusti seuraamaan, koska heidän pelaamistaan sanotaan puhtaaksi ja aidoksi peliksi. (Vidacs 2000, 103.) Jalkapallo on siis laji, joka herättää paljon tunteita ja on luonnollinen osa jokapäiväistä arkea. Kyseessä ei ole pelkkä harrastusmuoto, vaan laji on osa kulttuuria, ja ehkä jopa kansallista identiteettiä. Tämän ajatuksen ja kansallisiin eroavaisuuksiin johdattelevan selvityksen myötä voidaan siirtyä tarkastelemaan kansainvälistyviä pelaajamarkkinoita Suomessa.

3.3.3 Kansainvälistyvät pelaajamarkkinat Suomessa

Suomalainen naisjalkapallo on alkusysäyksen saatuaan kehittynyt nopeaan tahtiin viime vuosikymmenien aikana. Kiivasta tahtia selventää Kuvio 2, jossa on kuvattu miesten ja naisten jalkapallon kehityskulkua Suomessa. Taulukossa vasemmalla puolella on hahmoteltu jalkapallon kehitystä Suomessa yleisesti, kun puolestaan aikalinjan oikea puoli kuvastaa naisjalkapallon kehitystä. Nuolen suunta on vuodesta 2000 johtamassa vakaasti kohti lisääntyvää kansainvälisyyttä ja muutosta toimintatavoissa.

KUVIO 2: Jalkapallokulttuurin muutoskaudet Suomessa (Vehviläinen 2008, 109), johon on lisätty naisjalkapallon kansainvälistyminen.

Jalkapallon varsinaisen kansainvälistymisen voidaan sanoa alkaneen 1930-luvulla Uruguayn MM-kisoilla, mutta 1950-luvulla alkaneet maanosaliittojen aloittamat seura- ja maajoukkueurnaukset sekä televisioinnin yleistyminen edistivät eri maanosien välistä kilpailua erityisesti miesten puolella. Samaan aikaan myös miespelaajat alkoivat muuttaa maasta toiseen jalkapallon perässä, jolloin myös Suomen kaltaisten pienempien maiden tähtipelaajille avautui mahdollisuus ammattilaisuuteen. Jalkapallosta alkoi etenkin 1970-luvulta eteenpäin muodostua yhä enemmän taloudellista ja kilpailullista toimintaa, jonka yhteyteen alkoi ilmaantua yhä suurempia kansainvälisiä markkinoita ja sponsoreita. Suomessa kansainvälistyminen oli huomionarvoista erityisesti 1970 ja 1980-luvuilta asti. Tuolloin maaotteluiden määrät ja pelaajavirrat kasvoivat hiljalleen, ja pelaajia alettiin hankkia ulkomailta myös Suomeen. (Itkonen & Nevala 2007a, 14–18; Lautela 2007, 307–311.)

Naisten ensimmäisiä kosketuksia jalkapalloon on kuvailtu Englannissa jo 1800-luvun loppupuolelta, jolloin naisen ei kuitenkaan ollut yleisesti soveliasta juosta pallon perässä. Hän oli joko liian heikko ja huono tai liian miehinen ja säädytön. (Lee 2008.) Hieman myöhemmin lajiin tutustuttiin myös 1910–1930-luvuilla muun muassa Ruotsissa, Englannissa, Kanadassa, Intiassa, Ranskassa ja Tanskassa. Tässä vaiheessa lajin kilpailumainen kehitys kuitenkin tuomittiin vielä voimakkaasti, koska sen ei edelleenkään nähty soveltuvan sosiaalisesti, biologisesti tai fysiologisesti naiselle. Niin sanottu moderni naisjalkapallo alkoi kuitenkin saada jalansijaa 1960- ja 1970-luvuilla, kun ensin Länsi-Saksassa, Hollannissa, Itävallassa, Tanskassa, Italiassa, Tšekkoslovakiassa ja myöhemmin myös Yhdysvalloissa, Kanadassa, Englannissa, Ruotsissa sekä Norjassa, Irlannissa ja Uudessa-Seelannissa alettiin kehittää ammattimaisempaa naisjalkapalloilua. Tätä kuvastaa myös vuonna 1969 FIEFF:n (Federation of Independent European Female Football) järjestämä Euroopan cup. (Hjelm 2007, 234–236.)

Suomalaisen naisjalkapallon maajoukkue-toiminta alkoi 1970-luvun puolella ja jatkoi kehittymistään seuraavilla vuosikymmenillä. Ensimmäinen maaottelu Ruotsia vastaan pelattiin vuonna 1973, vaikka tuolloin maajoukkueeseen ei sen suuremmin panostettu. Naiset osallistuivat alkuaikoina Pohjoismaiden mestaruusturnauksiin, Euroopan mestaruuskarsintoihin, eurooppalaisten seurojen välisiin mestaruusturnauksiin sekä

1990-luvulta myös pohjoismaiden mestareiden cup -turnauksiin. Kansainvälisestä toiminnasta alettiin siis innostua yhä enemmän. (Vehviläinen 2008, 69–72; Virolainen 2007, 228–231.)

Naisjalkapallon kansainvälinen arvostus myös kasvoi, sillä FIFA järjesti vuonna 1991 ensimmäiset naisten jalkapallon maailmanmestaruuskilpailut Kiinassa ja vuonna 1996 naisjalkapallo pääsi myös olympialaisten ohjelmaan. Vaikka Suomen naismaajoukkue ei näihin kisoihin osallistunut, merkitsi kansainvälinen kehitys muutosta lajin arvostuksessa. Myös Suomessa nuorten maajoukkueet alkoivat saavuttaa menestystä etenkin Pohjoismaiden välillä. (Vehviläinen 2008, 81–83.) Naisten maaottelumäärät nousivat kasvuun erityisesti 2000-luvulla ja niin naiset kuin tytötkin osallistuivat EM- ja MM-karsintoihin. Yleistä mielenkiinnon kasvua lajiin kuvastaa kansainvälisesti saavutettu menestys vuonna 2005 Suomen naismaajoukkueen selvitessä ensimmäistä kertaa mukaan EM-lopputurnaukseen ja aina välieriin asti. Tuolloin nähtiin nimittäin naisjalkapalloa myös television välityksellä. Tämän menestyksen jälkeen maajoukkueen yhteistyösopimusten määrät kasvoivat merkittävästi. (Emt., 95–97; Virolainen 2007, 227.)

Kansainvälisen naisten ammattilaisjalkapallon kannalta tärkeäksi turnaukseksi muodostui myös vuoden 1999 naisten Maailman cup. Cupin finaalissa pelasivat vastakkain Yhdysvallat ja Kiina. Finaaliottelun merkitystä on selitetty katsojamäärillä paikan päällä Kaliforniassa sekä television ääressä, joka saavutti 90 185 katsojalla kaikkien aikojen yleisöennätyksen naisten yksittäisenä urheilutapahtumana. Tärkeämpää vielä kyseisenä vuonna oli hetkellinen pyrkimys kehittää naisille ammattilaisarjaa WUSA:n (Women's United Soccer Association) alaisuuteen. Yhdysvaltojen maajoukkueen suosioista huolimatta ammattilaisliiga kuitenkin joutui lopettamaan toimintansa vain kolmen vuoden ikäisenä. (Brown 2008, 229–230; Tuunainen 2007, 250–251; Virolainen 2007, 232–233.) Vuodesta 2009 lähtien WUSA:n toimintaa on jatkanut kuitenkin WPS (Women's Professional Soccer), jossa myös suomalainen Laura Österberg Kalmari pelaa täysammattilaisena (WPS 2011; Maali! 2010b, 20–25).

Vuosituhanen alkua oli myös merkittävää lajin kansainvälistymisen aikaa. 2000-luvun alussa nimittäin alettiin järjestää UEFA:n toimesta naisten seurajoukkue-turnausta,

Women's Cupia. (Tuunainen 2007, 252; Vehviläinen 2008, 98). Seurajoukkueturnauksiin osallistuvat eri Euroopan maiden sarjamestarit, jotka mittelevät Euroopan parhaimmuudesta. Nämä ovat oivallisia tilaisuuksia myös kansainvälistymisen kannalta, sillä turnauksien ohessa mahdollistuu eri maiden pelaajien tarkkailu. Joukkueurheilussa Maailmancup -turnaukset ovat vaikuttaneet merkittävästi jalkapallon kehitykseen sellaisissa maissa, joissa ammattiliigojen toiminta on ollut rajallista. Jo pelkästään kilpailutilanne on auttanut pelaajia ponnistamaan näkyville ja osoittamaan taitonsa maailmanlaajuisissa peleissä. (Szymanski 2010, 52; Tuunainen 2007, 252–253.)

Suomalaisia naispelaajia on nähty ulkomailla siis jo 1970-luvulta saakka, mutta varsinaista ammattilaisstatusta naispelaajille ei tuolloin vielä annettu. 2000-luvulla kuitenkin niin seurajoukkueiden menestys UEFA -cupissa kuin myös maajoukkueen maine on johtanut naispelaajien ammattilaistumiseen ulkomaille Ruotsiin, Norjaan, Yhdysvaltoihin ja Saksaan. Kehitys on samalla johtanut siihen, että suomalaisiin seuroihin on alettu hankkia ulkomaalaisia vahvistuksia. Ensimmäiset nigerialaiset pelaajat hankittiin suomalaisseuraan vuonna 2003. (Vehviläinen 2008, 99–100; 107; 110.) Tämän jälkeen kansainvälistymiskehitys seurajoukkueissa niin Naisten Ykkösessä kuin myös Naisten Liigassa on jatkunut. Suomalaisen naisjalkapallon voidaan sanoa tulleen osaksi globaalia huippu-urheilua (Vehviläinen & Itkonen 2009, 132). Suomeen hankituista ulkomaalaisista naisjalkapalloilijoista ei ole pidetty tarkkaa lukua Palloliitossa, joten tässä yhteydessä taulukointi ei ole mahdollista. Viitteitä pelaajahankintojen kokonaismäärästä kuitenkin antaa tässä tutkimuksessa haastatellun yksittäisen joukkueen valmentajan tilastointi, jonka mukaan pelkästään hänen joukkueeseensa on vuosien 2003–2010 välisenä aikana hankittu yhteensä 17 pelaajaa ulkomailta.

Naisjalkapallon kansainvälistyminen on mielenkiintoinen ilmiö, koska pelaajat asemoituvat jo yhden seuran sisällä hyvin eri tavoin. Jos tilannetta tarkastellaan Itkosen (1996, 87–90) kehittelemän seuratypologian kautta, voidaan todeta useiden naisjalkapalloon keskittyvien seurojen jakautuvan urheilullis-suorituksellisten seuratyypien rajapinnoille. Sellaiset pelaajat, jotka nauttivat jalkapallosta, mutta pelaavat lähinnä pelaamisen ilosta, kokevat seuran todennäköisesti lähinnä kilpailullis-kasvatuksellisenä tyyppinä. Pelaajat panostavat ja sitoutuvat seuran toimintaan, mutta

eivät saa osallistumisestaan palkkaa ja kokevat jalkapallon ensisijaisesti tärkeänä harrastuksena. Pelaamista rahoitetaan talkoita tekemällä tai vaihtoehtoisesti maksamalla kausimaksuja.

Toisaalta, osa pelaajista pelaa niin sanotulla ammattistatuksella ja luovat jalkapallosta itselleen uraa. Tähän kategoriaan kuuluvat myös ulkomaalaisvahvistukset, jotka hankitaan seuraan palkkahoukuttein. Nämä pelaajat näkevät todennäköisesti seuran sijoittuvan julkisuus-markkinalliseen seuratyyppiin. Pelaajat työskentelevät maan korkeimmalla sarjatasolla ja niin valmentajan kuin pelaajienkin työnkuvaan kuuluvat palkka- ja sopimussuhteet. (ks. Ilmanen & Itkonen 2000, 24–25.) Seuratyypit on luotu kuvastamaan yleisempää yhteiskunnan ja seuran välistä suhdetta sekä toimintamuo toja eikä suinkaan yksilön kokemuksia. Niiden hyödyntäminen myös näin yksilötasolla kuitenkin auttaa kuvailemaan sitä erikoislaatuista sosiaalista ympäristöä, jossa pelaajat Suomessa kohtaavat.

Joukkueen monikulttuurisuutta tarkasteltaessa on olennaista huomioida pelaajien lisäksi myös valmennuksen rooli. Seuraavassa luvussa selvitän valmentajan vaikutusta joukkuedynamiikan luomiseen sekä naisjoukkueen johtamiseen.

3.3.4 Monikulttuurisen naisjoukkueen valmennus

Joukkue toiminnan kehitys vaikuttaa sen parissa toimiviin yksilöihin. Erityisesti valmentajakehitys on ollut huomattavaa 2000-luvulla ja erityisessä roolissa myös lajin kansainvälistymisessä. Valmentaja tekee pelaajavalinnat ja johtaa joukkuettaan, joten hänen toimillaan on suuri merkitys pelaajan kokemusten kannalta.

Valmentajat vaikuttavat siis omilla toimintatavoillaan ja asenteellaan pelaajiinsa. Nykyään on löydettävissä myös varsinaisia ohjekirjoja valmentajalle, joissa kerrotaan kuinka toimia ja valmentaa oikein. Urheilupsykologi ja jalkapallovalmentaja Bill Beswick (2010) neuvoo omassa ohjekirjassaan, että valmentajan täytyy ymmärtää oma valta-asemansa pelaajiin nähden, sekä näiden asenteen muodostuksessa. Valmentajan tulisi kyetä ymmärtämään jokaisen pelaajan yksilöllinen persoonallisuus ja itsevarmuus

sekä heidän kykynsä olla osa sosiaalista yhteisöä. Valmentajan tulisi osata motivoida yksittäistä pelaajaa saavuttamaan oma potentiaalinsa joukkueen sisällä. Myös joukkueen rakentaminen ja pelaajajohtamisen luominen voi johtaa myönteiseen ryhmäpaineeseen ja vahvistaa yhteisen voitontavoittelun asennetta joukkueen sisällä. Yksittäistä pelaajaa ajatellen on olemassa myös paljon muita henkilöitä kuten agenteja, perheenjäseniä tai ystäviä, joiden vaikutus pelaajan elämään olisi järkevää ottaa huomioon. Näiden sosiaalisten vaikutteiden lisäksi myös harjoittelu- ja peliympäristöt sekä joukkueen käsitetty imago tai identiteetti vaikuttaa etenkin nuoren pelaajan asenteisiin. (Beswick 2010, 13–15.)

Beswick korostaa myös naisjalkapalloilijan valmennuksen eroavaisuuksia miehiin verrattuna. Hänen kokemuksensa mukaan naisia valmennettaessa valmentajan tulisi huomioida ainakin seuraavat seikat: itseensä uskomisen rakentaminen, ahdistuksen ja jännityksen voittaminen, virheiden ja taantumien käsitteleminen positiivisesti, menestyksen ja nousevien odotusten pelkäämisen käsitteleminen, vastuunottaminen sekä vuorovaikutussuhteista huolehtiminen joukkueovereiden ja valmentajan kanssa. Naisjoukkueen valmentaminen kärjistyy hänen mukaansa kolmeen osa-alueeseen, sosiaaliseen yhtenäisyyteen, joukkueen tehtävän yhtenäisyyteen sekä kilpailullisen asenteen omaksumiseen. Nämä osa-alueet kehittyvät tässä järjestyksessä, joten jokaiseen tulisi kiinnittää tarkkaa huomiota. (Beswick 2010, 17–19.) Sukupuoli tuo epäilemättä osaltaan eroavaisuuksia joukkueen valmentamiseen ja joukkuedynamiikan syntyyn sekä ylläpitoon, mutta absoluuttista totuutta valmentamisen sukupuolieroihin ei voida kuitenkaan laittaa. Tässä tutkimuksessa annan itse valmentajan ja pelaajien kokemusten äänen kertoa millaista monikulttuurisen naisjoukkueen arki on.

Jalkapallojoukkueen valmentaminen ja johtaminen vaatii ilmiselvästi paljon tietoa ja sosiaalista taitoa pelikäsitysten lisäksi. Lisäulottuvuutta joukkueen luotsaamiseen saadaan kansainvälistymisen myötä pelaajien erilaisten henkilökohtaisten arvomaailmojen, kielitaidon ja aiemman pelikokemuksen kautta. Onkin usein valmentajan vastuulla koota erinäisestä ryhmästä yksilöitä jäsentynyt ja yhtenäinen joukkue, jossa erilaisuus toimii ryhmän voimavarana eikä erottavana tekijänä. Valmentaminen on pitkäjänteistä työtä. Kun seurajohto suunnittelee kansainvälisen joukkueen perustamista, tulee johdon ja valmentajan ottaa huomioon pelaajien erilaiset arvomaailmat ja viestintätavat samalla tavoin kuin muissakin monikulttuurisissa

työympäristöissä. (Maunula 1999, 24–25). Esimerkiksi Afrikasta tulleen pelaajan pelikäsitys, harjoittelumetodit ja kommunikaatiotavat saattavat erota merkittävästi suomalaisesta jalkapalloilusta, vaikka kyseessä onkin sama laji. Näin ollen kulttuurien välinen kohtaaminen nousee tarkastelun keskiöön.

Erot korostavat monikulttuurisen seurajoukkueen valmennuksen tärkeitä piirteitä. Valmentajan on oltava paitsi pelisysteemin asiantuntija, myös hyvä kommunikoija ja ei-kielillisen kommunikaation ymmärtäjä. Seuraavassa luvussa käsittelemme tarkemmin eri pääomien vaikutusta pelaajan sopeutumiseen ja sitä kautta joukkueessa pärjäämiseen. Esille nousee erityisesti kansainvälisesti liikkuvan pelaajan identiteetin kehitys sekä onnistuneen vuorovaikutuksen merkitys henkisen hyvinvoinnin ja sitä kautta pelimenestyksen takaajana.

4 KANSAINVÄLINEN JALKAPALLO JA MAAHANMUUTTO

Makrotasolla sosiologisen ja antropologisen maahanmuuttotutkimuksen paino on ollut maahanmuuttajaryhmien rakenteellisessa tarkastelussa. Puolestaan mikrotasolla sosiaalipsykologinen tutkimus käsittelee pääasiassa intrapersoonallisia (yksilön sisäisiä) ja interpersoonallisia (yksilöiden välisiä) tulokkaiden kokemuksia vieraissa ympäristöissä. (Kim 2001, 15.) Jalkapallosiirtolaisuutta tarkasteltaessa on tärkeää ottaa huomioon nämä molemmat tutkimustasot. Suomeen jalkapallon perässä muuttava pelaaja asettuu osaksi tiettyä maahanmuuttorakennetta, vaikka hänen aikomuksenaan ei olisikaan jäädä maahan pysyvästi. Maahan muuttava pelaaja ja hänen uudet joukkueoverinsa myös kokevat monia intra- sekä interpersoonallisia muutoksia toimiessaan yhdessä uutena joukkueena. Kun tavoitteena on ymmärtää maahan muuttavan kansainvälisen pelaajan kokemuksia ja tuntemuksia pelaajasiirrosta, ei voida unohtaa laajemman maahanmuutto- ja yhteiskuntarakenteen vastavuoroista suhdetta yksilön sisäiseen kokemusmaailmaan.

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleensä ihmistä, joka asuu Suomessa pysyvästi, mutta jolla ei ole Suomen kansalaisuutta (Pyykkönen 2003, 89). Rinnastan ajoittain tässä tutkimuksessa jalkapallon perässä uuteen maahan muuttavan pelaajan termiin maahanmuuttaja, koska monet teoriakirjallisuudessa tutkitut aiheet liittyvät myös kansainvälisten pelaajien kokemuksiin. Maahanmuuttoa käsittelevästä kirjallisuudesta ja teorioinnista voi yhdistää osa-alueita myös kansainvälisen pelaajan elämää koskevaan tarkasteluun. Erityisesti sopeutumisen teoriat koskettavat jokaista maahan muuttavaa pelaajaa ainakin jollain tasolla.

Jalkapalloilijoiden kansainvälisen liikkuvuuden onkin todettu olevan yhteydessä yleisempään maahanmuutto- ja maastamuutto liikkeiden kehitykseen ja jalkapallosiirtolaisuus on aina ollut yhteydessä laajempaan maailmanpoliittiseen sekä kansalliseen tilanteeseen. Maahan muuttavat pelaajat ovat kuitenkin yksilöitä ja osa tiettyä perhettä ja tiettyjä sosiaalisia verkostojaan. Heidän muuttamiseensa vaikuttavat monet ekonomiset, kulttuuriset ja traditionaaliset syyt, joten jokaisen maahan tulleen tarina on yksilöllinen ja erilainen. (Lanfranchi & Taylor 2001, 3; 11–12.) Tästä syystä maahan muuttavia yksilöitä ei tulisi edes kategorisoida yhden tietyn termin alaisuuteen,

sillä käsitteet aina rajoittavat ajattelutapojamme. Tieteellisessä keskustelussa jonkinasteinen käsitteellistäminen on kuitenkin aina tarpeellista, jotta tutkimusongelmaa on mahdollista tarkastella.

Monet maailmalla pelaavista maahanmuuttajista on palkattu ammattilaisuuden marginaaleihin (puoliammattilais- tai amatööriiigoihin) ja epämääräisillä työsopimuksilla. Tämä toiminta voidaan osin rinnastaa tavalliseen työperäiseen maahanmuuttoon. (Lanfranchi & Taylor 2001, 235.) Maahanmuuttokeskustelun toinen painopiste on ollut myös liikunnan ja urheilun myönteisestä vaikutuksesta valtakulttuuriin sopeutumisessa. On todettu, että liikunnan kautta maahanmuuttajat voivat saada sosiaalisia kontakteja niin valtaväestöön kuin myös muihin maahanmuuttajiin. Liikunta on nähty myös hyväksi keinoksi kielen oppimiseen, kun harjoittelu seurassa tapahtuu pääosin valtaväestön kielellä. Liikunnan kautta myös yksilön minäkuva ja itsearvostus voivat kehittyä, puhumattakaan sosiaalisesta ja fyysisestä hyvinvoinnista. (Airo & Palomäki 2008, 85–86.) Jalkapallojoukkueen sisäinen voimavara maahan muuttavalle pelaajalle voi olla juuri joukkueen vahva sosiaalisen yhtenäisyyden henki.

Eräs tärkeä määriteltävä käsite aiheen kannalta on myös kulttuuri siinä merkityksessä, johon olen sen rajannut. Kulttuuri sisältää niin symboleja, arvoja, normeja ja rooleja kuin myös tietoja, taitoja, toimintamuotoja ja erilaisia esineitä. Tärkeäksi nämä asiat tekee se sosiaalinen merkitys, jota kukin sisältää. Kulttuurissa on tietyt oikeaksi ja vääräksi koetut tavat nähdä, kokea ja tehdä asioita, jotka opimme erilaisten symbolien välityksellä. (Allardt 1983, 78.) En siis tarkoita sanalla kulttuuri ainoastaan tiettyä maanosaa, kansallisuutta tai rajoita sitä koskemaan jotakin tiettyä kulttuurin osaa kuten esimerkiksi massa- tai korkeakulttuuria. Kulttuurilla viitataan siihen koko sosiaaliseen, taloudelliseen ja poliittiseen kokonaisuuteen sekä ympäristöön, joka muokkaa kokemuksiamme ja tapojamme. Jalkapallo on paitsi universaali, niin myös erilaisia kulttuurisia merkityksiä eri kulttuureissa sisältävä laji. Sopeutuminen uuteen erilaisista kulttuurin osista koostuvaan maahan ja joukkueeseen ei siis ole yksinkertainen prosessi.

Siirrynkäkin nyt kuvaamaan näitä eri sopeutumisen keinoja pääomatarkastelun kautta. Eri pääomien suhteet ja rakentuminen mahdollistavat ilmiön tarkastelun tarpeeksi moniulotteisesti, kun huomio voidaan keskittää niin sosiaalisiin, taloudellisiin kuin

myös kulttuuriin sopeutumisen osa-alueisiin. Samalla mahdollistuu kulttuurien kohtaamisen kuvaaminen ikään kuin taisteluna näistä pääomista, jota yhteisymmärryksen ja yhteisten toimintatapojen löytäminen sekä sopeutuminen epäilemättä ovat.

4.1 Pääomat kansainvälisessä joukkue toiminnassa

Maahanmuuttotutkimuksen myötä urheilevien ammattilaisten elämäntilannetta voidaan pyrkiä ymmärtämään erilaisten pääomien kautta. Muun muassa ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu on tarkastellut yhteiskuntaa taloudellisten, kulttuuristen ja sosiaalisten pääomien kautta, jolloin yksilö ikään kuin taistelee näistä eri pääomista. Tietyn pääoman valta ja voima on riippuvainen siitä, voidaanko sitä hyödyntää kyseisessä ympäristössä. Kukin ympäristö siis ikään kuin rajaa ne pääomat, jotka ovat aktiivisia, käyttökelpoisia, vaikuttavia tai merkityksettömiä. (Bourdieu & Wacquant 1995, 126.)

Pääomia voidaan tulkita niin seurojen sisältä, eri toimijoiden välisistä voimasuhteista tai verkostoista ja esimerkiksi jalkapallon fanikulttuurista. Vaikka yksilöt omaisivat kokonaisuudessaan samanarvoisesti pääomia, voivat he kuitenkin erota näiden pääomien ja omien asenteidensa suhteen monella tapaa. Nämä suhteelliset jakaumat, kuten esimerkiksi taloudellisen ja sosiaalisen pääoman osuus yksilössä kokonaisuutena, ovat kehittyneet osana kunkin yksilön menneisyyttä ja vastavuoroista kokemuksellisuutta osana ympäristöön. (Bourdieu & Wacquant 1995, 126–127.) Joukkueessa voi ilmentyä useita erilaisia pääomamuotoja, joiden valta määrittyy aina joukkueen sisäisesti.

Sosiaalisen pääoman käsite on paljon käytetty ja useilla tavoin määritelty sosiaalisten ulottuvuuksien malli. Yleisesti ottaen sosiaalisella pääomalla viitataan esimerkiksi sosiaalisiin verkostoihin, normeihin ja luottamukseen, jotka edistävät yksilöiden välistä vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa. Yhteisön sosiaalisten suhteiden tiiviys ja tiedon kulku muodostuvat tällöin tärkeiksi arvoiksi. (Ruuskanen 2002, 5–9.) Yksilön sosiaalinen pääoma voi kasvaa, kun hän pääsee osaksi urheiluseuran toimintaa. Sosiaalisten suhteiden määrän kasvaessa voi yksilö paremmin sosiaalisesti, psyykkisesti

ja taloudellisesti. Toisaalta tällöin toisten on jätävä tämän pääoman ulkopuolelle, sillä seuran sosiaaliset suhteet ja verkostot ovat organisaation sisäisiä ja näin ollen pääoma on rajallista. Jäsenyys tai työsuhde seuraan määrittelee sen, ketkä pääsevät osalliseksi seuran sosiaalisesta pääomasta, ja mikä on kunkin yksilön asema. Näin tästä pääoman muodosta voi osin muodostua myös syrjivää. Luonnollisesti urheiluseura on kuitenkin vain yksi sosiaalisen pääoman kenttä, sillä yksilön omaama henkilökohtainen sosiaalinen pääoma on toisiaan leikkaavien osien kokonaisuus. Se koostuu omasta aktiivisuudesta, joka voi sisältää niin harrastuksia, seuran ulkopuolista työtä kuin myös eri ystäväpiirejä. (Nicholson & Hoye 2008, 3–5.)

Sosiaalisen pääoman kasvua tapahtuu parhaiten ilmapiirissä, jossa tuetaan niin sosiaalisen, taloudellisen kuin myös kulttuurisen pääoman yhtäaikaista kytkeytymistä (Matthies, 2003, 154–155). Jalkapallojoukkue voi parhaimmillaan johtaa tähän, mutta pahimmillaan myös riistää pelaajalta näitä pääomia. Kyseessä on niin eri yksilöiden (pelaajat, valmennus, seurajohto) kuin itse uuteen seuraan tulleen pelaajan välinen sopimuksellisuus ja avoimuus. Myös pelaajan asemoituminen joukkueessa vaikuttaa eri pääomien kytkeytymiseen yksittäisen pelaajan kannalta. Yksinkertaisimmillaan tämä on nähtävissä palkan suuruudessa, joka vaikuttaa aina osaltaan myös sosiaaliseen asemaan joukkueen sisällä.

Ulkomailta tulleen jalkapalloilijan sopeutumista voidaan siis tarkastella muun muassa sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman kautta. Työympäristö voi parhaimmillaan kasvattaa jokaista pääoman muotoa toisiaan tukien, kun sosiaalinen pääoma voidaan periaatteessa muuntaa taloudelliseksi ja päinvastoin (Bourdieu 1985, 67). Jalkapallon tuottaman symbolisen pääoman avulla seurat pystyvät hankkimaan taloudellisia voimavaroja yhteistyökumppaneiltaan ja jakamaan sitä enemmän tai vähemmän edelleen pelaajille palkkioiden muodossa. Itse asiassa lajiin liittyvät sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen pääoma mahdollistavat myös symbolisen pääoman jatkuvaa uudelleentuottamista. (Jünger 2007, 43.) Pääomat ovat merkityksellisiä aina suhteessa tiettyyn ympäristöön ja kenttään jossa toimitaan (Bourdieu & Wacquant 1995, 129). Esimerkiksi Kokkolassa, Oulussa ja Pietarsaaressa toimivilla naisjalkapallojoukkueilla määrittyvät erilaiset pääomasuhteet pelaajien kesken. Vielä merkittävämpiä ovat erot kansainvälisesti tarkasteltuna.

Huomioitavaa on myös kielellisen pääoman käsite, joka viittaa yksilön kykyyn ja keinoihin ylläpitää kielellisiä voimasuhteita. On kuitenkin selvää, että kielellisen pääoman tarkastelu tuo esille epätasa-arvoisuutta, sillä jokainen yksilö ei ole samassa asemassa kielellisten tietojensa suhteen. (Bourdieu 1985, 114–115.) Joukkueen toimivuuden suhteen monenkaltaiset kielimuurit voivat luoda jännitteitä toimintaan. Käsittelen kielenkäytön ja kulttuuristen tapojen tunnistamisen tärkeyttä erityisesti luvussa 4.2.2.

Ympäristön tärkeys on siis merkittävä sopeutumisen ja sosiaalisen pääoman kasvamisen kannalta. Kohdeympäristön vastaanottavuus (kuinka hyvin vastaanotetaan ja hyväksytään sosiaaliin kommunikaatioverkostoihin tai tarjotaan sosiaalista tukea), kohdeympäristön painostus mukautumiseen (kuinka voimakkaasti tulokasta painostetaan sopeutumaan normatiivisiin malleihin ja kommunikaatiosysteemiin) sekä etnisen ryhmän vahvuus vaikuttavat suuresti siihen miten sopeutuminen uuteen kulttuuriin on mahdollista, sekä miten se etenee. (Kim 2001, 78–81.) Ihminen on sosiaalinen olento, joten sopeutumista vaativa ympäristö jakautuu harjoitus- ja pelikentältä aina tavarataloihin ja kaupungin kaduille asti.

Sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen pääoma ovat siis toisiinsa nivoutuneita käsitteitä, joiden avulla voidaan pyrkiä ymmärtämään uuteen maahan saapuvien pelaajien sopeutumisprosessia. Heidän syynsä maahanmuuttoon ovat usein pääosin taloudellisia ja kulttuurisia, sillä jalkapalloilu on heidän pääasiallinen toimeentulomuotonsa. Se on myös kulttuurisesti määrittynyt laji, joka antaa jokaiselle pelaajalle oman merkityksensä, mutta sen säännöt pysyvät kutakuinkin samana maasta riippumatta. Sosiaalisen pääoman käsite on tärkeä puolestaan yleisen maahan sopeutumisen kannalta, sillä se pitää sisällään kaikki ihmissuhteet ja verkostoitumisen uuteen ympäristöön. Seuraavaksi siirrynkkin tarkastelemaan sosiaalisen pääoman yhtä merkittäväntä osa-aluetta, kulttuurista vuorovaikutusta.

4.2 Kulttuurien välinen kommunikaatio ja identiteetti

Jokaisella kulttuurilla on omat ominaispiirteensä ja arvopohjansa. Tästä syystä myös eri etnisten ryhmien käyttäytyminen, elintavat ja jopa koko maailmankuva voivat poiketa hyvin paljon toisistaan. Eri kulttuurien edustajat samaistuvat ensin omaan kulttuuriinsa ja toimintatapoihinsa, mikä voi johtaa poikkeavan kulttuurin vieraaksi kokemiseen. Myös saman kansallisen kulttuurin sisältä tulevien maahanmuuttajien välillä voi olla esimerkiksi uskonnollisia tai kielellisiä kulttuurieroja (Liebkind 1994, 21–24). Omat kulttuuriset käyttäytymismallit (kuten esimerkiksi itsevarmuus, maskuliinisuus tai feminiinisyys) voivat luoda täysin vääriä mielikuvia uudessa maassa, joten uusien käyttäytymismallien oppiminen on olennainen osa sopeutumista ja sosialisatiota (Klein 1999, 102). Omat arvomaailmat ja viestinnän normistot saattavat usein tulla näkyviksi vasta vieraan kulttuurin kohtaamistilanteessa (Salo-Lee 1997, 44).

Toisaalta, kulttuureista voidaan omaksua vain se osa, joka on yksilölle tietoisesti tai tiedostamatta tärkein sopeutumisen kannalta. Kulttuuri-identiteetti voi myös muuttua akkulturaatioprosessin ja kotoutumisen myötä. (Liebkind 1994, 24; 29.) Vieraaseen kulttuuriin tulevien onkin yleensä aloitettava elämäänsä uusien suhteiden luomisella. Tulokkailla ei usein ole tarpeellista tai riittävää tukisysteemiä, kun he kohtaavat stressaavia ja epävarmoja tilanteita, jolloin kommunikaatiomuuri on yksi vaikeimmista esteistä sopeutumisen tiellä. Kyse ei ole vain henkilöiden välisestä kommunikaatiosta, vaan myös kohdemaan massakommunikaatio voi edesauttaa sopeutumisessa. Näin on etenkin maahantulon alkuvaiheessa, kun kasvokkain tapahtuva kommunikaatio on vielä hankalampaa, eikä varsinaisia yhteyksiä muihin ole ehditty luoda. (Kim 2001, 75.)

Tällöin tärkeäksi muodostuu yksilön identiteetti. Käsitteenä identiteetti ymmärretään usein keskeneräisenä ja jatkuvan työstämisen tilassa olevana, jonka hetkellinen pysyvyys on mahdollista saavuttaa tietyissä konteksteissa ja tilanteissa (Törrönen 2010, 180). Identiteetti muodostuu monilta osin tiedostamattamme ja muuttuu kokemustemme myötä, joten se ei ole koskaan täydellinen tai valmis (Hall 1999, 39). Tässä tutkimuksessa identiteetti nähdään jatkuvasti muuttuvana ja vaikutteita omaksuvana, eikä niinkään pysyvänä ominaisuutena. Kulttuurin voi puolestaan sanoa merkitsevän niin ihmisen materiaalisia kuin myös henkisiä puolia (Itkonen & Pirttilä 1992, 67). Esimerkiksi jalkapalloilijan ammattikulttuuriin kuuluvat aineelliset tavarat, kuten

jalkapallo ja nappulakengät sekä toisaalta pelaajan henkiset arvot ja asenteet, jotka ylläpitävät ammattipelaajan identiteettiä kyseisen kulttuurin sisällä.

Nämä henkilökohtaisten pääomien muodot kohtaavat muutosta, kun yksilön on sopeuduttava uuteen kulttuuriin. Seuraava alaluku tarkentaa, mitä sopeutumisella yleisesti tarkoitetaan.

4.2.1 Sopeutumisen määrittely ja merkitys pelaajalle

Kun urheilija muuttaa ammattinsa perässä vieraaseen maahan, on hänen väistämättä sopeuduttava jollain tapaa tähän uuteen kulttuuriin. Vaikka laji pysyykin samana maasta toiseen, voi vastaan tulla uudenlainen pelisysteemi, uusi kieli, vieraalta tuntuvat harjoitteet, vieras asumisratkaisu tai jopa outo ilmasto. Jokaisella pelaajalla on oma henkilökohtainen sopimuksensa, joka vaikuttaa myös siihen kuinka pitkäaikaisesta oleskelusta uudessa maassa on kyse. Suunniteltu aikataulu vaikuttanee myös huomattavasti pelaajan kokemaan tarpeeseen sopeutua uuteen elinympäristöön. Kim (2001, 17) huomauttaa, että myös matkailijan näkökulmasta ja maassa asumisen pituudesta riippumatta he kokevat samanlaista kulttuurien välistä mukautumista kuin maahan pysyvästi muuttavat. Jokaisella on haaste vieraan kulttuurin kohdatessaan osallistua edes jonkinasteiseen uuteen kulttuuriin oppimiseen ja omien vanhojen kulttuuristen käyttäytymistapojen muokkaamiseen.

Kulttuurintutkimuksessa on tutkittu paljon sopeutumisen eri vaiheita ja osa-alueita, jotka koskettavat ainakin jossain määrin jokaista uuteen maahan muuttavaa yksilöä. Puhutaan muun muassa kulttuurishokista, akkulturaatiosta, kotiutumisesta ja integraatiosta. Tämän tutkimuksen puitteissa keskityn kuvaamaan sopeutumista sosiaalisena ilmiönä, jonka edetessä uuteen maahan saapunut yksilö mukauttaa omaa identiteettiään ympäristönsä avulla. Sopeutuessaan hän saavuttaa sosiaalista ja taloudellista pääomaa, joita maahan tullessa ei vielä ole.

Tämä sopeutumisprosessi on monivaiheinen ja yksilöllinen kokemus, johon vaikuttavat monet niin sisäiset kuin myös ulkoiset tekijät yhtäaikaaisesti. Yksilöt pyrkivät

kohtaamaan ympäristön asettamia haasteita sekä samalla ylläpitämään että muokkaamaan omia sisäisiä ominaisuuksiaan – toisin sanoen omaa identiteettiään. Sopeutuminen tarkoittaa siis Kimin mukaan oman käyttäytymisen sääntelyä, jolloin voidaan optimoida yksilön sisäisen rakenteen vakautta ja sen myötä mukautua ulkoisiin olosuhteisiin. (Kim 2001, 37–38.) Uuteen maahan tultaessa pelaajan ensimmäisiä ongelmia ovat muun muassa kieli, ruokakulttuuri ja käyttäytymistavat, mutta myös keinot lukea toisten tarkoitusperiä. Eri organisaatioissa kuitenkin odotetaan sopeutumista vallitseviin normeihin tietyssä ajassa. Ulkoinen sopeutumisen voima tulee rakenteista, jotka seura pelaajille asettaa ja jolle pelaajat alistuvat. Yhteinen identiteetti puolestaan voimistuu pelatessa toisia joukkueita vastaan yhtenäisissä asuissa ja muun muassa matkustaessa yhteisellä linja-autolla. (Klein 1999, 99; 101.)

Sopeutuminen riippuu usein niin halusta säilyttää oman kulttuurin ja elämäntapojen piirteitä kuin myös suhteesta valtaväestöön. Tällainen akkulturaatioprosessi jaetaan teoriakirjallisuudessa yleensä Berryn mallin mukaisesti neljäksi perustrategiaksi: assimilaatioon, integraatioon, separaatioon ja marginalisaatioon, jotka kukin ilmentävät maahanmuuttajan samaistumisastetta valtaväestöön. (Berry, Poortinga, Segall & Dasen 2002, 353; Jasinskaja-Lahti & Liebkind 1997, 14.) Näitä perustrategioita on syytä selvittää hieman, jotta pääsemme lähemmäs sopeutumisen monikerroksisuutta.

Assimilaatiossa maahanmuuttaja pyrkii samaistumaan suomalaisen valtaväestöön oman kulttuurisen taustansa kustannuksella. Tämä niin sanottu sulautuminen uuteen kulttuuriin voi olla haitallista varsinaisen sopeutumisen kannalta, sillä tällöin maahanmuuttaja menettää kosketuksen omaan vanhaan kulttuuriinsa. Näin ollen myös vuorovaikutus oman kulttuurin jäsenten kanssa voi vaikeutua. Vastavasti separaatiosta on kyse silloin, kun maahanmuuttaja torjuu valtakulttuurin korostaakseen omaa kulttuuriperintöään. Tällöin maahanmuuttaja saa identiteetilleen suojaa vieraalta ja tuntemattomalta, mutta samalla vaikeuttaa sopeutumistaan estämällä vuorovaikutuksen valtakulttuurin kanssa. (Liebkind 1994, 26.)

Näistä muodoista assimilaatio vaikuttaa hyvin epätodennäköiseltä, ellei jopa haitalliselta, sopeutumisstrategialta uuteen seuraan siirtyvän pelaajan suhteen. Pelaajahan on hankittu seuraan nimenomaan hänen kulttuuristen erityispiirteidensä ja taitojensa takia. Toisaalta, separaatio voi olla pelaajalle houkuttelevampi vaihtoehto,

mikäli hän pyrkii korostamaan omaa ylivertaisuuttaan pelaajana ja asemoida itseään sitä kautta uudessa joukkueessa. Tutkimusten mukaan kumpikaan näistä sopeutumismuodoista ei kuitenkaan tarjoa parasta lopputulosta maahan muuttavalle yksilölle sopeutumisen kannalta.

Marginalisaatiossa etäännyttään jopa molemmista kulttuureista. Tällöin maahanmuuttaja torjuu oman kulttuurinsa uudessa maassa, mutta ei myöskään kykene tai halua omaksua uutta enemmistökulttuuria. Maahanmuuttaja jää siis ikään kuin kahden kulttuurin väliin ilman hyväksyntää kummassakaan kulttuurissa. (Liebkind 1994, 26.) Myös marginalisaatio on näin ollen erittäin hankala sopeutumisen muoto maahanmuuttajan ja pelaajan identiteetin sekä pärjäämisen kannalta.

Sopeutumista pidetään yleisesti onnistuneena, kun maahanmuuttaja pystyy suhtautumaan myönteisesti molempiin kulttuureihin (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 1997, 17). Usein tässä yhteydessä puhutaan integraatiosta uuteen maahan, joka monissa yhteyksissä koetaan tavoiteltavaksi sopeutumismuodoksi. Yhteisymmärryksen myötä maahanmuuttajan ja kantaväestön välille kehittyy suvaitsevaisuutta, joka voi johtaa edelleen sopeutumiseen. Kotoutumisesta ja integraatiosta voidaan puhua, kun maahanmuuttajalla on kunnioitusta uuteen kulttuuriin, mutta samalla ote omasta kulttuurisesta identiteetistään. (Myrén 1999, 35–37.)

Kulttuurien välinen ylittäminen haastaa yksilön perusolemuksen kulttuurisena olentona. Se tarjoaa mahdollisuuden uuden oppimiseen ja kasvuun. Uuden kulttuurin tiedostaminen voi opettaa yksilöä ymmärtämään paitsi uuden maan kulttuuria, tapoja ja ihmisiä, myös hänen vanhaa kulttuuriaan. Uuteen kulttuuriympäristöön oppiminen on paitsi selviytymistä – se on myös elämää mullistava matka omaan itseen. (Kim 2001, 9.) Kaikki yksilölliset kokemukset kulttuurien välisessä mukautumisessa ovat ongelmallisia ja kasvua tuottavia. Kun ihmiset kokevat vaikeuksia vieraisissa ympäristöissä, he samalla sisäistävät uutta kulttuurista oppimista ja kasvua. Kulttuurien välinen mukautuminen on siis kaksisuuntainen prosessi, sillä se on samaan aikaan ongelmallinen ja rikastava. (Emt., 21; Salo-Lee 1997, 44–45.)

Tällöin on usein kysymys myös suvaitsevaisuudesta, sillä monikulttuurisen pääoman kautta ihmiset omaavat kykyä hyväksyä, ymmärtää ja arvostaa toisiaan eläessään

toisistaan eriävien kulttuurien parissa. Avoimen, säännöllisen ja pitkäjänteisen yhteistoiminnan myötä osallistujien välinen vuorovaikutus etenee ja ennakkoluulot todennäköisesti vähenevät. (Myrén 2003, 103.) Onnistuneen sopeutumisen yksi perusedellytyksistä onkin vastavuoroisuus, joka kumpuaa suvaitsevaisuuden ja yhteisymmärryksen pohjalta. Yhteiset käyttäytymismallit ja vuorovaikutuskeinot voi löytää vain, jos molemmat osapuolet ovat valmiita muokkaamaan omia tapojaan ja uskomuksiaan. (Myrén 1999, 33.)

Lanfranchin ja Taylorin (2001, 6) kehittämät kolme kategoriaa, joiden mukaisesti jalkapallosiirtolaiset liikkuvat, selventävät pelaavan maahanmuuttajan yksilöllistä tilannetta. Ensimmäiseksi kategoriaksi Lanfranchi ja Taylor nimeävät kulkurin. Esimerkiksi juuri jalkapalloilijat matkustavat usein pitkiäkin matkoja myydäkseen taitojaan lyhyiksi ajoiksi. He voivat viettää kesän ”peli kerrallaan” -tyylisillä sopimuksilla tai vastaavasti pelata vuoden tai kaksi ulkomailla ja palata tämän jälkeen kotimaahansa, kenties jopa entisen työnantajan palvelukseen. Toisena kategoriana mainitaan palkkasotilaat, jotka puolestaan vaihtavat maata saadessaan paremman työtarjouksen. Pelaaja voi näin ollen pelata esimerkiksi kolmessa tai neljässä eri kansallisessa sarjassa uransa aikana. Vakiintujat jäävät puolestaan uuteen maahan esimerkiksi löytäessään perheen ja vakituisen työpaikan. Monet saattavat peliuransa jälkeen jäädä seuraan myös valmentajina tai managereina. Tämä kolmas kategoria osoittaa, miten jalkapallo voi toimia myös onnistuneena välineenä maahan muuttavan pelaajan integraatiossa.

Tämän tutkimuksen osalta tilanne on siis erityislaatuinen maahanmuuttotutkimukseen rinnastaessa. Kun pelaaja muuttaa uuteen maahan työnsä ja harrastuksensa perässä, on hänellä tällöin tietty seura ja joukkue, jonka ainakin lähtökohtaisesti tulisi tarjota tulokkaalle sosiaalinen turvaverkko ja tarvittava apu asioiden hoidossa. Joukkueessa tulisi myös hyvin toimiakseen vallita yhteenkuuluvuuden tunne, joka on sosiaaliselle ryhmälle olennainen ominaisuus (Allardt 1983, 67). Etenkin ammattilaiseksi palkatun pelaajan työnkuva on jo maahan tullessa selvä ja pelaajasopimuksen sisällöstä riippuen myös maassa vietettävän ajanjakson pituus arvioitavissa. Tällöin on pelaajasta itsestään kiinni, haluaako hän sopimuksen päätyttyä jatkaa maassa oleskelua vai muuttaa toisaalle. Samoin sopeutumisen vaiheet ja koettu mielekkyys voivat vaihdella pelaajasta

toiseen ja sopeutumisen ideaali voikin olla aivan toinen. Pelaajan sopeutumista tarkastellaan vielä eri näkökulmista tutkimuksen edetessä.

4.2.2 Kielen merkitys sopeutumiselle

Maahanmuutto- ja kulttuurien välisten kohtaamisten tutkimuksissa nousee hyvin usein esille kielenhallinnan ongelmallisuus. Tilanne ei suinkaan poikkea tästä, kun tutkimuskohteena on kansainvälisesti maasta toiseen liikkuva pelaaja. Pelaaja voi parhaassa tapauksessa siirtyä peliuransa aikana usean eri maan ja jopa mantereen seurajoukkueisiin, joten kielimuuri on iso osa kiertävän pelaajan uraa. Kieli on hyvin keskeinen väline kulttuurin ymmärtämisessä ja oppimisessa, sillä yhdessäolon ja yhtenäisyyden kokeminen vaativat ainakin jossain määrin kielellistä toimintaa (Allardt 1983, 90–91). Sosiolingvistisen tutkimustradition kautta voidaan päästä lähemmäs kielenkäytön merkitystä yksilön identiteetille sekä eri tapoihin kommunikoida. Kommunikaatio on myös merkittävä osa pääomien saavuttamista joukkueessa.

Kulttuurilla tarkoitetaan aiemman määrittelyni lisäksi myös merkitysten järjestelmää, jolloin eri kulttuurit eroavat toisistaan erilaisten viestintäjärjestelmiensä perusteella (Itkonen & Pirttilä 1992, 67). Kulttuuriset merkitykset siirtyvät yksilöiden välillä erilaisten vuorovaikutussuhteiden kautta, joten ihmiset vaihtavat jatkuvasti informaatiota eri kommunikaatiotavoin (Allardt 1983, 89). Sopeutuvaa muutosta tapahtuu niin kauan kuin yksilöt ovat osallisena tiettyssä sosiokulttuurisessa ympäristössä tavallisin kommunikaatioaktiiviteetin, joissa viestejä koodataan. Jokaisessa kulttuurissa ihmisten väliset yhteydet muodostuvat näiden yhteisten koodaussysteemien kautta. Kulttuuri ikään kuin ohjelmoi yhteiskunnan jäsenen tulkitsemaan kielellisiä ja ei-kielellisiä viestejä määrittelemällä mikä on todellista, totuudenmukaista, oikeaa, kaunista ja hyvää. Kulttuuri ohjaa yksilöt tiettyihin ajatusmalleihin, tunnetapoihin ja käyttäytymismalleihin vaihtelevissa sosiaalisissa tilanteissa. Yksilöt löytävät näin ollen kulttuurisen jäsenyyden löytämällä paikkansa yhteiskunnassa, jolloin tärkeintä on yksilöiden välinen yhteenliittyminen. (Kim 2001, 36; 47.)

Kommunikaatio sekä sen laatu ja määrä ovatkin tärkein osa sopeutumista. Sopeutuminen voi edetä vasta sitten, kun yksilön sisäinen kommunikaatiosysteemi kohtaa uuden kulttuurin systeemin. Yksilöllinen kommunikaatio on syvin kulttuurien välisen sopeutumisen rakenteiden ulottuvuus, sillä se mahdollistaa yksilön organisoida itsensä henkisesti, motivoituneesti ja tunnepitoisesti sosiokulttuuriseen ympäristöönsä kehittämällä tapoja nähdä, kuulla, ymmärtää ja vastata ympäristöön sopivalla ja tehokkaalla tavalla. Sosiaalinen kommunikaatio tarkoittaa makrotasolla esimerkiksi mediaa ja muita massakommunikaation muotoja ja mikrotasolla kotona, töissä, naapurustossa tai vaikka vieraiden kanssa käytyä sananvaihtoa (Kim 2001, 72–74). Sosiaalisen kommunikaatiokyvykkyyden kehittyessä myös tärkeiden pääomien saavuttaminen on todennäköisempää ja niitä on helpompaa tunnistaa.

Kommunikaatiokyvykkyyden kasvu vaikuttaa luonnollisesti myös maasta toiseen muuttavan pelaajan identiteettiin. Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan näitä kulttuuriseen identiteettityöhön liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia.

4.2.3 Kulttuurinen identiteetti muutoksessa

Kaikki yksilöt, jotka liikkuvat yli kulttuuristen rajojen, kohtaavat samanlaisia haasteita uudessa elinympäristössään. Vieraskulttuurin tuntemattomuus rajoittaa normaalielämän tehokasta toimintaa, kun ennestään hyväksi todetut käyttäytymismallit osoittautuvat toimimattomiksi uudessa elinympäristössä. Kielellinen ja ei-kielellinen viestintä ja koodit sekä niiden piilotettujen oletusten tulkinta on tällöin todennäköisesti vaikeaa. Ihmiset ovat hyvin pitkälti epätietoisia kulttuurisesta ohjelmoinnistaan, joka muotoilee monia asenteitamme ja käyttäytymistapojamme. Emme useinkaan tiedosta, että näkymätön kulttuuri vaikuttaa siihen, kuinka ratkaisemme ongelmia ja miten taloudellinen ja hallinnollinen systeemi rakentuu tai toimii. (Kim 2001, 4-5; 48.)

Luonnollisesti henkilön yksilöllinen tausta vaikuttaa sopeutumiseen. Niin ikään valmius kohdattavaan muutokseen, oman kulttuurin läheisyys tai eroavaisuus uuteen kulttuuriin ja henkilön persoonalliset ominaisuudet muodostavat niin sanotun sopeutumisen potentiaalin. Tähän sopeutumisvalmiuteen vaikuttavat puolestaan muun muassa

koulutus, kohdemaan kielen ja kulttuurin harjoittelu, aikaisemmat kansainväliset kokemukset, vapaaehtoisuus kulttuurien väliseen liikkumiseen sekä muuton äkillisyys tai ennalta suunniteltavuus. (Kim 2001, 165–168.) Näin ollen maahanmuuton syy ja motiivit, sekä halukkuus luoda kansainvälistä uraa vaikuttavat niin yksilön sopeutumiseen kuin sitä kautta myös hänen identiteettiinsä. Ihmiset, jotka muuttavat edestakaisin kulttuurien välillä omaksuvat usein niin sanotun monikulttuurisen identiteetin (Martin & Nakayama 2007, 323).

Käsitteenä identiteetti on keskeinen ja eri aloilla paljon tutkittu piirre. Kulttuurintutkimuksessa identiteetti nähdään jatkuvasti rakentuvana jokapäiväisessä elämässä, jolloin siihen vaikuttavat kaikki kulttuuriset toimintamme urheilua myöten. Kielellä on tällöin suuri merkitys, sillä se hyvin pitkälti määrittelee meidän käsityksiämme ympäröivästä todellisuudesta ja omasta asemoitumisestamme ympäristöömme. Ihmiset siis ikään kuin luovat maailmaa kielen kautta, johon suhteutamme ja neuvottelemme sosiaalisia identiteettejämme. (Crolley & Hand 2002, 15.)

Monet painiskelevatkin riittämättömyyden ja turhautuneisuuden tunteiden parissa muuttuneissa ympäristöissä, jolloin voidaan puhua ulkoisen valmiustilan kokemisesta. Muutoksen tilassa koetaan helposti vastarintaa tai jopa epätoivoa, kun uuteen kulttuuriin pitäisi samaistua. Mukautumisen aste ja käyttäytymismallit riippuvat kuitenkin kansainvälisen maahanmuuton syistä ja motiiveista. Eri syyt kulttuurien väliseen siirtymiseen johtavat siihen, että kukin yksilö kokee eriasteista kuuluvuutta ja sitoutumista uuteen ympäristöönsä. (Kim 2001, 5.) Esimerkiksi pelaajilla kyse on vapaaehtoisesta maahanmuutosta työn perässä, jolla usein tähdätään ammattilaisuuden kehittymiseen. Näin ollen myös motivaatio uuden oppimiseen voi olla korkeampi. Pelaajat voivat olla niin sanotusti valmiimpia henkisesti kohtaamaan uuden kulttuurin ja uudet toimintatavat.

Kommunikaation sisäistäminen on yhteydessä ymmärtämisen ja empatiakyvyn kanssa. Kun yksilöt liittyvät kulttuurisia malleja psyykeensä, he samalla kehittävät kulttuurista identiteettiä. Kommunikaatiokyvykkyyden ja toiminnallisuuden kehittymisen kautta sisäistetyistä kulttuurisista malleista muodostuu ”se oikea” maailma, joka sisältää vahvat emotionaaliset ja suojaavat piirteet. Yksilöt kehittävät sisäistä itseään, joka on

yhteydessä kulttuuriin, kun he liittyvät mukaan sen maailmankuvia, uskomuksia, arvoja, normeja ja vakiintuneita kommunikaatiomuotoja. Kulttuurinen identiteetti viittaa itsen määrittelyyn ja siihen miten muiden koetaan määrittelevän itseä. Se toimii viitekehystenä, johon yksilö voi peilata ajatuksiaan ja toimintaansa. (Kim 2001, 49.)

Maasta toiseen muuttavan pelaajan kohdalla kulttuurisen identiteetin kehitys on erityisen mielenkiintoinen, sillä monesti pelaaja ehtii uransa aikana asua useassa eri maassa ja siten eri kulttuureissa. Voikin olla, että kyseinen ammatinvalinta edesauttaa eräänlaisen monikulttuurisen identiteetin muodostumista, jonka avulla pelaajan on helpompi mukautua uusiin ympäristöihin. Oma itseä peilataan ensisijaisesti pelaajan ja jalkapallon sisäisen kokemuksen kautta ulkoisiin muuttuviin lajisysteemeihin ja sitä kautta laajemmalti uuteen yhteiskuntaan. Näin maahan muuttava kykenee pelaamisen kautta havaitsemaan niitä pääomien muotoja, joita uudessa kulttuurissa on tarjolla ja joita hänen kannattaa oman sopeutumisensa ja pärjäämisensä kannalta tavoitella. Tällöin mukautumisen tarve koetaan hyvin erilaisena kuin pysyvää muuttoa suunniteltaessa.

Uusista kulttuurisista systeemeistä voidaan siis kerätä itselle ja omalle selviytymiselle tärkeimmät ja olennaisimmat piirteet, joiden kautta suunnataan omaa toimintaa. Paljon ammattinsa perässä matkustava henkilö löytää todennäköisesti niin ulkoisesta ympäristöstä kuin lopulta omasta itsestään myös universaaleja symboleja ja malleja, joilla ylläpitää omaa kansainvälistä identiteettiä. Nämä symbolit ja mallit myös ohjaavat uusien pääomien hankintaan. Yksilön on mahdollista valjastaa jo hallitsemiaan universaaleja malleja uudessa ympäristössä ja sitä kautta hankkia erityisarvoa uuden kulttuurin pääomataisteluissa.

Sopeutumisen lomassa yksilö käy läpi sisäistä muutosta. Kyse ei välttämättä ole perusarvoista, vaan esimerkiksi roolikäyttäytymisestä tietyissä ryhmän vaatimissa tilanteissa, kuten esimerkiksi jalkapallojoukkueessa. Uusi kulttuuri vaikuttaa merkittävästi tulokkaiden psykologisiin ja sosiaalisiin kokemuksiin. Sopeutumiseen vaikuttavat niin ryhmätuki, uuden identiteetin institutionaalinen hyväksyntä kuin myös uusien tärkeiden sosiaalisten ryhmien löytäminen, jotka auttavat vanhan korvaamisessa. Yksilön tavanomaiset kognitiiviset, tunnepitoiset ja käyttäytymismallit käyvät läpi sopeutuvaa muutosta, jolloin jotkut vanhat kulttuuriset mallit saattavat korvautua uusilla. He oppivat jatkuvasti kehittämään itseilmaisuaan ja täyttämään sosiaalisia

tarpeitaan. Sisäinen muutos voi tarkoittaa kasvanutta kykyä toimia uudessa ympäristössä (päivittäisten asioiden hoito), parantunutta psyykkistä terveyttä ympäristön suhteen ja muutosta alunperäisestä kulttuurisesta identiteetistä kohti laajempaa ”kansainvälistä” identiteettiä. (Kim 2001, 51–61.) Toimintakyvykkyyden lisääntyminen voi olla myös yksi merkki uusien pääomakenttien saavuttamisesta ja niiden hallinnan vahvistumisesta. Yksilö on löytänyt tapoja toimia esimerkiksi sosiaalisen pääomakentän sisällä tarvittavalla tavalla.

Muuttaminen eri kulttuurien välillä voi olla yksi tapa ylläpitää omaan kansainvälistä identiteettiä ja samalla vahvistaa omaa ammattilaisidentiteettiä. Identiteetin rakentuminen tai ammattilaisurheilijan sosialisatio on kuitenkin monimutkainen ja monikerroksinen prosessi (Klein 1999, 103), jota monesti monimutkaistaa lisäksi kulttuurien välinen ristiriita. Euroopan yhtenäistymisen ja globalisaation myötä valtioiden väliset rajat ovat menettäneet merkitystään, kansalaisuuden merkitys on vähentynyt ja ulkomaalaisten asema kansallisilla tasoilla vahvistunut (Kajander 2006, 20). Nykyisin kansainvälisten rajojen yli liikkuminen on helpompaa ja odotetumpaa kuin aiemmin ja jalkapallomarkkinoilla pelaaja on ehtinyt ehkä asennoitua muuttoon tai jopa kokonaiseen elämään ulkomailla. Rakenteilla voikin olla siis uudenlainen kansainvälinen kulttuuri-identiteetti, jossa omat etniset sukujuuret eivät määrittele enää kotimaata. Kodista voi ammattilaisuuden myötä tulla monelle urheilijalle lähinnä satunnainen lomapaikka (Bale & Sang 1996, 185). Identiteetti voikin olla vahvemmin sitoutunut jalkapalloon kuin omaan kulttuuriseen taustaan, jolloin sopeutuminen uuteen maahan voi tapahtua ikään kuin jalkapallon kautta ja ehdoin. Pelin kautta luodaan yhteinen kieli muiden kanssa, olivatpa he samassa tilanteessa maahanmuuton suhteen tai osa isäntäväestöä.

Urheilussa menestymisessä ei olekaan kyse vain lahjakkuudesta lajissa. Interaktionistisen lähestymistavan mukaan yksilöt ovat aktiivisesti mukana oman sosiaalisen elämänsä kehittämisessä. He tekevät päätöksiä, arvioivat omia vaihtoehtojaan sekä ovat reflektioivia ja motivoituneita tekemään asioita, jotka kokevat parhaiksi valinnoiksi itselleen. Keskeisenä tekijänä pelaajan kehityksessä ovat identiteetti ja rooli-identiteetin luominen sekä ylläpitäminen, jolloin kaikki päätökset ja valinnat, joita urheilijat tekevät peliuriansa saavuttamiseksi (niin sanotut erityiset urheilijan rooli-identiteetit) voidaan nähdä yrityksenä maksimoida mahdolliset

osallistumisesta koituvat palkinnot ja samalla minimoida mahdolliset kustannukset. Kun yksilö pyrkii kehittämään ja ylläpitämään omaa tiettyä rooli-identiteettiään, nousee roolituen merkitys olennaiseksi. Toisten tarjoama hyväksyntä, vahvistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa identiteetin muodostamista (Stevenson 1999, 87–88; 93). Samat määreet sisältyvät onnistuneen sopeutumisen taustalle.

Uudenlaisen kansainvälisen identiteetin kehitykseen voidaan tarjota siis monia selityksiä kansainvälistymisen lisääntymisen ja avoimemman muuttopolitiikan kautta. Näille kaikille selityksille on yhteistä kuitenkin muun muassa myös Anthony Giddensin esille tuoma valinnan mahdollisuus. Hänen mukaansa modernistuminen on johtanut äärettömään mahdollisuuksien ja valintojen maailmaan, jossa yksilö pyrkii selviämään ohjenuoranaan vain tietyt kulttuuriset ja tapamallit. Jokaisen on tehtävä omia elämäänsä koskevia valintoja, joilla voidaan vahvistaa ja korostaa omaa identiteettiä. (Giddens 1991, 80–81.) Tämä valintojen mahdollisuus oman identiteetin ylläpitäjänä voi selittää osaltaan myös ulkomaille pyrkivän jalkapalloilijan uravalintoja. Etenkin naispelaajalla jalkapalloilu-uran jatkaminen ja kehittäminen harrastamista pidemmälle voi vaatia valinnan ulkomaille muuttamisesta. Kansainvälinen ura luo pelaajalle symbolista ja kulttuurista pääomaa ja nostaa näin hänen arvoaan niin omissa kuin myös muiden silmissä. Urheilijan yksi tärkeimmistä identiteetin osista on se, joka on yhteydessä omaan lajiin. Näin ollen pelaaja näkee itsensä ensisijaisesti jalkapalloilijana ja tarpeelliset valinnat tehdään tuon identiteetin säilyttämiseksi ja vahvistamiseksi.

Lopuksi, on hyvä tarkentaa sitä ympäristöä, johon tarkastelu kohdentuu. Jalkapallojoukkue on kaiken kaikkiaan hyvin monikerroksinen kokonaisuus. Sen sisällä vallitsee monia sosiaalisia suhteita ja pääomia, erilaisia taloudellisia vaatimuksia tai etuuksia, erilaisia rooleja ja odotuksia, monia toimintatapoja, symboleita sekä tavoitteita niin yksilöiden kuin ryhmienkin tasolla. Kun tähän tiettyyn sosiaaliseen, yhteiskunnalliseen ja kulttuurisesti määrittyneeseen yhteisöön lisätään eri kulttuurien kohtaaminen, voidaan alkaa ymmärtää sitä sopeutumisen kirjoa, jota yhteistoiminnan onnistuminen vaatii. Jokainen toisesta kulttuurista saapunut tuo mukanaan omat totumuksensa ja kokemuksensa – toisin sanoen pääomansa ja identiteettinsä – joiden kautta hän pyrkii kohtaamaan uuden tilanteen. Näin ollen yhteistoiminnan onnistunut rakentaminen vaatii vastavuoroista aktiivista työtä ja ymmärrystä. Bourdieu selventää sosiaalisten ryhmien keinotekoisuutta sillä, että yhtenäisen ryhmän muodostaminen

vaatii symbolista työtä kuten esimerkiksi nimien, tunnuksien tai julkilausumien antamista. Yhtenäisyyden saavuttaminen on hänen mukaansa sitä helpompaa, mitä voimakkaammin yksilöt haluavat hyväksyä toisensa samaan yhteishengen luomisprosessiin, ja mitä lähempänä heidän pyrkimyksensä ovat toisiaan. (Bourdieu 1998, 45.)

Seuraavaksi onkin aika päästää ääneen itse monikulttuurisessa naisjoukkueessa toimineet henkilöt. Luvussa 5 annan paljon tilaa haastatelluille henkilöille ja heidän kokemuksilleen, jotta lukija pääsee lähemmäs aihetta. Kokemuksia kun voidaan ymmärtää vain kokijan kerronnan kautta.

5 KOKEMUSTEN JA TEORIAN VUOROPUHELU

Tässä luvussa kokemuksistaan kertovat viisi henkilöä. Kaksi afrikkalaista naispelaajaa, jotka ovat tulleet Suomeen 2000-luvun puolivälissä, kertovat Suomeen tulostaan, mahdollisista ongelmistaan sopeutumisen suhteen ja kokemuksistaan ammattilaisjalkapalloilijana suomalaisessa joukkueessa. Vastaavasti kaksi suomalaispelaajaa pohtivat kulttuurien kohtaamista ja pelitapojen yhteensovittamista osana joukkuetta, joka kansainvälistyi äkillisesti ja odottamatta yhden kauden aikana. Organisaation äänenä toimii puolestaan suomalaisjoukkueen valmentaja ajalta, jolloin afrikkalaisia pelaajia hankittiin Suomeen ensimmäistä kertaa.

Ennen haastattelujen avaamista on syytä hieman valottaa tutkimuksen kulttuurista taustaselvitystä. Ensimmäinen kosketukseni aiheeseen oli sähköpostikeskustelu nigerialaisen opiskelijan kanssa, joka selitti afrikkalaista jalkapallokulttuuria lyhyesti seuraavalla tavalla:

“One thing you should bear in mind concerning Nigerian culture, is it is very heterogeneous (multi-cultural). Thus people's perception, values and beliefs are generally different across the country depending on what part you are from, though sport wise especially football people share a similar beliefs and football generally is the one factor that Nigerians agree on and brings them together.”

Viesti on hyvin samankaltainen kuin Kuperin kirjaama Nelson Mandelan lausahdus Etelä-Afrikasta ”Jalkapallo (...) yhdistää meitä enemmän kuin moni muu asia” (Kuper 2000, 190). Kuten luvussa 3.3.2 tuli esille, afrikkalaisen todella heterogeenisen arvo- ja uskomusmaailman yhtenä yhteen kokoavana ilmiönä on juuri jalkapallo. Lajilla on voima saada ihmiset samalle alustalle ymmärtämään toisiaan ja se voi parhaimmillaan tuoda ihmisiä lähemmäksi toisiaan.

Tämän lyhyen johdannon pohjalta voidaan siirtyä tarkastelemaan haastattelujen antia tutkimukselle ja pelaajien kohtaamista suomalaisessa naisjoukkueessa. Lähdän liikkeelle kansainvälisyyden organisoimisesta ja sen lähtökohdista niin yksilötasolla kuin myös organisaation näkökulmasta. Tämän jälkeen huomio kiinnittyy sopimuksellisuuteen ja ammattilaisuuden problematiikkaan suomalaisessa harrastamisperinteessä. Lopulta kokoan haastattelujen kokemukseen sopeutumisesta ja

pääomien konflikteista pelaajien välillä, jonka jälkeen tarkastelun kohteena on vielä identiteetin rakentuminen kansainvälisessä jalkapallomaailmassa.

5.1 Kansainvälisyyden organisointi seurasalla

Suomalainen naisjalkapallo on kehittynyt verrattain nopeasti. Kansainvälistyminen niin maajoukkueen kuin myös paikallisten seurojen osalta on kiihtynyt erityisesti 2000-luvulla. Kaikki suomalaiset seurat eivät kuitenkaan ole välttämättä pysyneet samalla viivalla kehityksen suhteen, kun pelaajavirrat ovat kiihtyneet. Osa seuroista päättikin 2000-luvun alussa alkaa hankkimaan pelaajavahvistuksia ulkomailta paikkamaan taitovajetta, kun omia kasvatteja alkoi siirtyä parempien sopimuksien perässä toisaalle. Mielenkiintoiseksi hankintojen todellisuuden tekee joukkueiden taloustilanne. Suurin osa suomalaisista pelaajista ei saa lainkaan palkkaa harrastamisestaan, eikä valmentajakaan usein toimi roolissaan palkattuna täysipäiväisenä työntekijänä.

Haastatteleman valmentajan mukaan joukkueen budjetti koostuu pitkälti varustemainoksien, ottelutapahtumien ja kummipelaajien kautta. Erityisen suurista summista ei siis seuran näkökulmasta ole kyse. Toisaalta, valmentajan mukaan ulkomaalaisvahvistusten kautta joukkueen oli helpompi saada yhteistyökumppaneita ja siten myös rahaa talouden pyörittämiseen.

Yksilöiden taustoilla voidaan varovaisesti myös pyrkiä selittämään heidän elämänvalintojaan. Jokaisen henkilön menneisyys ja rakentunut identiteetti vaikuttavat heidän valintoihinsa, joista tämän tutkimuksen puitteissa on olennaisinta asuinmaan valinta ja urakehitys. Bourdieun mukaan ne yksilöt, jotka pystyvät omien taustavoimiensa ja sosiaalisten suhteidensa avulla käyttämään hyväkseen tietoja mahdollisista koulutussuunnista ja niiden tuotoista, pystyvät myös päätöksillään hankkimaan kulttuuripääomalleen parhaan mahdollisen koron. Hän selittää tällä esimerkillä sosiaalisten taustojen merkitystä koulu- ja sosiaaliseen menestykseen. (Bourdieu 1998, 37.) Vastaavasti tällainen agenttien, entisten valmentajien, joukkueovereiden ja perheen antama tieto mahdollisista uravalinnoista ja -kehityksestä voi johtaa tilanteeseen, missä pelaaja kokee muuton vieraaseen maahan kasvattavan

korkeaa hänen kulttuuriselle (ja taloudelliselle) pääomalleen. Hänelle ammattilaisuus Suomessa voi tarkoittaa askelta eteenpäin ja ponnahduslautaa ylöspäin uralla tai kehitysmahdollisuutta. Ensimmäinen haastattelemani ammattilaispelaaja selventää omaa valintakehikkoaan uskonnollisen vahvuutensa sekä juuri tulevaisuutensa rakentamisen kautta.

KVP1: Yes, sometimes it's not easy, but you know, sometimes it's life and you have to like be brave and stand on your ground and say this is what I want and no matter what comes, as long as you're happy and you believe in God. Of course we people have different kinds of thoughts and imaginations and feelings, but if you know what you want from life, the way you want to live. I loved football in the beginning and I just believed that what God has given to me - like the talent- I just have to walk towards it. And what I said when I was playing continuously in Nigeria, so many clubs wanted me to play for them, so I just decided I keep working hard and playing hard. Then when I train hard and work hard I'm progressing in it and I just thought – this is what I love doing, I have been doing so well, and I'm giving this my all.

Ulkomaille muuttaminen merkitsi siis yhdelle pelaajalle kaiken antamista lajille. Hän on omien sanojensa mukaan saanut lahjan pelata jalkapalloa, jolloin hänen valintansa on kehittää itseään mahdollisuuksien mukaan niin pitkälle kuin mahdollista. Kun haluamansa tulevaisuuden eteen tekee paljon töitä, silloin myös kehittyy ja saavuttaa tuloksia.

Jalkapallon aloittaminen on halpaa ja osallistujille se voi olla yksi sosiaalistumisen keino. Lajin aloittamiseen ei tarvita kuin pallo, jonka voi tarvittaessa koota esimerkiksi kankaasta tai muovista. Pelin aloittamisen helppous, sen ryhmittymiä yhteen sitova luonne ja suosio, sekä taloudellisten resurssien vähäisyys ovat johtaneet siihen, että jalkapalloa käytetään etenkin Afrikassa hyväksi esimerkiksi politiikassa vaalien alla. Lajia sidotaan siis muun muassa politiikkaan, erilaisiin projekteihin ja kampanjoihin sekä yhteisöjen yhdistämiseen tai erotteluun toisistaan. (Mchombo 2008, 165; 178.) On tärkeää muistaa, että jalkapallo voi lajina saada hyvin erilaista kulttuurista ja sosiaalista merkitystä Afrikassa kuin mikä sillä on Suomessa.

Miksi suomalainen seura sitten hankkii afrikkalaisia pelaajia? Yksi syy löytynee taloudellisesta hyödystä. Raffaele (2008, 128–130) tuo esille, että useissa Euroopan maissa hankitaan afrikkalaisia taitavia pelaajia, koska heidän palkkavaatimuksensa ovat tarpeeksi pieniä. Suomalaisessa naisjalkapallossa ei liiku suuria rahoja, joten hankintamahdollisuudet ovat melko rajalliset. Näin vaihtuvuutta seurojen välillä selventävät naisjoukkueen pelaajat:

SP3: Ehkä sekin (vaihtuvuus joukkueissa) on vähän niinku joukkuekohtainen. Niinku jos vaikka mietti pienempiä seuroja, kun eihän niihin silleen hankita pelaajia samalla tavalla kun vaikka Pietarsaareen tai Honkaan. Et niinku harvemmin soitellaan kellekään että nähdään vaikka tai suomalaisille pelaajille, et tuutko tänne. Ja sit ehkä joihinkin kaupunkeihin on sitten vähän kynnys lähteä vaikka pääkaupunkiseudulta, että lähdenpä pelaamaan. Vaikka oishan hyviä yliopistoja ja vois saada pelaajia jos kyselis. Mut ei pienempään seuraan mene, et just ainut ketä on menny niinku ulkopuolisia niin ne on ollu nuita ulkomaalaisia. Et Suomesta ei oo vaihtunu ketään ellei sitten omia oo tullu takasin. Ja se varmaan riippuu ihan niinku rahasta, varmaan niinku pääasiassa. Ja kyllähän niinku aina joku suomalainen tulis niinku halvemmaks. Kun jokainen tietää, naisjalkapalloilija, et täällä ei ihan hirveitä saa.

SP4: Ehkä just siks kun me ei saatu muualta. Ja sit niinku meiltä lähti kahen kauden aikana yli puolet avauksesta. Että ehkä sit se et jos asiat ois seurassa hoidettu hyvin niin ei ois tarvinnu lähteä. Tietenkin niinku ne jotka lähti niin pääsi huippujoukkueeseen, mut ei ne ois lähteny jos niillä ois ollu hyvä olla täällä. Siis mun mielestä se koko piiri pieni pyöri siinä akselilla, et siinä oli liian paljon asioita liian vähien ihmisten käsissä. Ja se ei mun mielestä kovin hyvin pitkää toimi, et isät valmentaa ja lapset pelaa. Se saattaa joskus toimia mut se ei toimi 10 vuotta. Siinä tulee just se että valmentajan kanssa ei voi keskustella sillä tavalla niinku, minäkin olin kapteeni, niin ei voi keskustella silleen niinku avoimesti.

Joukkueen ongelmiksi siis nähdään resurssien puute, mutta myös seuraorganisaation tavat hoitaa joukkueen asioita. Päätoimisen valmentajan puuttuminen ja tarpeeksi hyvien lähtökohtien luomisen vajavaisuus johtavat siihen, että suomalaiset lahjakkaat pelaajat siirtyvät parempien sopimuksien toivossa toisalle pelaamaan. Näin ollen seuroihin hankitaan ulkomailta vahvistuksia paikkaamaan lahjakkaiden pelaajien jättämää aukkoa joukkueen riveissä.

Pelaajat tuovat esille vielä harrastajan ja ammattilaisen välisen eron talkootöiden tekemisessä. Myös monet isommat seurukset ovat heidän mukaansa alkaneet maksaa parhaimmille suomalaisille nimellistä korvausta ja vapauttaneet heidät ylimääräisestä talkootöiden tekemisestä. Pelaaja arvelee tämän kehityksen johtaneen myös siihen, että pienemmissä ja huonovaraistemmissä joukkueissa joudutaan pelaajakatoa korvaamaan ulkomaalaishankinnoilla.

SP3: Ehkä kuitenkin se sana kiertää tavallaan. Et just niinku käy vähän niinku minäkin oon ollu monissa seuroissa, et ne on niin pienet ne piirit et se tosiaan leviää, että (tietystä seurassa) niin että siellä oikeesti kaikki tehään ite ja tehään talkoita ja mitään et saa. Niin ehkä semmonen kynnys sitten monilla on et miks minä lähtisin sinne pelaamaan kun saa vielä sen pelaamisen ja koulun tai työn ohes haravoida tai tehdä lumitöitä ja myyä pyykinpesuainetta ja keksiä ja karkkia, niin ehkä semmonen. Et sit on tottunu jo vähän parempaan.

Oman pelaamisen kustantaminen talkootöillä tai jopa rahalla alkaa käydä rasitteeksi siinä vaiheessa, kun on mahdollisuus päästä pelaamaan ilman vastaavaa työmäärää. Pelkkään harjoittelemiseen ja pelaamiseen keskittyminen on aiemmin nähty vain ammattilaisten mahdollisuutena, mutta nykyään tuo mahdollisuus olisi luotava myös paikallisille pelaajille.

Ensimmäisiä kertoja afrikkalaispelaajat tulivat tutuksi suomalaisille seuroille Euroopassa järjestettävissä cup-turnauksissa. Tanskassa nähtyjen afrikkalaispelaajien jättämä vaikutus johti siihen, että heitä haluttiin saada pelaamaan myös Suomeen. Haastatteleman valmentaja kuvailee tapahtumaketjua seuraavasti:

V: Eli vuonna 2004 (yhteyshenkilö näki joukkueen ekan kerran) se oli tyttöjoukkue Lagosista ja ne voitti sen sarjan ihan ylivoimaisesti häviämättä yhtään matsia. Ja (muhun oltiin sitten) yhteydessä et ihan huippuja, et hän ei oo koskaan nähny niin hyvää tyttöfutista. (Ja Suomeen erääseen tyttöjalkapalloturnaukseen) heitä tuli 16 pelaajaa ja 6 taustahenkilöä. Ja sitten siinä oli niin, että niiden joukkueenjohtaja oli sellainen henkilö, joka toimi Nigerian Palloliitossa. Ja meille tuli hirvu hyvät välit niitten kans, niin me sit alettiin neuvotteleen, että me seuraavaks kesäks otettais heitä pelaamaan. Ja me otettiin niitä kolme pelaajaa, ja me saatiin tietysti ite ne valita. Ja nämä kaikki kolme oli nyt Nigerian maajoukkuepelaajia. Et pelaajien hyvyys ja saumaton yhteistyö oli peruste hankinnalle, et ne oli niin hyviä. Kun ne oli yksinkertaisesti paljon parempia mitä oli nähny.

Kansainvälisiä pelaajasiirtoja alettiin siis harkita sen jälkeen, kun pelaajien taitoja nähtiin kansainvälisissä turnauksissa. Avainasemassa prosessissa on ollut kansainvälisen näkyvyyden kasvu ja neuvotteluosapuolien yhteinen kiinnostus yhteistyöhön. Kyseiseen seuraan on kansainvälisiä pelaajia hankittu vuoteen 2011 mennessä jo yli 17, joten kansainvälistymiskehitys on mitä ilmeisimmin koettu seuran tasolla hyödylliseksi. Kaikki seurat eivät kuitenkaan olleet samoilla linjoilla pelaajahankintojen kanssa alkuvuosina. Kansainvälisillä pelaajamarkkinoilla toimineella seuralla oli kuitenkin selitys kielteiseen vastaanottoon. Asenneongelmasta päästiin, kun pelaajien hyvyys todettiin itse ja haluttiin osallistua itsekin kehitykseen:

V.: Ja tietysti meitä epäiltiin sit ja sanottiin et ei siellä voi olla hyviä pelaajia. Ja heti seuraavana vuonna oli muutkin seurat samalla apajalla. Ja meille sanottiin, et aivan hullu homma, ei huippuja oo vapaana. Ja sit ne oli, huomattiin et ne oli hyviä niin ensinnäkin kun ne pelas meillä niin vastustajat, se oli hilkkuu vaille rasistista se pelaaminen niitä vastaan. Siis niitä otettiin rumasti ja niinku lähes näin niinku et mutakuonot. Siis mua yllätti se. Mut seuraavana vuonna ne saatto ottaa itellensä niitä pelaamaan. Ja sit se mutakuonosuus loppu siihen.

Tässä mielenkiintoiseksi ilmiöksi nousee lainauksen loppu. Kun ulkomaalaisen pelaajan nähtiin todella olevan vahvistus joukkueelle, oltiinkin valmiita hankintoihin myös oman joukkueen kanssa, eivätkä kulttuurierot olleetkaan enää asenteellinen ongelma. Aluksi kansainväliset pelaajat aiheuttivat ihmetystä ja valmentajan mukaan jopa rasismiin viittaavaa käytöstä, mutta pelaajien taitotaso johti arvonnousuun ja yleisempään pelaajahankintaan.

Valmentaja kertoo myös oman joukkueensa tason nousseen selkeästi, mikä näkyi sarjataulukossa tulevina vuosina. Varsinainen naisjoukkueiden kansainvälistyminen on tapahtunut nopeasti, mutta haastattelemani pelaajat eivät ole nähneet tilanteen muutosta erikoiseksi. He ovat sitä ikäluokkaa, joka on murroksen kynnyksellä ollut siirtymässä naisten korkeimmalle sarjatasolle juniorijoukkueesta, jolloin muutos on tapahtunut heille yhtäaikaaisesti kansainvälistymisen kanssa.

SP4: Ei sitä silleen konkreettisesti, et se on vaan tullu siinä. Et kun on tavallaan päässy siihen naisten touhuun mukaan niin sit se on siinä pikkuhiljaa samalla tullu. Tietysti se olis sitten silleen et kun ne tuli ne nigerialaiset niin tuli sitten massana, et sit kun niitä tuli niin niitä tuli sitten muihin joukkueisiin ja ympäri Suomea.

Tilanne ei siis suomalaiselle nuorelle pelaajalle esiintynyt erikoisena kehityssuuntana, vaan se otettiin ikään kuin osana aikuiskentille siirtymistä. Afrikkalaiselle pelaajalle puolestaan ulkopuolinen tuki oli olennaisen tärkeää Suomeen tullessa. Ensimmäinen suomalainen valmentaja koettiin suureksi avuksi.

KVP1: There's one man I played for when I was in (my first team in Finland) and like if I'm hurting in any way, he was the one who first asked me to come to play in Finland, so he is like a father to me. And if I have any problem in Finland then when I first moved, because then I don't know anything about Finland, I fax him and he tells me these are the rules in Finland and when I finally be in Finland I try to learn myself and after then I just took things on my own and manage myself and accept the offer. But I was so lucky. I don't have problems in Finland.

Pelaaja koki siis ensimmäisen suomalaisen valmentajan vastaanoton sekä asioiden selvittämisen helpottavaksi tekijäksi ja sitä kautta myös itsensä onnekkaaksi. Vastaanottavan maan vieraus ja pelikulttuuriset erot olivat suuret, joten eri vuorovaikutussuuntien tarjoaminen auttamalla pelaajaa sopeutumaan on suuri tekijä hänen oman aktiivisuutensa parantamisen kannalta.

Jalkapallon kansainvälistä levinneisyyttä ja suurta suosiota tarkastellessa on kuitenkin syytä ottaa huomioon se, että lajia hyvin pitkälti organisoidaan ja pelataan myös paikallisesti (Jütting 2007, 35). Kunkin maan lajihistoria, peliosaaminen ja taloudelliset resurssit tai kulttuuriset tavat vaikuttavat siihen, miten joukkuetta organisoidaan ja millaisia toimintatapoja niihin muodostuu. Näin haastateltavat kokevat naisten ammattilaisjalkapallon tilanteen tällä hetkellä:

KVP1: Umm, it's not common in Finland, for most of the players I know play in the US or the America, but I think I'm the first, I'm among the fourth set of the Nigerian women that came to Finland. Of course, we have much Nigerian players playing in the national team and playing in the Nigerian league, And of course most of the players move to other countries to play, depending on the kind of contract. I think Finland is trying to improve now, because before I think most people that want to play professionally like Sweden, US and Norway and also in Denmark, but now I think Finland, most players want to come to Finland and play because we are here before and we have played for quite some time, but actually not that much because I think they have this payment problem, like they don't want to pay big money in Finland. They certainly don't know how to have sponsorship and maybe they have to give you a job when you play for the team, so it's like they play football like a hobby in Finland. But I think they're trying anyway, but not like Sweden and China where they pay big money.

Ammattilaisena pelaaminen tarkoittaa myös afrikkalaiselle pelaajalle siis usein ulkomaille muuttamista. Yhdysvallat koetaan ammattilaissarjan takia vetovoimaisimmaksi vaihtoehdoksi, mutta nykyään myös Suomeen tullaan toisten esimerkin perässä. Kuitenkin myös pelaajat toteavat palkanmaksun olevan Suomessa huomattavasti alemmalla tasolla kuin esimerkiksi Ruotsissa tai Kiinassa, mikä johtuu lajin harrastamiskulttuurista. Jalkapallo ei etenäkään naisten tasolla ole vielä kehittynyt ammattilaislajiksi. Suomen naisjalkapalloilun tilanne koetaan melko samalla tavalla riippumatta kulttuurisesta taustasta tai roolista joukkueessa. Suomi nähdään kehittyvänä pelimaana, mutta sen taso koetaan silti alhaisemmaksi kuin monissa muissa maissa. Taktinen ja tekninen taso on pelaajan mielestä jäljessä kehitystä. Valmentaja on pelaajan kanssa hyvin samoilla linjoilla:

V: No mie sanosin silleesti, että nyt kun muissa maissa on satsattu paljon futikseen, että viis vuotta sitten Suomen naiset pärjäs vielä kansainvälisesti hyvin. Mut sen jälkeen muissa maissa on satsattu, eli joku Englanti, Italia, Ranska, niin ne on mielettömästi satsannu naisfutikseen. Ja täällä Suomessa tämä satsaaminen on ihan sitä samaa kuin ennenkin. Ja meiltä lähtee näitä tyttöjä huomattavasti enempi ku ennen. Ja ne lähtee varsinkin Skandinaviaan. Niin tämä niinku periaatteessa muihin maihin nähden meidän taso on heikentyny huomattavasti. Et nyt jos se 2000-luvun alun joukkue pantas pelaamaan näitä vastaan, et jos sen pystys simuloimaan, niin tietysti yleinen taso on menny eteenpäin hirveesti. Mut pitää ottaa huomioon et muualla on menty myös paljon Me ollaan hirveän kaukana siitä. Että niinku mullakin yks tuttu tyttö, hän oli tulossa meille pelaamaan, suomalainen, ja hän sano et hän käy Ruotsissa testeissä. Ja sit ku se meni sinne Ruotsiin kokeileen, niin sit hän soitti et kyllä hän menee sinne. Ku siellä se

naisten organisaatio, se sano et se on huomattavasti kovempi se organisaatio mitä hän näki missä hänen isänsä toimi täällä miesten liigajoukkueessa. Et siellä on niinku ne fasilitetit on huomattavan erilaiset. Et siellä on huoltajat, täyspäiväisiä valmentajia, hierojia, klubihuoneita, oma harjoittelustadion, niin mehän ollaan siitä valovuosi jäljessä.

Suomalaisessa naisjalkapallossa koetaan siis ongelmia niin taloudellisissa resursseissa, lajituntemuksessa kuin myös seuraorganisaation järjestelyissä. Silti joukkueisiin kuitenkin hankitaan ja saadaan ulkomaalaisia vahvistuksia palkkahoukuttein. Syitä ulkomaalaispelaajien hankkimiseen hän hakee suomalaislahjakkuuksien lähtemisestä ulkomaille ja aikaisesta lopettamiskynnyksestä.

V: Pitäs pystyy pitämään nää tytöt Suomessa pitempään. Ettei käy niin että nyt Naisten Liigassa niin hirveesti on pelaajia jotka on vielä B-ikäisiä. Ja ne on ihan hyviä tyttöjä, mut sitten jos ne ei lähtisi niin nopeesti pois tytöt täältä niin ne ei yksinkertaisesti mahtus pelaamaan. Ja sitten ne jotka Suomeen jää, niin nehän hirmu aikasessa vaiheessa lopettaa futiksen. Eli siihen on varmaan omat syynsä, opiskelu voi olla yks, valmistutaan ammattiin on yks, naimisiin menemiset on yks. Se tytöissä saattaa olla niin et on pienestä asti ollu maajoukkueessa niin sit se yks syksy vaan sanoo et nyt minä lopetan. Mut et jos poika on iät ajat maajoukkueessa niin se menee ilman muuta edustusjoukkueen mukaan ja pelaa kohtalaisen vanhaksi. Mut tyttö- ja naisjalkapallossa tää lopettamiskynnys on huomattavasti herkempi.

Jos kokeneita ja kehittyneitä suomalaisia naispelaajia saataisiin pysymään Suomessa tai yleisesti pelikentillä pidempään, ei ulkomaalaisia vahvistuksia hänen mukaansa tarvittaisi seuran taitotason ylläpitämiseen samalla tapaa. Naisten Liigan pelaajat ovat valmentajan mukaan myös hyvin nuoria, koska suuri osa kokeneista pelaajista haluaa joko lähteä kokeilemaan onnean ulkomaille tai lopettavat pelaamisen suhteellisen nuorena. Näin ollen joukkueisiin on hankittava pelaajavahvistuksia ulkomailta, jos joukkueen halutaan pärjäävän ja kehittyvän Suomen kärkitasolla. Tämä on tilanne etenkin hieman pienemmissä seuroissa. Suomalainen pelaaja puolestaan tarkentaa lopettamiskynnystä omakohtaisella esimerkillä:

SP4: Ja onhan se eri asia muutenkin aikuispelaajalla, et siinä on niinku lapsia, siinä on työ, se työ on niinku aika iso osa et sillon kun opiskelee niin sä opiskelet ja sit käyt treeneissä. Nyt sun tarttee työt hoitaa ensin ja katsoa et tuossa on treenit, tuossa voin olla tuohon asti töissä ja tuossa tuohon asti, ja tuossa mä kerkeen hakea lapsen ja silleen niinku et onhan se paljon hankalampaakin ja en yhtään ihmettele et moni lopettaa niinku siinä vaiheessa kun siirtyy opiskelijasta työelämään. Kaikki työnantajat kun ei niinku siihen sillä tavalla oo kiinnostuneita et ei voi olla joustavia.

Naisen elämän peruspilarit – työ ja perhe – saattavat joskus astua ammattimaisemman peliuran koetuksi esteeksi. Aikaa ei vain riitä jakaa pelaamiselle, perheelle ja työnteolle samalla tapaa. Samainen suomalaispelaaja myös kyseenalaistaa ulkomaille lähdön automaattisena henkilökohtaisen kehityksen takaajana.

SP4: Mut se on jännä et ne jotka lähtee jenkkeihin, niin ne on yleensä näitä ihan junnumaajoukkueessa vakiokalustoa ja tällasia kantavia voimia, niin harva niistä siellä niinku jalostuu et ne ois sitten ihan huippuja. Kun sithän ne on naisten maajoukkueikäisiä, niin harva sieltä niinku sitten tulee naisten maajoukkueeseen, ainakaan suoraan.

Pelaajat, jotka ovat nuorena lähteneet luomaan uraansa ulkomaille, tässä tapauksessa Yhdysvaltoihin, eivät siis hänen mukaansa välttämättä palaakaan takaisin maajoukkueetasoisina pelaajina. Syinä tähän hän näkee muun muassa harjoittelemisen ja painopisteiden erilaisuuden.

SP4: Nehän treenaa ihan hirvu fyysisesti. Ja siellä koulussa sillä valmentajalla ei ollu sellasta taktista osaamista. Suomessa pelataan aluepuolustusta, siellä pelataan miesvartiointia. Siellä on pakko olla kunnossa jos juostaan toisen perässä vaikka kulmalipulta toiselle.

Edellä mainittu esimerkki jalkapallokulttuurien erilaisuudesta korostaa eri maissa pelattavan jalkapallon erilaisesta luonteesta. Sen tarjoama kulttuurinen pääoma on erilainen riippuen pelaajan lähtökohdista ja maasta, jossa pelaaja milloinkin asuu. Näin ollen myös kulttuurinen kohtaaminen, sosiaalinen verkostoituminen ja taloudellinen pääoma sitoutuvat pelaajan jalkapalloilijaidentiteettiin kulttuurisen pääoman kautta. Jalkapallo määrittelee miten, missä ja milloin tulee käyttäytyä tai toimia milläkin tavalla, jotta saavutetaan parhaat mahdolliset lopputulokset.

Jos pelaamisen aloittamista tarkastellaan eri kulttuureittain, ovat lähtökohdat kuitenkin hyvin samankaltaiset. Verrataan esimerkiksi kaikkien neljän pelaajan lähtötilannetta lajin valintaan:

KVP1: Well, actually I was playing table-tennis before, but then I was quite young, and even when I was playing football then I was playing football and table-tennis and all sorts of things. But then my parents wanted me to go to school and they would, like you know, yell at me, you have played football enough, you have played table-tennis – you have to go to school and study. But I cannot, I'm a little bit stubborn, so I was like I want to play I want to play. Actually it wasn't even the fact that I was playing, because they don't want me to play. They got happy when I went to my fourth junior Cup in Canada, that was 2002, fourth junior World Cup. So I participated there and was feeling great, but when I came back from Canada I was like a star and like a celebrity as a player and most of the people know me and my parents are happy – ooh, that is my child and they'll just let me play. I just picked the favorite.

Toinen afrikkalaispelaajista kertoo pelanneensa ensin pöytätennistä jalkapallon ohella. Hänen vanhempansa ovat painostaneet häntä keskittymään enemmän opiskeluun kuin

urheiluun, mutta omien sanojensa mukaan menestyminen ja maineen kertyminen jalkapalloilijana vuoden 2002 junioreiden Maaailman cupissa johti myös vanhempien hyväksyntään. Hän on siis saanut valita mieluisimman harrastuksensa, josta oman kehittymisen ja vastaan tulleiden mahdollisuuksien myötä on voinut luoda myös itselleen uraa.

Toinen Afrikassa pelaamisensa aloittanut pelaaja kertoo lajivalinnastaan puolestaan näin:

KVP2: My dad was playing football long before I was born so I was born into a football-family. Yeah, it was in my blood, so I started playing when I was like really little. My dad used to take me to the field and, so, I have five brothers and two sisters, so most of us play football. But it's only few that actually made it. Some switched to other sports. Because I actually played volleyball and handball, I used to play handball, but I finally went back to football.

Pelaaja kertoo syntyneensä jalkapalloperheeseen, jossa isän lisäksi pelaavat myös viisi veljeä ja kaksi siskoa. Vain pelaaja itse ja hänen veljensä kuitenkin menestyivät lajissa ja siten jatkoivat sen parissa ammattilaisina.

Pelaajan ammatti-identiteettiin vaikuttavat hänen aiemmat kokemuksensa. Suomalaisen ja afrikkalaisen pelaajan välisiä yksilöllisiä eroja voidaan vertailla heidän lähtökohdistaan ennen kohtaamista. Molemmat suomalaiset pelaajat aloittivat jalkapalloharrastuksen alle 10-vuotiaana sen hauskuuden vuoksi. Joukkueeseen mentiin kavereiden kanssa yhtä matkaa ja pikkuhiljaa jalkapallo valikoitui mieluisimmaksi harrastukseksi muiden sijasta. Siitä eteenpäin harrastus jatkui samassa seurassa, kunnes toinen pelaajista pyydettiin isompaan seuraan pienin etuustarjouksin ja toinen lähti opintojen perässä toiseen kaupunkiin. Toinen pelaajista siis muutti jalkapallon perässä lähes puoli ammattilaiseksi, ja opiskelijallakin pelaaminen jatkui harrastuksena. Molemmat pelaajista olivat muuttohetkellä 19-vuotiaita, joten lähtö ajoittuu oman aikuiselämän aloittamisen kynnykselle. Afrikkalaispelaajien tausta on hieman erilainen. Näin tapahtumia muistelee toinen heistä:

KVP2: Actually, I left home from my parents when I was very young, it was like, in Finland you have to be 18 before you leave, I left home when I was 13 or 14, so I play like in teams outside my parents' place, so I go to another city to play and study at the same time. So I have been playing professional since I was, like, 14. Yeah, so then I was like very small and so I'm just learning from my seniors. So it was fun.

Toinen pelaaja puolestaan kertoo ammattilaisuudestaan näin:

KVP1: I have played football for quite a long time, about fifteen years now and I play also in the Nigerian national team about seven years. I first came to Finland in 2005, and I played one year also in Sweden. I would say (I've played as a professional) for about ten years.

Pelaajien ammattilaisuutta on luotu jo murrosikäisestä, noin 13–14 ikävuodesta asti. Heillä on siis nuorina, noin 20-vuotiaina, jo lähes kymmenvuotinen tausta motivoitunutta ja tavoitteellista jalkapalloilua takana. Lopulta, ennen varsinaista ammattilaisuutta tarkasteltaessa, on kuitenkin otettava huomioon edelleen lähtökohtaiset erot maiden jalkapallokulttuureissa. Suomalainen valmentaja selvittää eroa hyvin.

V: Siis silloin kun ne oli ekan kerran koko joukkue täällä, ja me nähtiin kun ne harjoitteli, niin onhan se ero ihan kuin yöllä ja päivällä, mutta ne maat ovatkin MM-kisoissa. Suomestahan hyvin mennään sinne (naurahdus). Ja niinku nigerialaisia on Euroopassa 600 pelaajaa. Niin se on selvä et siellä on sitä futiskulttuuria, et niistä kun tehtiin juttu (paikallislehteenkin) niin se toimittaja kysy et mitä eroo on niinku afrikkalaisessa ja suomalaisessa futiksessa. Niin sitten (haastateltava pelaaja) sano toimittajalle, et tuupa kattoo tonne ikkunaan, näät sä yhtään potkijaa tuolla kadulla? Mutta kun meet Lagosiin niin siellä pelataan pienpelejä, kolme vastaan kolmosta tiellä ja maalit sivuun silloin ku auto tulee. Siel elettäessä futis näkyy joka paikassa.

Jalkapallo näkyy siis Nigeriassa kaikkialla ja on iso osa kansallista kulttuuria. Laji on ikään kuin juurtunut osaksi ihmisten perimää ja ympäristöä täysin eri tavalla kuin suomalaisessa urheilukulttuurissa ja elinympäristössämme. Tätä piirrettä tarkastelen vielä tulevissa luvuissa. Seuraavaksi on kuitenkin syytä valottaa naisjalkapallon sopimuksellisuutta ja tarkentaa haastateltujen kokemusta harrastuksenomaisuuden sekä ammattilaisuuden välisestä ristiriidasta suomalaisessa naisjalkapallossa.

5.2 Sopimuksellisuus ja ammattilaisuuden koettu problematiikka

Naisjoukkueissa ei siis ennen 2000-lukua harjoitettu laajamittaista pelaajahankintaa ulkomailta. Kun ensimmäiset pelaajat saapuivat Suomen kentille, olivat toimintatavat epäilemättä vielä tuntemattomia. Valmentaja kuitenkin toteaa, että koska ulkomailta oli hankittu pelaajia jo miesten joukkueisiin, saatiin hyvien verkostojen kautta tietotaitoa myös oman joukkueen hankintaprosessiin ja käytännön järjestelyihin. Vastavaanlainen yhteistyö jatkui myös myöhemmin kansainvälisissä asioissa miesten ja naisten

joukkueiden taustahenkilöiden kanssa. Varsinaista siirtoprosessia valmentaja kuvailee seuraavalla tavalla:

V: No ekaks suurlähetystöön pitää laittaa hakemus. Ja sen jälkeen suurlähetystö kutsuu sen tytön käymään siellä suurlähetystössä, ja ne kattoo kaikki mahdolliset ettei oo mitään estettä tulla tänne. Ja sitten ne antaa viisumin, että joko tällaisen pidempiaikaisen viisumin tai turistiviisumin. Ja turistiviisumi on kolme kuukautta voimassa. Ja muut on sitten määräaikasia. Ja sitten kun ne tytöt tuli jo toisen kerran meille, sit niille niinku haettiin täällä niinku sosiaaliturvatunnus. Ja sen jälkeen niille niinku aukes ovet et ne pysty pankkatilejä aukoo.

Ensiksi pelaajasiirto siis toteutetaan turistiviisumilla tai pidempiaikaisella määräaikaisella viisumilla, mutta lopullisen pelaajavalinnan jälkeen pelaajia avustetaan pysyvemmän elämän muodostamisessa maassa hakemalla heille muun muassa suomalainen sosiaaliturvatunnus.

Pelaajan ja valmentajan välisen sopimuksen tulisi määritellä niin seuran kuin pelaajan velvoitteet ja oikeudet. Suomalaiset pelaajat kuitenkin paljastivat, että jokaiselle pelaajalle ei kirjoiteta kaikissa seuroissa omaa sopimusta, vaan kausi on suullisten lupauksen varassa. Kirjallinen sopimus on joissakin tapauksissa tehty vain palkattujen pelaajien kanssa. Pelaajien roolitus korostui yhtenä merkittävänä konfliktin aiheuttajana joukkueessa. Suomalaisia huippupelaajia pyrittiin pitämään joukkueessa lähinnä vakuutus- ja varustemaksujen keventämisellä.

SP3:Siitähän oli niinku, ei nyt riitaa, mut semmosta niinku tuota siis keskustelua ja siitä tuli semmosta, erimielisyyksiä pelaajien kanssa, koska silloin se on epäreilua että meiltä voidaan vaatia mitä vaan tai yhtäkkiä joku mikä on sovittu suullisesti niin kumota, koska meillä oo minkään näköistä sopimusta. Ja siitä oli koko ajan et tehään tehään kaikkien kaa, mut en minä ainakaan ikinä tehny kenenkään kaa. Mut sitte taas kun meni (toiseen seuraan) niin se tehtiin saman tien ennen kun ees alotit. Ja siinä oli kaikki et mitä me saadaan ja mitä siihen sopimukseen kuuluu ja mitä se kattaa.

Vastaava tilanne aiheuttaa herkästi joukkueen sisälle epävarmuutta ja epäluottamusta. Etenkin tilanteessa, jossa vain osalla pelaajista on sopimus, voi joukkuehenki kärsiä merkittävästi. Tällöin joukkueessa tarjotaan pelaajille erilaista pääomaa ja valtaa, kun vaatimukset ja korvaukset voivat periaatteessa vaihdella mielivaltaisesti pelaajien kesken.

Elämä naisjoukkueessa ammattilaisena ei ole aina helppoa. Pelaajasopimus piti valmentajan mukaan sisällään asunnon tarjoamisen, ruokailujen järjestämisen, pyörät,

linja-autoliput, tarvittavat tarvikkeet sekä vakuutuksen. Toisin sanoen kyseessä oli yleinen huolenpito.

KVP1: Actually, I have almost similar contracts with them, but the only thing that I have a little problem then was in (one particular team). Actually before there was okay, but on my second year I told them this money is so small you have to increase my salary. They promised to do something, but along the line it wasn't possible because I think they work with like sponsors, so maybe they don't have no proper sponsorship to give them some money. Then I asked like about it a month, they were all like it's a problem. So there is some things, but we just talk about it and I was happy again to play for them. But otherwise, I have the same contract with most clubs I played for and the clubs I have been playing in Finland. I've never had any problem with any team or coach or management. The rest of them was okay.

Afrikkalaispelaaja nosti esille yhden tapauksen, jossa hän ei ole ollut tyytyväinen saamaansa palkkaan. Summa ei ole ollut luvatus suuruinen, koska joukkue ei ollut kyennyt saamaan tarpeeksi hyvää sponsorointia kyseiselle kaudelle. Muuten hän mainitsee solmineensa samankaltaisen sopimuksen kaikkien seurojen kanssa, joissa on pelannut.

Kun afrikkalaisten pelaajien haastatteluissa nostin esille kysymyksen Suomeen tulosta ja seuravalinnoista, pelaajat toivat hyvin yhdenmukaisesti esille palkanmaksun sekä tarjotun pelaajasopimuksen sisällön:

KVP2: : For me, I get everything, it's just like when you are waiting for a contract, if you get good contract you just want to go to that team. But if your contract isn't okay to you, you don't want to continue. So I think everything I got was okay for me, that's why I'm staying. Sometimes I get even more, because if I get something that I, for example my stuff, or if something is finished and there is something I need, I just know that this is like finished, I need more, they just give it to me. And that's cool.

Yleisesti ottaen, pelaajien kokemukset ovat palkanmaksun suhteen myönteisiä. Pelaaja mainitsee jatkavansa joukkueessa, koska halutut asiat toimivat ja tarvittaessa hän tietää saavansa enemmän. Näin ollen pelaajan sopimus on tärkein syy jäädä joukkueeseen.

Pelaajien kokemukset palkanmaksusta myös korostavat heidän ammattilaisuuttaan suhteessa suomalaisiin joukkueetovereihin. Näin toinen afrikkalaispelaaja kuvailee siirtoaan joukkueesta toiseen Suomen sisällä:

KVP1: Well, one is the payment, you know, when the team is okay, like I want more money then I have to say the things then we just got and check the contract and come to the (things) attached to it then if it's okay by me. But of course, when I left and moved to

a new city, salary was more increased so I moved there. They gave me good salary and good apartment and they played Naisten Liiga also. That's the way.

Vastauksesta käy ilmi pelaajan oma rooli sopimusneuvotteluissa sekä hänen ammattilaisuutensa palkan suhteen. Joukkuevalintaa tehdään paitsi joukkueen potentiaalin, myös palkanmaksun perusteella. Näin ollen se joukkue, joka tekee parhaan sopimustarjouksen, on vahvimilla saamaan pelaajan riveihinsä. Tilanteen ristiriitaisuutta kuvaavat suomalaisten pelaajien kertomukset omasta tilanteestaan:

SP3: Et eihän silloankaan, ja totta kai ihan kaikki naisjalkapalloilijat, et ilman vanhempia niin ei ois millään tavalla niinku mahdollista. Et kyllähän meidänki äiti ja isä joutu niin paljon auttamaan ihan kaikessa, että sait vuokrat maksettua ja syötyä jotain niin siis semmosissa. Ja ei kyllä paljon niinku shoppailtu mitään ylimäärästä.

Suomalaisen pelaajan kokemus jalkapallosta ilmaisee lajin harrastuksenomaisen luonteen. Ilman vanhemmilta saatua taloudellista tukea pelaaminen ei olisi ollut mahdollista. Pelaajien kokema taloudellisen pääoman arvo on siis hyvin erilainen riippuen pelaajan suhteesta jalkapalloon ja kuhunkin seuraan. Ammattilaisen saama taloudellinen voitto ja kokema valta-asema on todennäköisesti paljon suurempi kuin harrastuspohjalta pelaavan.

Myös sopimusneuvotteluihin osallistuvat ammattilaiset pelikentän ulkopuolelta vaikuttavat osaltaan taloudellisen pääoman muodostumiseen. Suomalaisessa naisjalkapallossa agenttien käyttö on vielä suhteellisen uusi ilmiö. Suomalaiset pelaajat eivät omien sanojensa mukaan ole koskaan käyttäneet agenteja, eivätkä tiedä muidenkaan käyttäneen Suomen tasolla. Kuitenkin kansainvälisille pelikentille haluttaessa agenttien käyttö lisääntyy:

SP3: No, varmaan niinku harvassa joukkueessa on mitään pelaaja-agentteja, ei varmaan siis kellään oo. Mutta ainaki monessa on niinku sitten kun on valmentaja, niin sehän tietysti niinku varmaan havaitsee ne ja valitsee ketä se haluais vaikka sinne testeihin. Mut sit on joku joukkueenjohtaja. Varmaan riippuu seuratason, että miten se on kylläkin niinku se paneutuu siihen työhönsä, ja miten iso panos sillä on. Siis varmaan jos pelaat Suomi-tasolla niin ei, mut sitte jos lähet ulkomaille. Esimerkiks mun pelikaverilla oli silloin agentti kun se lähti pelaamaan Saksaan. Ja sitten kun sekin oli sille tavallaan sitten hyvä juttu et sillä oli semmonen, kun sit sille tuli siellä Saksassa vähän ongelmia niin sit sen agentin avulla se pääsi sieltä pois. Et jos sillä ei ois ollu niin sit se ois ollu paljon vaikeempaa.

Kansainvälisissä pelaajasiirroissa siis agenttien neuvottelutaidot ja alan tuntemus koetaan helpottavana tekijänä. Suomessa markkinat ja piirit koetaan sen verran rajoittuneiksi,

että ulkopuolista apua ei koeta tarpeelliseksi. Agentin käyttämisen problematiikka tulee esille muutamissa haastatteluissa. Afrikkalaispelaajien mukana Suomeen tuli myös heitä edustava agentti, joka valmentajan sanojen mukaan kiersi Suomen joukkueita tarjoamassa pelaajia. Toinen afrikkalaispelaaja kuvailee omaa siirtohetkeään ja sopimustaan Suomeen näin:

KVP2: I had a manager then. He is the one that organized the contract, he processed everything, my job was just to come. He was working for me, my job was just to come and play, yeah, that's my job.

KVP1: I think it's so, because my information and the internet and when you google my name, you see the tournament I played and the competition. So he (the coach) wants me come to play for him, but then I don't know him, he don't know me, but he knows my agent and the agent lives in Italy. So he contacted him with e-mail and they gave me a visa for like two weeks to come like for try-outs. So, but I was so lucky, after three days of practicing with them, the man asked me that they all like the way I play, so I signed a contract with them and they gave me like a salary and the apartment and every day like one free meal in a restaurant.

Ensiksi vastauksen alussa nousee esille pelaajan omanarvontunto. Tätä osa-aluetta tarkastelen lähemmin alaluvussa 5.4. Hän kokee maineensa olevan yksi syy siihen, että seurat haluavat hänet joukkueeseensa. Seuraavaksi huomio kiinnittyy siihen prosessiin, miten pelaaja hankitaan Suomeen ja agentin rooliin kansainvälisessä siirrossa. Ensimmäiset yhteydenotot pelaajan ja hankkivan seuran välillä tapahtuivat itse asiassa agentin välityksellä. Pelaajat saivat päättää hyväksyvätkö he ehdotukset, mutta muuten heidän ainoa tehtävänsä oli omien sanojensa mukaan vain pelata.

Molemmat ammattilaispelaajat kuitenkin joutuivat ristiriitaan agenttiensa kanssa Suomessa ollessaan.

KVP1: Um, actually, before I had an agent, but in 2007 I got rid of the agent because of some kind of dishonesty, so then I start managing myself. I worked myself manager. Actually he is a Nigerian man, he knows me when I was young, when I was very little, but he moved to Italy. But actually he knows me very well. But when he knows that I'm playing and that someone wants me he just told me that I may have made it with him, and so I accepted for him to be my agent and look for clubs for me. Initially he was really nice man, trying to like get me some clubs to play, but after a while, started things that I don't expect from him and I just let him know, I'm not a baby, I know what is my right. Sometimes I'm quiet but it doesn't mean I'm stupid, I just know what I mean, so that's when I told him no. If you don't want this for me then I have to call a quit and go your way and let me go my way. That's when I began managing myself.

Agentin toiminta siis koetaan helpottavaksi tekijäksi kansainvälisillä siirto-markkinoilla, mutta kun pelaaja asettuu Suomeen ja oppii kommunikointitavat koetaan agentti

tarpeettomaksi. Myös koettu epärehellisyys ja tuntemus siitä, ettei pelaajan etu olekaan etusijalla agentin toiminnassa, saivat pelaajan jättämään agentin ja aloittamaan itsensä manageroinnin. Agentti on nigerialainen ja tuttu pelaajalle entuudestaan, mutta asuu itse Italiassa. Toinen pelaaja kertoo kokemuksistaan agentin kanssa näin:

KVP2: I met him, when I was 16 or 17. We went to play in Sweden, so, since then he was like, okay there is a competition for us to travel to play. We actually play about a year and we won and so on and so on. It was really cool for me, yeah, because he took us out of the country to play and we won, we were excited and so on. I met him when I was 16. Yeah. I have an agent, but in Finland I wanted to stop, not like, try to do stuff on my own now, but if I'm thinking of going outside, I told my agent that I'll let him be for some time, but if I want to go out of Finland then I can just go ahead, because I have an agent.

Pelaajat kokivat agentin toiminnan myös epärehelliseksi, jolloin suomalaiseseen pelimaailmaan totuttuaan he kokivat itsenäisen toiminnan paremmaksi vaihtoehdoksi. Heidän pääsytynsä kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman varannoille oli kasvanut maassa oleskelun aikana, joten pelaaminen ilman ulkopuolista agenttia tuntui helpommalta vaihtoehdolta kuin aiemmin. Agentin olemassaolo oli kuitenkin helpottava ajatus siltä varalta, että tulevaisuudessa pelaaja haluaisi jälleen muuttaa toiseen maahan pelaamaan.

Ammattilaispelaajan ja harrastajan välinen ristiriitainen asema vaikeutti myös osaltaan pelaajien välistä yhteishengen luomista. Etenkin joukkueen nuori keski-ikä tuntui olevan pelaajan mielestä yksi syy siihen, ettei palkanmaksua osattu nähdä reiluksi uusille tulokkaille.

SP3: No, sekin on niin just seurakohtainen, koska varmaan niinku ehkä siinä seurassa kun kukaan muu ei saanu mitään. Ja kaikki joudut nappuloista lähtien maksamaan ite, ja sit toiset saa ruoat ja asunnot ja tulee uudella pyörällä ja saa nappulakengät ja maksetaan puheajat ja kaikki tämmöset niin kyllä se varmaan toi sellasta katkeruutta. Vaikka yritti ymmärtää, mut ei sitä kuitenkaan halunnu ymmärtää et minkä takia toisille semmonen. Tulihan siitä jotain konflikteja ja minusta ainakin nyt niitä on tullu enemmän, niin oli kyllä semmosta aina että ne jotkut ei puhunu toisten suomalaisten pelaajien kanssa koska joku niistä oli sitten kritisoinu niiden käyttäytymistä, tai just sitä että niinku ne tulee myöhässä sitten treeneihin tai ne ei ees ilmota tai jotain. Et sit kun niille tavallaan sano siitä niin sit ne suuttu siitä ihan tosi paljon. Et semmonenhan se oli varmaan se olotila kaikilla, et me vaan haravoidaan ja maksetaan niiden kämppää.

SP4: No kyllä siitä jotakin varmaan tuli justiinsa, että ei se nyt kauheen reilua ollu, ja varsinkin kun niitä talkoita oli silloinkin kun nekin oli täällä niin se ehkä sit oli semmonen, että kun ne ei tehny niitä. Mut siinäkin vaiheessa oltiin kuitenkin aika nuoria ja me oltiin kasvettu siihen et me tehään talkoita. Et kyllä se varmaan sellasta aika hankalaa, niinku just sellanen ehkä vähän epätasa-arvo, et miks me ei saada kun nuo saa.

Suomalaisten pelaajien keskuudessa ammattilaisten ja harrastajien välinen ristiriita siis koettiin vaihtelevan voimakkaasti. Talkootöiden yksipuolinen tekeminen ja koetut eri

oikeudet harjoittelukentällä korostivat pelaajien eriarvoisuutta. Perinteinen talkootyön yhteishenkeä korostava henki siis ikään kuin vahvasti erottelua ”meihin” ja ”heihin”. Pelaaja kuitenkin myös muistutti, että tilanteet vaihtelevat paljon seuroittain.

SP3: Mut sit taas (toisessa seurassa), niin siellähän oli niinku silloin ku minä olin, niin siellä oli kolme paikallista tyttöä, kaikki muut kaksikymmentä oli jostakin muualta hankittuja, eli kaikki kuitenkin ties et jokainen saa jotakin. Et se oli niin eri asetelma et vaikka siellä oli niitä ulkkiksia niin jokainen muukin saa jotakin, et kukaan ei oo siellä niinku tavallaan haravoimassa kellekään toiselle.

Olelliseksi ongelmaksi siis koettiin lopulta eriarvoisuus, kun vain muutama pelaaja arvotetaan eri tavalla toisiin nähden. Sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman ollessa samanarvoisena mahdollisuutena kaikille pelaajille – olkoonkin sitten eri suhteissa – on yhteiseen joukkueeseen panostaminen helpompaa. Haastatteluissa kävikin ilmi, että pelaajat näkivät peluuttamisen ja arvostuksen johtuvan välillä ainoastaan kulttuuristen ja taloudellisten pääomien kytköksestä. Pelaajat ovat afrikkalaisia ja heille maksetaan, joten heitä peluutetaan vaikka taitotaso olisi verrattavissa suomalaisen pelaajaan.

SP3: Joo, niin sit silloin kun niitä oli niin monta, niin kaikilla oli vähän semmonen, et kun nehän pelas aina kaikki, vaikka mekin oltiin sitä mieltä et niistä oli pari, et meillä olis ollu parempiäki, tai omia tyttöjä, mut et sitte ne sai tavallaan vaan sen takia pelata, koska ne on hankittu jostaki ja ne maksaa niin paljon. Et sit se toi varmaan aika paljon sellasta ristiriitaa. Kun se on vähän ehkä semmonen, no vaikka se julkisuuspuoli, niin tavallaan varmaan toiset voi aatella sen silleen et vau-juttuna, mut sit taas hirmu monet jotka vähäsen ees tietää niin ajattelee sen vähän silleen, että minusta varsinkin tuntu siltä, että miks nyt ei anneta omien junioreiden pelata, et hankitaan tuommosia. Et ehkä se oli sit just sillä tavalla, et en kyllä tiä yhtään niiden tilastoja, et kuinka moni niistä on lopettanu, mut kyllähän ne on vieny niin monen ihmisen pelipaikan kuitenkin, et kyllähän siellä monenlaista sellasta kärhämää on.

SP4: Enkä mä usko et silleen, ei se nyt ihan semmosta ollu et niinku täyttä mustasukkasuutta tai kateellisuutta. Et kuitenkin kaikki ties et ne oli hankittu. Mut joskus se kuitenkin niinku tuli että ne saa vähän eri, niillä on vähän eri säännöt kun ne on hankittu tänne, et niiltä ei ehkä vaadita niin paljoo kun ne on niinku hankittu tai niille maksetaan. Et ehkä sitten siitä semmonen että, tietysti siitä tulee ehkä vähän semmonen olo et toiset on tärkeempää kuin toiset. Ja niinhän se joukkueissa vähän aina on.

Joukkueiden sisällä ilmeni ristiriitoja sosiaalisen ja pelillisen roolin suhteen. Toisten kohtelu koettiin eriarvoiseksi ammattilaisuuden takia, vaikka varsinaisia pelitaitoja ei pelaajien sanojen mukaan aina pidetty korkeammalla kuin suomalaisten ystävien. Kokemusta voidaan selittää Bourdieun näkemyksellä koulutusjärjestelmän sisällä joskus tapahtuvasta kulttuuripääoman aiheuttamasta sosiaalisesta erottelusta (Bourdieu 1998,

31–32). Pelaaja on saanut tietyn sosiaalisen ja pelillisen aseman joukkueessa, koska hän omaa sellaista lajiin ja kotimaahan liittyvää kulttuuripääomaa, joka suomalaiselta pelaajalta puuttuu. Luovuttamalla tällaista arvontaa pelaajalle valmennus kuitenkin samalla luo joukkueen sisälle kokemusta epätasa-arvosta, sillä yhteisön kaikki jäsenet eivät ole hyväksyneet pääomajakoa. Kulttuurisesta pääomasta taistelu siis jatkuu pelaajan muodossa, kun yksilöillä on tarve ja koettu oikeus sen saamiseen.

Vaikka pelaaja on päättänyt tavoitella kansainvälistä uraa, ei maasta toiseen muuttaminen ole kuitenkaan helppo prosessi. Toinen afrikkalaisista pelaajista kuvailee tunteitaan seuraavasti:

KVP2: There were possibilities for me to go to Sweden to play, but for me, I find it difficult, when like I've been in one place for some time, I find it difficult to move to a new place to start again with meeting new players and new coaches, so I try to like, okay let me just wait a little bit, before I say yes.

Uusien pelaajien ja valmentajien kanssa aloittaminen alusta johtaa sopeutumiskierteen alkuun ja etenkin vieraassa maassa pärjääminen voi luoda lisähaasteita pärjäämiselle. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan eri kulttuurien välistä kohtaamista suomalaisessa naisjoukkueessa sekä pelaajien sopeutumista uuteen maahan ja uuteen tilanteeseen.

5.3 Kohtaaminen ja sopeutuminen monikulttuurisessa joukkueessa

Kansainvälisiä pelaajahankintoja tehdessä seura joutuu kiinnittämään paljon huomiota pelaajan elämän järjestelyyn uudessa maassa. Valmentaja myöntää, että ideaalitalanteessa uudelle kansainväliselle pelaajalle tulisi voida tarjota ikään kuin emohenkilö pitämään heistä huolta. Omista sopeuttamiskeinoistaan valmentaja mainitsee suurimmaksi yhteisen kauppapäivän, jolloin pelaajia käytettiin kerran viikossa ostoksilla suuremmissa marketeissa. Samalla hän mainitsee paikallisen miesten joukkueen nousseen tärkeäksi sopeutumisen välineeksi, kun samasta maasta kotoisin olevat pelaajat pystyivät hakemaan tukea toisistaan. Tästä samasta ilmiöstä puhuivat myös suomalaiset pelaajat, mutta nigerialaisten pelaajien kertomuksissa asiasta ei mainittu.

Toisaalta, myös kulttuurien välinen kohtaaminen voi olla haastava tilanne joukkueen kannalta. Kulttuuri ohjaa ymmärrystämme ja eri merkitysten avautumista, joten toinen kulttuuri koetaan helposti outona ja vieraana (Villgren 2007, 156). Suomalaisten pelaajien kokemus ilmentää kuitenkin, ettei kohtaamistilanteeseen valmisteltu pelaajia lainkaan.

SP3: Ei varsinaisesti valmisteltu, ei mitenkään. Et sit se oli vaan semmoinen, että kyllähän siitä puhuttiin ja kaikki oli vaan silleen niinku, et sitä ei uskonu ennen ku sen niinku näkee et ne on täällä. Et vähän semmonen vaan et jaa, meille tulee jotain kolme tummaihosta pelaamaan, no siinäpäähän tulee. Ja sit ne olikin yks päivä treeneissä. Et ei kysytty sillä tavalla mielipiteitä, et se vaan päätettiin. Ja ehkä siinä oli enemmän varmaan se niinku, et järjestykö se rahotus millä ne saahaan tänne, eikä se et mitä mieltä me oltais tai että kannattaako tai muuten.

SP4: Sitä just kun sitä jännitettiin et missä ne on vai onko ne nyt jossain, ja ne on nyt jossain Tukholmassa ja lento on peruttu ja jotakin siis semmosta et niinku pääseekö ne ees tulemaan ja vähän semmosta epävarmuutta et onko ne ees tulossa. Et ei se mitenkään semmonen ideaalitalanne ollu et tullaan toiselta puolelta maailmaa ja kausi alkaa ja kolme on iso osa niinku kun ne tavallaan tuodaan jonkun paikalle suoraan pelaavaan kokoonpanoon. Eikä se ihan hetkessä siitä niinku se joukkue sit kasautunutkaan. Ja varsinkin kun täällä oli totuttu siihen et se sama porukka on, ja kolme uutta kun tuli niin se oli aika paljon. Niin, tietysti meidän junnut niin kaikki on tullu suurin piirtein B-junnuista tolleen, mut sitten tuleekin ihan erilaisia. Enkä mä tiä sitten miten hyvin valmentajatkaan sitten ties loppujen lopuksi, et millasia pelaajia sieltä tulee.

Kuten luvussa 4 käy ilmi, kulttuurien kohtaamisessa etukäteisymmärrys vieraasta helpottaa sopeutumista ja tilanteen hallintaa. Epävarmuus ja tietämättömyys muutoshetkellä tulivat ilmi molempien suomalaisten haastatteluissa. Kokemukset tästä tilanteesta luonnollisesti vaihtelevat yksilökohtaisesti. Suomalaiset pelaajat nostivat esille ensimmäisen siirtokokemuksen haasteellisuuden, koska tulevasta ei etukäteen ollut mitään tietoa. Pelaajilla ei ollut tietoa, milloin vahvistukset saapuisivat ja keitä joukkueeseen oli tulossa. Myös tuleva kielenkäyttö ja epätietoisuus pelitapojen yhteensopivuudesta heti ensimmäisessä yhteisessä pelissä aiheuttivat ihmetystä.

Ensikokemukset ovat riippuvaisia myös siitä, onko pelaaja vastaanottavassa seurassa vai itse muuttaja. Afrikkalaisten pelaajien kokemukset liittyvät muun muassa hyvään vastaanottoon maassa:

KVP2: No, it's quite difficult to, because I told you when I (first came), the guy who was in charge was a really nice guy, you know we went to his house, with his family, he tried to make everything okay. Like because we were so young, I think I was like 17, and (another player) was so young, she was younger and he tried to make everything okay for us. And for us, everything was like fun, we were in a new environment, new people, different kind of people. We just wanted to learn everything.

KVP1: But he (the coach) just said that if I have any problem I should tell him, so of course if I have anything I should just say to him. I wasn't at the time, to say no, there was no my problem with the coach. He is a really good man.

Vastaanottavan joukkueen valmentajan sekä taustahenkilöiden hyvät sosiaaliset taidot ja apu elämän järjestämisessä uudessa maassa sekä joukkueessa koettiin erittäin tärkeäksi. Molemmat pelaajat toivat esille yhden henkilön, jonka puoleen oli mahdollista kääntyä ongelmatilanteissa, mikä on ensisopeutumisen kannalta olennaisen tärkeää. Tässä vaiheessa pelaajilla ei ole vielä ymmärrystä uuden maan kulttuurisista tavoista ja pääomista, joten ulkopuolinen apu on olennaisen tärkeää.

Kuitenkin joukkueenjohdon todellinen kykenemättömyys kommunikoida kansainvälisten pelaajien kielellä johti suomalaisten pelaajien kokemukseen vastuusta auttaa uusia joukkueovereitaan sopeutumaan.

SP3: Nehän oli semmosia ihan niinku luonteeltaan, et ne hirveesti niinku keskenään ne tanssi ja piti semmosta, naureskeli aina kaikille hirveesti, ja sitte ne aina hihitteli. Ja kyllä niilläki oli aina helpompi niihin ketkä niinku niille yritti es jotain jutella, tai sitte niinku kun oli vähän tuttu, niin kyllä ne aina niinku hakeutu sit taas niiden seuraan jos niillä oli jotain kysymistä. Ja sitte ku aika monessa näissäki seuroissa niin ne taustajoukot ei oo oikeestaan ollu silleen, et ei ne niinku puhu englantia juurikaan. Niin sitte se on ollu aika pelaajien armoilla aina pitää ne niiden ajan tasalla kaikesta. Ja vähän niinku huolehtia niistä.

Kulttuurienvälisen kohtaamisen onnistuminen ei siis ole vain joukkueenjohdon vastuulla, vaan myös pelaajien lähestyttävyyys edesauttaa yhteistä kommunikointia. Vastavuoroinen kommunikointi vaatii molemmilta osapuolilta avoimuutta ja yritystä. Luvun 4 viittaukset kulttuuriseen ymmärtämiseen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tärkeyteen yksilön hyvinvoinnin kannalta selittävät tätä tarvetta lähestyä niitä pelaajia, joiden koetaan olevan avoimempia ja lähestyttävämpiä. Sosiaalisen pääoman rakentumisen kannalta vuorovaikutus toisten pelaajien kanssa on tärkeää.

Toisaalta, kun kommunikaatiosta tulee suomalaisille pelaajille pakote, kuten edellisestä lainauksesta käy ilmi, voi yhteenkuuluvuuden luominen alkaa tuntua liialliselta huolehtimiselta. Tällöin vuorovaikutusta ei rakenneta enää tasa-arvoisesta asemasta ja samalta tasolta.

Kulttuurien välinen kohtaaminen ja sitä kautta erilaisuuden ymmärtäminen ja ehkä näkeminen vahvuutena vaatii pelaajalta myös henkisiä voimavaroja. Pelaajan henkinen

hyvinvointi on tärkeää joukkueessa viihtymisen ja pelisuoritusten onnistumisen kannalta. Kuten luvussa 3.3.4 ilmenee, valmentajien olisi hyvä siis kiinnittää huomiota niin pelaajan fyysisiin, teknisiin, taktisiin, psyykkisiin, tunnepitoisiin kuin myös hänen elämäntilanteeseensa ja -laatuunsa. Huonot elinolot tai heikko ruokavalio vaikuttavat luonnollisesti myös pelaajan fyysisiin pelivalmiuksiin ja mielialaan. Suomalaiset pelaajat ja valmentajat toivat jokainen esille huolensa siitä, että afrikkalaispelaajat eivät koskaan osallistuneet yhteiseen ruokailuun ennen pelejä.

SP3: Ja sit syömisessä kanssa se kulttuuriero, et en tiä onko se kaikilla vai onko se vaan heillä, vai eikö ne tykkää suomalaisesta ruoasta vai mikä se on, tai kyllä ne ainaki sano et ne ei vaan tykkää syyä ennen peliä mitään, et ne ei vaan syöny. Et ne jäi aina vaan sinne bussiin nukkumaan tai oottamaan. Ja me mentiin jonnekin pastalle. Ja sit ne saatto ostaa sit jonkun banaanin tai semmosen, et ne sai sitte rahana sen summan mitä me saatiin, tai mitä meidän ruoka makso. Ja ei ne sit pelin jälkeenkään syöny. Et ne osti sit jotain omia semmosia keksejä tai sit niillä oli jotain omia eväitä.

Kyseinen asia tuli spontaanisti esille jokaisessa suomalaisen henkilön haastattelussa. Yhteiset ruokailuhetket ovat pelimatkoilla yksi yhteishenkeä rakentava osa-alue. Tästä syystä kulttuurisista tavoista ja perinteistä johtuvat käyttäytymis- ja ruokailutavat kiinnittävät huomiota herkästi joukkueen sisällä. Vaikka afrikkalaiset pelaajat itse toivat esille joukkueenjohdon sosiaalisen ja materiaalisen hyvinvoinnin huomioinnon, kokivat suomalaiset haastateltavat toiminnassa puutteita.

Näin ollen sopeutuminen uuteen joukkueeseen ei ole välttämättä aina helppoa. Pelaajat korostivat myös kielenkäytön vaikeutta yhtenä isoimpana esteenä sopeutumiselle. Suomalaisten ja afrikkalaisten kommunikaatiotapojen erilaisuus on myös vaikeuttanut ystävystymistä pelaajien välillä. Puhuminen tulkitaan usein osoitukseksi siitä, että halutaan rakentaa yhtenäisyyden tunnetta tietyssä yhteisössä (Salo-Lee 1997, 52). Joukkueessa kuitenkin koettiin puhuminen välillä hieman haastavaksi. Suomalaiset pelaajat muistelivat ensikokemuksia uuden kielen käytön suhteen vähintään haastaviksi.

SP3: Siis olihan se varmaan varsinkin silloin ekan kerran kun ne tuli, kun oli niin nuoria tyttöjä, niin sitte joku vaikka englannin puhuminen oli semmonen hirmu haaste kaikille. Et ei niinku kukaan, et silleen niinku hihiteltiin ja naureskeltiin ja aina sanoit ehkä jonku yhen sanan sinne tänne. Että kyllä me oltiin ihan hyvää pataa niiden kanssa heti ja otettiin ihan ystävällisesti vastaan ne, mut ei se ollu semmosta, et me lähettiin juttelemaan niiden kanssa tai ne meille. Ja sitten saatto olla joku yks tai kaks henkilöä, joka kerto niille jotain, koska muut oli sit semmosia vähän et ei uskalla ääneen vaikka puhua niiden kanssa englantia. Et ehkä silleen ei ollu mitään väliä onko ne tummia vai vaaleita tai mistä ne on, mut sit se kieli oli varmaan se kynns.

SP4: No mulla ehkä itelläni se kieli on se suurin ongelma, et ei uskalla ihan silleen, et samalla tavalla en välttämättä oo vastassa sitä ulkomaalaista kuin oisin ehkä suomalaista

vastassa tai silleen. Mä en osaa puhua semmosta, niinku kun mä kerron jotakin juttua suomeks, niin mä höpötän vaan koko ajan, ja mä en pysty tekemään sitä englanniks. Et jotenkin mä en, ja sekin et mun on paljon helpompi puhua ulkomaalaisen kanssa englanniks kun me ollaan kahestaan kuin että siinä on joku suomalainen. Et siinä on joku semmonen, siihen ei tavallaan luota siihen omaan kielitaitoon.

Ongelmaksi ei siis koettu niinkään kulttuurista erilaisuutta, vaan kyseiset erot korostuivat kielenkäytön kautta. Englannin kielen käyttö koettiin haastavaksi ja jopa pelottavaksi asiaksi, jota uskallettiin käyttää alkuun vain pienessä ryhmässä. Pelaajat myöntävät itse, että vastaanotto ei ollut yhtä lämmin ja avoin kuin suomalaisten pelaajien kohdalla.

Kansainvälisen pelaajan kokemukset vuorovaikutuksen suhteen ovat hyvin samankaltaisia.

KVPI: Yes, yes, because then I cannot call anyone's name and I was so lucky to have the ball, everyone knew I wanted to have the ball, they give me the ball and I try to make something different. Then when I say no, I don't know what's the meaning, I don't want to play. But I don't understand anything, just English, and most of them know, they are quite shy to speak English and so they don't have to tell me. When they say something in the dressing room before we have a game, they have to say everything in Finnish and after they tell me in English what I have to do. But all I just do then, is I try to be creative and do something different from others so that they can see the difference between professional and the, you know. The players sometimes, they just say hello and go out. Of course I'm bold to speak of me, but they are quite shy, they don't want to make mistakes in speaking English, so I say you have to speak out, even if you don't speak perfect I understand what you mean. (So) there is a language barrier, but I just have to work hard on that as well and to this spoken language, just try and of course now I can understand, because when I first came, I just wanted to go home to my parents and just be with my friends.

Edellisestä puheenvuorosta voidaan nostaa tarkasteluun useampia huomioita. Ensiksi pelaaja nostaa esille kielenkäytön vaikeuden pelitilannetta vaikeuttavana osa-alueena. Pelaajat eivät alkuun ymmärrä toisiaan kentällä, mikä aiheuttaa ahdistusta. Kun pukuhuoneessa puhutaan vain suomea, on jonkun selitettävä lopuksi englanniksi kyseiselle pelaajalle, mitä hänen pitää kentällä tehdä. Toiseksi, myös afrikkalainen pelaaja tuo esille puhumisrohkeuden yhtenä vuorovaikutussuhdetta vaikeuttavana tekijänä. Hän kokee suomalaiset lähtökohtaisesti ujoina ja virheitä pelkäävinä, mikä eroaa hänen omista vuorovaikutustavoistaan. Näin ollen hän on vahvasti kokenut tarvetta oppia suomen kieltä. Pelaaja ilmaisee myös, kuinka hän alkuaikoina olisi halunnut palata takaisin kotimaahan tuttuun ympäristöön. Oman sosiaalisen turvaverkon puuttuminen tekee sopeutumisesta vaikeata ja kielen vieraus korostaa tilanteen haastavuutta. Ensialkuun pelaajalla siis ole ikään kuin pääsyä taistelemaan tarvittavista

pääomista ja kaipuu kohdistuu paikkaan, jossa pääomat olivat sopusoinnussa toistensa kanssa.

Seuraava huomio liittyy jälleen ammattilaisuuden koettuun erityisasemaan. Kun pelaaja ei saa tarpeeksi informaatiota valmentajalta, kokee hän ammattilaisroolinsa kannalta tärkeäksi toimia jollain tapaa yksilöllisesti. Tuomalla esille taitojaan hän kokee näyttävänsä esimerkkiä harrastajille. Kun huomiota vertaa Berryn akkulturaatiomalliin, nähdään integraation haasteellisuus ja separaation vahvuus pelaajan alkusopeutumisessa. Omien erityispiirteiden korostuminen ja kulttuurisen pääoman ristiriita suomalaisen joukkueen sisältämään tai tarjoamaan pääomaan tarjosi sopeutumisväylän pelaajalle. Hän toimi omien tulkintojensa mukaan tilanteessa, jossa olisi muuten saattanut olla uhka syrjäytymiseen joukkueessa.

Englannin kieli oli kuitenkin yhteinen kommunikaatioväline joukkueen sisällä. Valmentajan mukaan Nigerian virastokieli ja heidän puhumansa ”erikoinen englantia” mahdollisti suomalaisten pelaajien hyvän englannin kielen taidon ja valmentajien ”baarienglannin” ansiosta hyvän kommunikaatiosuhteen pelaajiin. Toinen afrikkalaispelaaja kuvaileekin tilannetta hieman helpommaksi:

SP4: Well, it was cool for me, because most of the time the captains can speak English, so if the coaches say something that I don't understand they do explain to us, so for me it wasn't a big deal. But everything, just the culture and the way they understand things, the way we understand so, you know, but I start to understand also that the cultures are different and things are different. You know, like, we are foreigners, so most of the players understand English, so we speak English a lot. Because the Finns, they speak English too. So it's quite cool. And the coaches also speak English, so I didn't have any problem. With the language.

Hänen kokemustensa mukaan esimerkiksi joukkueiden kapteenit puhuivat sujuvasti englantia, joten kielimuuri ei osoittautunut suureksi ongelmaksi. Kulttuuriset erot kuuluvat tilanteeseen, joten asioita näin ollen ymmärretään eri tavoin. Tämä puheenvuoro puolestaan ilmentää hieman enemmän integraatiota lähentyvää sopeutumista, kun pelaaja hyväksyy molemmat kulttuurit ja ymmärtää eriävien ajatusmallien johtuvan pelaajien erilaisista lähtökohdista. Toki sopeutuminen sisältää paljon muutakin kuin ymmärryksen kulttuurieroista, mutta lausumien kautta on mahdollista hahmottaa sitä sopeutumisen tasoa, jolla kukin yksilö on.

Pelaajien mukaan harjoitusten ja pelien aikainen kommunikaatio ulkomaalaisvahvistuksen ja valmennuksen välillä oli usein toisten pelaajien vastuulla. Suomalaisia pelaajia siis pyydettiin selittämään ja tulkkamaan harjoitusten kulkua kansainvälisille pelaajille. Vastuuta ei kuitenkaan tässä tapauksessa koettu epämukavaksi, vaan osaksi joukkueen toimintaa. Tilanne oli kuitenkin toinen, kun kommunikaatio koski henkilökohtaisia asioita.

SP3: Mut sit kun tuli sellasia, et joutu vaikka setvimään ja tulkkamaan niitä niiden henkilökohtasia juttuja mitä niillä on keskenään vaikka meidän johdolle ja niille, et ne on vaatinu jonkun ja niille on luvattu ja ne ei oo saanu, niin sit tavallaan niiden välisiin riitoihin oli aina ärsyttävä mennä sitten ulkopuolisena, et no tuo sano tuota ja tuo tuota ja sit tavallaan, kun et tiä mitä niille kuulus, niin sit menet sanomaan niille jollekin et no miks nuo ei oo saanu sitä kun et ees tiä, tai sillä tavalla. Et ehkä ne oli semmosia että mihin ei halunnu puuttua.

Kielimuuri siis tuli ongelmaksi myös henkilökohtaisella tasolla. Kansainvälisillä pelaajilla ei ollut niin sanotusti yksityisyyttä, kun vaikeidenkin asioiden selvittelyyn kaivattiin suomalaisten pelaajien apua. Kansainvälisen pelaajan ja valmentajan välillä ei siis aina pystynyt olemaan henkilökohtaista vuorovaikutussuhdetta, vaan tulkkaukseen tarvittiin välikäsi. Suomalainen pelaaja myös koki tämän vastuun epämukavana ja tunkeilevana molempiin suuntiin, niin toisten pelaajien asioihin puuttumisena kuin valmennusta arvostelevana.

Myös ulkomaalaisten oma aktiivisuus ja halukkuus oppia suomen kieltä tai yhteisiä kommunikaatitapoja nostettiin esille yhtenä tärkeänä sopeutumista ja ryhmähenkeä edistävästä tekijänä.

SP4: Oli siinä varmaan mut sitten loppujen lopuks ne tuli ne tärkeimmät huudot, et me joko käännettiin ne sitten englanniks tai sitten äkkiähän nekin tavallaan oppi ne perushuudot. Se on hirveesti niinku niistä henkilöistäkin, et yks pelaaja oli semmonen aktiivisempi opiskelemaan ja halus ehkä enemmän sopeutua siihen joukkueeseen. Ja sit en tiä oliko se ujoutta vai mitä se oli niiltä kahelta muulta, mut niinku, et ne ei esimerkiks vaikka linja-autossa tullu meidän kanssa pelaamaan ja semmosta. Et ne oli sitten vähän enemmän omissa oloissaan ja se yks tuli sitten vähän enemmän.

Pelaajien henkilökohtainen panostus yhteisen kommunikaatiotavan löytämiseen koettiin olennaiseksi. Sopeutumisen teoriassa puhutaan paljon oman etnisen ryhmän vahvuuden vaikutuksesta sopeutumiseen, joka on havaittavissa muutamissa pelaajien huomioissa. Esimerkiksi edellisen vastauksen mukaan ne pelaajat, jotka jäivät omiin oloihinsa

pelimatkoilla eivätkä ottaneet kontaktia joukkueeseen, jäivät myös ulkopuolisemmiksi kuin pelaaja, joka pyrki sopeutumaan yhteiseen joukkueeseen.

Uuteen kulttuuriin tultaessa pelaaja voi kokea tunnepitoisen hyvinvointinsa laskua ja näin ollen etsiä alkuun etnisiä kommunikaatiosuhteita. Niiden koetaan antavan turvaa ja hetken helpotusta epävarmuuden ja ahdistuksen keskellä, sillä molemmat osapuolet voivat jakaa yhteiset kokemukset ja taustat tulokkaana. Saman etnisen historian omaavien kanssa kommunikointi voi edistää, mutta kuitenkin myös monimutkaistaa sosiaalisten prosessien luomista uudessa kulttuurissa. (Kim 2001, 134.) Haastattelemieni pelaajien kokemukset eroavat tällaisen etnisen tukiryhmän suhteen toisistaan. Toinen pelaajista tuli Suomeen ja uuteen joukkueeseen yksin, kun puolestaan toisella oli mukanaan kaksi tuttua pelaajaa omasta vanhasta seurajoukkueestaan.

Etnisten suhteiden ylläpito voi huonoimmassa tapauksessa myös vaikeuttaa sopeutumista uuteen kulttuuriin, etenkin jos kommunikaatio rajoittuu toisiin, jotka eivät myöskään ole sopeutuneet hyvin ympäröivään kulttuuriin. Tällöin ”vieraantuneisuus” ikään kuin vahvistaa toistaan. Verkostoituminen vain oman etnisen kulttuurin ryhmiin voi vaikeuttaa tai vähentää verkostoitumista ympäröivään kulttuuriin, etenkin jos etninen ryhmä edellyttää vahvaa sitoutumista. Etninen ryhmä voi siis auttaa tulokasta ensi alkuun helpottamalla saapumisen aiheuttamaa stressiä, mutta pidemmällä tähtäimellä se ei edesauta sopeutumista kohdekulttuuriin. Akkulturaatio vaatii ainakin jonkinasteista entisen kulttuurin hylkäämistä tai muutosta. Suomalainen pelaaja koki voimakkaan ryhmäytymisen myös estävän sopeutumista joukkueeseen. Kun ulkomaalaiset asuivat yhdessä, viettivät kaiken vapaa-aikansa yhdessä ja ryhmäytyivät myös joukkueen yhteisissä tapahtumissa, ei heitä ollut helppo lähestyä.

Kielen käyttötasolta edettiin haastatteluissa myös hieman syvemmälle kohtaamisen tasoille. Etenkin toinen afrikkalaispelaaja toi esille turhautumisen tunteitaan hyvin vahvasti liittyen lajikulttuuriin.

KVP1: I initiate communications and I go and call for the ball, and then I don't know the meaning of football then is "pallo" and I say "ball ball ball". Sometimes I just stand in the field, but if I don't have the ball I cannot score a goal and if I don't score a goal sometime I don't feel good, you understand. So I have to go back, try to work hard, pick the ball for myself and I have to bring move, mix some skill and I have to run. But then I was so lucky, because I am kind of bit faster than the defenders, so when I have the ball I just, I don't give the ball to anybody, just go. But then it wasn't quite easy, because I have to

stress it myself, like, work hard and sometimes after the game I get so tired. Sometimes after it of course I will just say to coach, I say of course I know everybody is trying to play but at least I need some support on there. So the coach just said to them, when you have the ball (to give it to me) when they not put the ball for me, so sometimes I try to like go to have the ball all the time, and when they give me the ball I just run.

Kielenkäyttö vaikuttaa siihen, että pelaajat eivät pysty alkuun kommunikoimaan kentällä. Afrikkalainen pelaaja kokee omaksi roolikseen pyrkiä saamaan pallo ja tekemään maali. Hän kokee olevansa taitopelaaja, jolle on tarkoitus luoda maalintekopaikkoja. Vastuullinen rooli ja kokemus siitä, etteivät muut pelaajat ymmärrä antaa hänelle tukea, on kuitenkin raskasta. Hän kokee ikään kuin työtehtäväkseen onnistua.

Kulttuurien välisen ymmärtämisen ongelmat tulevat esille suomalaisten kuvailemasta tilanteesta:

SP3: Treenihän nyt aina menee, kun sä voit aina pysäyttää tilanteen ja selittää ja näyttää, mut sitte niinku pelaamisessa onhan se niinku ongelma. Kun sit ne ei osaa suomea ollenkaan ja ne ei tajua mitä muut puhuu ja ne ei voi puhua suomeks mitään. Et olihan se silloin alkuun niinku, että vähän ne pelas omaa peliä ja me muut omaa peliä. Ja varmaan just semmonen, no ehkä se tavallaan sellanen rakkaus itse siihen lajiin kun ne on niin intohimoisia siinä, että ne kyllä, jos niinku joku syötti niille huonon syötön niin todellakin anto ymmärtää sille toiselle, et sä oot ihan surkea. Et eihän niinku, myöhän vaan omassa päässämmä sanotaan et nonii, oisit voinu vaikka vähän paremmin syöttää. Mut ne kyllä niinku sitten kerto sen niinku ääneen. Ja ehkä vähän rumastikin ja ehkä sekin toi vähän sellasia konflikteja kun ei me olla totuttu semmoseen, et kukaan puhus toiselle silleen. Mut ne sitte sano vähän suoraan tai niinku että huuti siellä ihan kentällä kovaan ääneen, et mikset syötä mulle. Ja sitte taas ne ite on vähän sellasia yksilöpelaajia. Et ne kyllä niinku viimeeseen asti yrittää ite eikä niinku välttämättä syötä kellekään. Ja sit ehkä oli vähän semmosta, kun niillä se kommunikaatio toimi paremmin, niin ne sitte syötteli niinku keskenään. Ja sitte varmaan niinku sillä tavalla varmaan aika paljon siitä, et kun et tavallaan, niinku iteki se ei tuu niin niinku luontasesti se, että huudat eri kielellä, niin sit tavallaan sä voit huutaa sen kun se tilanne ohi. Et vähän silleen, et sit se on jo myöhässä, et se on jo tehny sen oman ratkasun.

Suomalaisten pelaajien kohdalla ongelmaksi koettiin siis edelleen kieli, mutta myös afrikkalaisten pelaajien tapa pelata itsekkäästi. Tapa ilmaista epäonnistumisista ja tuoda omaa taitoa esille eroavat merkittävästi toisistaan, joten välillä pelaajat pahoittivat mielensä kommunikaatoristiriitojen takia. Kentällä taistelivat siis kahden vastakkaisen joukkueen lisäksi myös kaksi eri kulttuurista tapaa saman joukkueen sisällä. Eri pääomien ristiriita aiheutti konflikteja monilla eri tasoilla. Näin tilannetta kuvailee afrikkalainen pelaaja:

KVP1: But sometimes you know, we the players have some conflicts against each other in the field, maybe I want the ball this way, you put it this way, and you just get mad and disappointed, but I tell you why, it's just like football madness. Mostly when you lose the

game you just feel bad and yell at any- or everyone, but when you win the game nobody remember the mistakes,

Pelaaja itse puhuu jalkapallohulluudesta, jolla hän viittaa voimakkaaseen pettymyksen tunteeseen, kun peli ei suju kentällä halutulla tavalla tai joukkue häviää. Kyseessä on siis vahva tunnesitoutuminen peliin. Tällöin voidaan huutaa kenelle vain, mutta voiton jälkeen virheet pyyhkiytyvät muistista. Tilanne eroaa suomalaisten pelaajien reagoitavoista ainoastaan voimallisuutensa kautta.

Kulttuurierot ovat nähtävissä myös seuraavissa kokemuksissa:

KVP1: Of course it's very difficult because they only train once, but me in the morning, when they are mostly together sleeping or something, I just go like running, because I know that when I get to the field, I will do more job than most of them, so and the training is sometimes not enough for me so I just go in the morning and do some stuff privately in my room and in the evening as well I go to training again, so I just try to keep myself in good shape, and that's really helped me. I believe in this saying "practice makes perfect". When you don't do it, there is no way of getting perfect.

Afrikkalaispelaaja siis kokee harjoittelujen määrän riittämättömäksi oman kehityksensä kannalta. Näin ollen hän kertoo harjoittelevansa usein itsenäisesti ja kokee tekevänsä paljon enemmän töitä pelikentällä kuin useimmat suomalaiset. Hän pyrkii näin täydellisyyteen, johon pääsee sanonnan mukaan vain harjoittelemalla. Kuitenkin suomalaisten mielikuvat harjoittelutilanteista ovat lähes päinvastaiset. Jokainen haastattelemani suomalainen ilmaisi samansuuntaisia tunteita harjoittelutilanteista.

V: Joo, tietysti että jos oli huono keli niin ne aatteli ettei tartte harjotella. Mut siis se on, ne ottaa aikaa allakalla, elikkä jos sovitaan et harjotukset on sillon ja sillon, niin ne tullaan hakeen. Niin ne saattaa vielä olla pitkällään, tai nytkö ne harjotukset on. Afrikkalainen se asennoituu peleihin älyttömän kunnianhimoisesti, se inhoaa häviämistä. Mutta sitten niitten harjoittelu, niin se ei näytä sellaselta kun se näyttää miten suomalainen harjottelee, kun se ottaa tosissaan niin sillä niinku on hampaat irvessä. Niin joskus oli niin, että ikään kuin ne treeneissä oli vähän sellasta kikkailua ja chättäilyä se homma niin meidän tytöt niinku saatto, et miks te ette oo tosissanne. Mut pelissä ne otti.

SP3: No siis vaikka sillä tavalla, että ei ne niinku osallistunu mihinkään sitte talkootöihin tai semmosiin. Ja sitte just et treeneihin jos tullaan, niin tullaan myöhässä. Ei niitä häirinnyt se. Ja siitä varmaan aina tapeltiin, mutta ei sillä ollu mitään siten vaikutusta, kun ne oli kuitenkin niin hyviä ja tärkeitä pelaajia, niin ei niille oikein mitään sit sanktioita niinku annettu. Ja sit siitä tuli taas sitten niinku suomalaisten pelaajien kesken niinku valmentajan kanssa sitä niinku semmosta kismaa. Et miksei muut saa tehdä toleen. Ja kyllä niille siitä sanottiin. Mut nekin oli sitten sellasia, et ne ehkä vähän niinku loukkaantu siitä tai silleen, että miks heidän tarvii. Ja he varmaan kokikin sen sitte niin, et ne on vaan tullu tänne niinku pelaamaan, et ei meidän tarvii tehdä mitään.

SP4: Kun me juostiin, tehtiin jotakin semmosia vähän raskaampia hommia, niin aika kevyeltä se näytti se niiden touhu, et ei ne niinku silleen semmosia työmoraaliltaan oo, tai

sitten semmonen niinku etelämaalaisuus niinku niin ettei aina olla ihan ajoissa, ja tavallaan sitten niitä ei niinku häirinny se, että tuli myöhässä. Kyllä mä uskon, et siitä tuli konflikteja joo, mut sitten ne oli niinku hankittu tänne ja ne sitä ja ne tätä, niin sitten niinku niille annettiin vähän enemmän sitä siimaa. Ehkä se olis pitäny alusta asti olla niinku se vaatimustaso valmennuksessakin niinku samalla tasolla, koska sitten kun antaa sitä siimaa niin sit on aina vaikeempi puuttua. Kyllä mä muistan, et ei se niinku ihan kitkatonta aina ollu. Mut ei ainakaan se panos mitä ne treeneissä anto, niin ei ollu silleen ihan verrannollinen siihen niiden taitoihin. Mut se voi olla ihan täysin siitä vaatimustasostakin kiinni.

Jokainen suomalainen haastateltu tuo esille afrikkalaispelaajien alhaisen harjoitustason. Heidän mukaansa afrikkalaiset eivät harjoittele yhtä tosissaan ja usein kuin suomalaiset. Toinen pelaajista tuo esille myös valmennuksen vaatimustason yhtenä syynä tason heikkouteen. Ammattipelaajien taitotasoa ei useinkaan kiistetty, vaan pikemmin pidettiin suuressa arvossa joukkueelle. Valmentajan mukaan afrikkalaisten taitotaso johti myös jopa hetkittäiseen suomalaispelaajien henkilökohtaisen taitotason nousuun ja riman asettamiseen korkeammalle. Kuitenkin harjoittelutasoa arvosteltiin hyvin vahvasti, joten taidon on siis heidän mielestään oltava lähtöisin jostakin muualta kuin harjoittelumotivaatiosta. Ammattipelaajan oma itsenäinen harjoittelu ja kehittymistyö jäävät kenties huomaamatta harjoittelukulttuuristen erojen ja kommunikaation puutteen takia.

Toisaalta, myös pelikentällä käyttäytyminen koettiin joskus ongelmalliseksi.

SP4: No joo, sitten nää heidän loukkaantumiset, niin siis sitä turhautumista tuli siinä omalta joukkueeltakin, että kun näkee että vastustaja ei hipassutkaan ja toinen lentää ku helikopterissa ja sit sattuu hirveesti, niin sehän loppukaudesta niin sitä ei enää huomioitukaan, vaan että ylös sieltä huudettiin itekin. Alussa tietenkin ainahan me ollaan, niinku jos omalle sattuu niin vähän niinku puolustamassa tai silleen, mut se niinku käänty itteensä vastaan ja turhautti omaakin joukkuetta. Ja näki et tuomarit oppi sen, et no niin ne heittäytyy, niin vaikka niitä ajeltiinkin rumasti ja niitä tahottiinkin, niin ei niitä sitten vihelletty, vaan aina huudettiin ylös. Ja sitten tietenkin joskus muistan kun oli niitä, just yks pelaaja, niin sehän oli tosi taitava. Mut välillä se oli niinku, vähän niinku sotkeutu siihen omaan, et se aina vaan niinku yritti ite ja oli semmonen, ehkä joukkuepelaaminen unohtu sitten. Mut sehän teki meille, voittiko se maalikuningattaruuden silloin. Niiden annettiin mun mielestä olla vähän niinku, ei tavallaan vaadittu niitä kehittymään tai silleen niinku sopeutumaan niinku siihen pelityyliin. Että tavallaan niinku ehkä ois voinu siihen puuttuakin, mut en tiä miten helppo sellasta on muuttaa. Et sama kun meitä pyydetään et heittäydy, niin jos se on niin siellä takaraivossa, niin muuttuuko se sitten.

Suomalaisessa jalkapallokulttuurissa vastustetaan vahvasti ”filmaamista”, mikä on kansainvälisessä jalkapallossa melko yleistä. Vastaavanlaisen pelitavan näkyminen omassa joukkueessa koettiin hyvin epämiellyttävänä ja jopa rasitteena yhteishengen kannalta. Toisaalta, pelaaja myöntää ilmiön juontuvan totutusta pelitavasta, kun hän

pohtii omien juurtuneiden pelikäsitteiden muuttamista. Syytä tähänkin ongelmaan haettiin myös valmennuksesta ja sen puutteellisesta vaatimustasosta.

Myös pelikulttuurien ja -tapojen erot tulivat haastatteluissa selvästi esille.

KVP1: Yes, of course. You know, like the tactics, in Nigeria they play a more tactical game than in Finland. Finland play more of a longer, like they like to play long ball, but in Nigeria you have to play above the leg, we believe in a way tactical one, the player must be strong, we have to, you know play challenges, but in Finland it's quite different. When I first came, the first time it wasn't easy for me, because the way they play, the system is somewhat different. So I just try to adjust and mend quickly so that I don't get left behind, you understand. So it's kind of different. But anyways, I try to just adjust and adapt.

Pelaaja tuo esille afrikkalaisen pelityylin taktisuuden ja taituruuden verrattuna suomalaisen tapaan pelata pitkää palloa. Pelitapojen erilaisuus siis vaatii jonkin verran sopeutumista ja mukautumista. Pelityylien erilaisuus selittää osaltaan myös jo esille tullutta oman pelaajaroolin korostumista afrikkalaisten pelaajien kohdalla suhteessa suomalaisiin pelaajiin.

Afrikkalaispelaajan sopeutumistyö on havaittavissa myös hänen kertomuksestaan omasta sisäisestä ajattelutyöstään:

KVP1: But you know, they try to make me get the ball, but because of the lack of communication they don't know the right time to give the ball. But after a while, I try to understand that I don't have to get angry, because when I get angry then I cannot play good, so I try to control my emotions, and I just understand that it's not really easy for them to understand me and I try to understand them. So, I learn the language. Little by little, then I, it was a bit easy, but of course then it wasn't all. Actually I plan to work on my Finnish language, because I tell you, if you want to do something in Finland, boy it's not so good. But then I know it's good to learn the country language, to speak and express yourself you know, but well, just Finland, the language is quite different from other country languages. It is very difficult for foreigners, and if someone who's Finnish cannot speak perfect Finnish, so tell me if a Finnish person cannot speak perfect Finnish, is it me that come from different country can speak perfect? So I just have to learn the basics and, of course, I have the interest of learning it and try my best to learn as well.

Kielen opettelu ja pyrkimys ymmärtää toisten tilannetta ja ajattelutapoja kertovat pelaajan tekemästä identiteettityöstä. Hän ymmärtää sopeutumisen vaatimuksia ja osaa jo painottaa kulttuuristen erojen merkityksiä oman henkilökohtaisen sopeutumisensa kannalta. Hän on alkanut hahmottaa eri pääomia ja tavoitella niitä kielen opetteluun ja omien tunteiden hallinnan kautta. Pelaaja pyrkii hallitsemaan omia vihan tunteitaan osana sopeutumistaan joukkueeseen.

Kommunikointiongelmat nousivat melko selvästi esille haastattelujen edetessä. Suomalaiset pelaajat ja valmentaja toivat jokainen esille afrikkalaispelaajien loukkaantumisherkkyyden ja sitä kautta kokemuksen erilaisesta kohtelusta. Ristiriita tulee esille kuitenkin afrikkalaisen itsensä kokemuksesta kysyttäessä mitä joukkueissa olisi voitu tehdä toisin.

KVPI: Yeah, one thing I say about coaches, is that they don't want their player to get angry. So that they're kind of careful to say the right thing at the right time sometimes. In a stronger system you don't need to put it in a certain way, or you didn't put it in the way this person would think oh, he doesn't like me or you hate me. Just make him or her understand that this is the right thing to do, and make you achieve this. You just have to, like, this is what I want you to do, look like an authority. Sometimes players have different kinds of opinions and the coach has a different kind of opinion, but what makes a good coach is the authority you have. But I think I notice that in the clubs I've played. Sometimes they say, "sinä pelaa tänään hyvä" and I say to him "no, tänään minä ei pelannut hyvä", because I know if I do something good in the field. Like before you tell me, oh good job, I know. So if I did something by you tell me good, you don't have to tell me. And sometime maybe you don't want me to feel bad, but tell me the right thing, just tell me my fault and let me go home and sleep mad and think about, oh today I don't, tomorrow I'll try. When you tell me good, good, I will feel like I've done everything right, but I'm not doing anything, I'm not even myself, so when I left the team I go another team, then you are behind. Most of the coaches I've seen, most of them are scared to say the truth or they don't want someone to say this coach can't coach or something. If you want to criticize me on the thing I know that is right, I don't care. But if you can hurt me on a thing I know that is bad then I fight back.

Myös afrikkalainen pelaaja siis koki tullessa kohdeksi liian kauniisti. Hän korostaa omaa ammattilaisasemaansa ja sitä kautta tarvetta kehittyä oikeanlaisesta kritiikistä. Jos valmennuksen auktoriteetti ei riitä pelaajan kehittämiseen ja arvostelemiseen, ei hänen mielestään joukkueen rakenne ole tarpeeksi vahva. Valmentaja ja haastattelemani pelaajat kuitenkin kokivat afrikkalaisten pelaajien olevan hyvin loukkaantumisherkkiä ja jopa ylpeitä:

V: Yllätyksiä oli täys. Ja sit he ovat, afrikkalaiset, ne on erittäin niinku tota itse oman arvonsa tuntevia. Että niiden kans pitää olla luovia.

Ristiriitaa on nähtävissä siis niin kommunikaatiotavoissa kuin myös odotuksissa. Pelaaja odottaa valmentajalta auktoriteettia ja ohjausta kehittymisen edistämiseksi, mutta valmentaja kokee pelaajan olevan liian herkkä suoralle palautteelle. Tilanne vahvistaa luvussa 3.3.4 esille tulleita Beswickin näkemyksiä naisjoukkueen valmentamisesta ja pätee erityisesti monikulttuurisessa joukkueessa. Sosiaalinen yhtenäisyys ja joukkuedynamiikka ovat tärkeitä osa-alueita toimivan joukkueen kannalta, ja yhtenäisyys rakentuu yksilöllisen huomioinnin kautta. Tätä varten

valmennuksen tulisi tiedostaa jo ennen kansainvälisen joukkueen kokoamista tilanteen haastavuus sekä mahdollisia lähestymistapoja. Pelkkä miesjoukkueen tarkkailu ja sopimusteknisten asioiden hoito ei välttämättä riitä toimivan monikulttuurisen joukkueen luomiseen.

Kaiken kaikkiaan sopeutuminen on siis hyvin yksilöllinen prosessi. Toinen afrikkalaispelaaja havainnollistaa omaa ajattelutapaansa seuraavalla tavalla.

KVP2: I'm black, I just try to what some people, like there is a saying in Africa that "when you go to a room, be like a room" and like, when you go to Finland, like be one of them. And when I go to Africa, I'll just be like an African. That's the main thing. I try to think like a Finn when I'm here. Try not to make anybody angry. You know, things that don't really matter in Africa, matters here. There is a way you can tease your friends, joke about stuff, in Finland you can't just tease people. But it's cool, you know, you have to know what people don't like, not to pass you know (boundaries).

Pelaajan puheenvuorosta on havaittavissa jälleen viitteitä integraation luonnehdinnasta. Hän haluaa sopeutua Suomeen maassa ollessaan ja puolestaan kotimaassaan elää kuin afrikkalainen. Toisin sanoen, pelaajalla on kunnioitusta molempiin kulttuureihin ja hän on löytänyt tapoja omaksua uuden kulttuurin ajattelutapoja. Hänellä on näkemystä tekijöihin, jotka ovat tärkeitä suomalaisessa kulttuurissa, mutta vähemmän merkityksellisiä Afrikassa. Myös hauskanpito ystävien kesken koetaan erilaiseksi eri kulttuureissa, mikä kertoo osaltaan pääomakentällä tarvittavien taitojen karttumisesta. Pelaajalla on siis käsitys siitä, miten sosiaalista ja kulttuurista pääomaa voi saavuttaa ja pyrkii sopeutumistyössään niitä kohti.

Sopeutuminen vaikuttaa merkittävästi myös pelaajan identiteettiin, ja onkin pääasiassa niin sanotusti identiteettityötä. Seuraavaksi käsittelen hieman tarkemmin vielä pelaajien kokemuksia oman identiteettinsä muutoksen suhteen.

5.4 Ammatillisena pelaajan kulttuurinen identiteettityö

Afrikkalaispelaajat tuovat haastatteluissa vahvasti esille oman uskonnollisuutensa ja kokemuksen heille luodusta lahjasta. Ilmaukset ovat myös osoitus pelaajien asenteesta omaan ammattilaisuuteensa.

KVP1: Actually, I loved football in the beginning and I just believed that what God has given to me -like the talent- I just have to walk towards it. And what I said when I was playing continuously in Nigeria, so many clubs wanted me to play for them, so I just decided I keep working hard and playing hard. Then when I train hard and work hard I'm progressing in it and I just thought – this is what I love doing, I have been doing so well, and I'm giving this my all. Yeah.

Rakkaus jalkapalloon ja lahjakkuus edesauttoivat asennoitumaan lajiin kovana työnä, joten pelaaja päätti antaa kaikkensa harjoitteluun. Sitoutuminen ja päätös ammattilaisuudesta tarkoittavat vääjäämättä muutosta myös identiteettiin. Pelaajan ammatti-identiteetti ja asennoituminen sopeutumiseen korostuu myös seuraavassa vastauksessa.

KVP1: And the thing that helped is that it gets much play. So when I came to the team, I played about eleven games and we win ten and go on and I score in all the games, I was like the best player in the team. So they promised me that he really was really happy the way I played, because after the season the team came second in the league, so he was happy and all the other members of the team were happy with me.

Kysyttäessä miten pelaaja valitsi seuran johon haluaa, hän toi voimakkaasti esille oman näkemyksensä omista pelitaidoistaan. Parhaan pelaajan roolin kautta hän kokee myös muiden hyväksyvän hänet osaksi joukkuetta. Onnistuessaan hyödyntämään pelitaitojaan hän siis saavuttaa samalla sosiaalista pääomaa toisiin nähden. Erot voidaan nähdä siis myös myönteisenä ja haluttuina. Ne kasvattavat pelaajan mahdollisuuksia luoda uusia pääomamuotoja ja keinoja saavuttaa valtaa joukkueessa. Hänen henkilökohtainen kulttuurinen pääomansa saa uudenlaista arvoa uudessa kulttuurissa. Toisten hyväksyntä on selvästi tärkeää myös itse pelaajalle.

Kansainvälisten pelaajien asennoituminen ulkomailla pelaamiseen tuo esille heidän ammattilaisuuttaan:

KVP2: You know, when you are young, you don't think too much, you just want to act. I just wanted to go. I remember the first time I went to the Finnish embassy, "have you been to Finland before? Do you know anything about Finland?" I said "No", "Do you know that there is a lot of snow there?" "I don't know. I want to see". Because I used to hear about snow so let me go and see this time, you know. Everything was like, I just want to go. That's all I cared about really. Of course every player wants to go outside to show what you are. Yeah, just go and go as far as you can. Yeah, that's always been my dream. It's like when you make a decision on what you want, and you know how to do it, it's quite easy, you know. So, I don't think I had any problem, because I decided what I want to do, where I want to go, you know. But I don't always move around, like, that often, you know. I only moved from (one team) after the World Cup because things weren't going the way I wanted things to be, so, apart from that I just played for (two other teams). It was real fun for me and the players all want me.

Kansainvälinen jalkapalloura on ollut pelaajan tavoitteena jo nuoresta iästä asti, joten päätökset elämässä tehdään tavoitteen saavuttamiseksi. Kun uran tavoitteet ovat selvät, eivät päätöksetkään enää tunnu kovin vaikeilta toteuttaa. Pelaaja ilmaisi olevansa enimmäkseen kiinnostunut kokemaan uuden kulttuurin tarjoamat haasteet ilman sen tarkempia pohdintoja ja etukäteisvalmistelua. Toisaalta, pelaaja ilmaisee myös halukkuutensa hetkelliseen paikalla pysymiseen ja joukkueesta on siirrytty toiseen vain paremman sopimuksen tai koettujen ongelmien takia. Tärkeäksi koetaan jälleen muiden kanssapelaajien hyväksyntä joukkueeseen.

Identiteettiä voidaan tarkastella tässä Lanfranchin ja Taylorin luvussa 4.2.1 esitellyn kategorisoinnin mukaisesti kulkurin ja palkkasotilaan välillä. Pelaaja on matkustanut todella pitkän matkan myydäkseen taitojaan hetkellisesti seuralle, mutta hänen tavoitteenaan on joku päivä palata vielä kotimaahansa. Hän ei ole juurtunut yhteen seuraan, vaan tekee uravalintojaan kausi kerrallaan. Toisaalta, tämä viittaisi kuitenkin myös palkkasotilaan kategoriaan, koska pelaaja voisi olla sopivan sopimuksen tullessa vastaan valmis muuttamaan jälleen maasta toiseen. Tällä hetkellä pelaajalla ei siis ole itsellikään täyttä selvyyttä siitä, mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Kulttuurinen ja taloudellinen pääoma ajavat pelaajaa eteenpäin.

Myös symbolinen pääoma ja roolitus joukkueessa ammattilaiseksi on tärkeä osa pelaajan identiteettiä. Valmentajan haastattelussa nousi hyvin vahvasti esille kansainvälisten pelaajien roolitus ammattilaisiksi, koska heidän syynsä olla maassa oli ainoastaan jalkapallo. Suomalaiset pelaajat olivat töissä tai opiskelijoita, joten ammattilaisen roolin tuli olla selkeästi erilainen. Myös pelaajat tuntuivat kokevan tilanteen samoin:

KVP1: When you be a professional player you have to do something that make you professional. So you just have to do that and play the ball and you need to show it in the training, so they all use me as an example. And all the time the coach call on me, I try to do my best and I have to , because, I think they give the ball to me and I have to make it my best play, you understand. So that is all I do then, so yes, I know my role, I know my role and I, the coach always told me that I am a professional, you have to show them that and make them see that you are really a professional. And of course most of the time the coach doesn't blame me or they don't say anything bad to me because they only say to me after the game that you really played good. And when they tell me you played good and in the next game I want to do more. I want to do more.

Pelaaja koki roolinsa ammattilaisena hyvin selkeänä. Valmentajan käsky näyttää ammattilaisuus myös muille koettiin tärkeäksi ja halu kehittyä sekä tulla paremmaksi on

hyvin vahvasti esillä. Kuten luvussa 4.2.3 tulee ilmi, Kimin mukaan kulttuurinen identiteetti viittaa siihen, miten itseä määritellään ja vastaavasti muiden koetaan määrittelevän itseä. Pelaajan ammatillinen ja kulttuurinen identiteetti peilautuvat tässä tapauksessa hyvin voimakkaasti joukkueen pelaajien sekä valmentajan koetuista määrittelyistä mikä on ammattilaisen tehtävä ja rooli joukkueen sisällä.

Ammattirooli on tuonut mukanaan myös ongelmia toiselle pelaajista, kun seurajoukkue kielsi häneltä pääsyn MM-kisoihin oman maajoukkueensa mukana:

KVP2: The only problem then was, I was invited to go for the female World Cup and, the officials, they didn't want us to go to the national team. And I told him that, we are players, we go to the national team, they play for their country. And before I signed for you, you knew I was a national team player and that's why you wanted me. So why won't you allow me to go to World Cup? And they were like, yeah, we signed you to play in the league and now the league is on, you have to play. I told him that it is not my fault I'm the only (player for this position) you should have two or three players (for the same position) in the team. So if I'm not there somebody else can play, you know. And I wanted to go, I told him like, it's not because I play for you I'll just stop going to my own national team, so I left on my own, and I said I wouldn't come back.

Oma kansallinen maajoukkue ja sen edustustehtävät koetaan siis edelleen hyvin tärkeiksi. Itse asia muodostui niin suureksi kynnyksymykseksi, että valmentajan kiellettyä pelaajan lähtö oman maajoukkueensa mukaan, pelaaja jätti seuran ja siirtyi toiseen suomalaiseen joukkueeseen. Näin ollen, vaikka pelaajalle on omien sanojen mukaan kehittynyt sopeutumistyön ohessa kansainvälisempi pelaaja-identiteetti, ei kansallinen identiteetti ole kuitenkaan kadonnut.

Kansainvälinen ura on kuitenkin muuttanut osittain toisen pelaajan identiteettiä kansainvälisemmäksi. Eri maassa eletään eri tavalla, joten pelaaja elää omien sanojensa mukaan ikään kuin kahta elämää:

KVP2: Yeah, I remember last time I visited home, I tried to live like different life, you know, in Finland you just live your own life, you don't care about other people or think about you know, but Africa no, you do, people care about and they think about you because they want to know what you're doing, they want to know what you're thinking about, so when I tried to like "no, yes" they were like, "no, do it this way". And I was like "okay, I'm sorry" you know. I try to live two lives now, which is like, not easy sometimes. But there's nothing you can do.

Pelaaja korostaa ajattelu- ja toimintatapojen erilaisuutta Suomen ja Afrikan välillä, mikä on välillä johtanut erikoiseksi koettuun käyttäytymiseen entisessä kotimaassa. Pelaaja on omaksunut suomalaisia käyttäytymismalleja, jotka eivät ole tuttuja hänen

perheelleen ja näin ollen aiheuttavat hämmennystä. Pelaajan identiteetti on alkanut muuttua yksilöllisemmäksi kansainvälisen elämän johdosta, kun puolestaan Afrikassa asioista kerrotaan toisille ja ihmisten on tärkeää tietää mitä toisille kuuluu. Kotona vieraillessaan pelaaja joutuu tasapainoilemaan näiden kahden identiteetin välillä.

Sosiaalisen tuen ja vertaisryhmän merkitys uudessa maassa pärjäämisessä nousevat esille muun muassa kahden haastatellun afrikkalaisen kokemuksissa. Yksin Suomeen tulleen pelaajan kokemukset ovat olleet myös henkisesti raskaita, kun elämää täytyy elää vieraassa maassa yksin:

SP3: Even now sometimes it is still very difficult to live alone, if you don't have companion or friends. Like when I had my child, then I got married and did my wedding in Nigeria, the father is also living in Africa, so when I was pregnant last year I tried to say that I want my husband to come. But actually I wasn't happy about it and I told him (the coach) I don't have family, I don't have anybody here, but now I'm pregnant I want to have the baby, how do you think, it's not easy to take care of baby alone. Even when you are two you sometimes, it's still not easy when baby cry at night and you need some rest, so I was very mad. But of course I understand that maybe most people when they get the visas they try to run away to other countries and stuff, so they feel everyone is the same, you know.

Yksinäisyys korostui etenkin pelaajan tullessa raskaaksi, kun aviomies ei päässyt Suomeen Afrikasta. Pelaajan mukaan joukkueenjohto lupasi auttaa aviomiehen oleskeluluvan hankkimisessa, mutta lupaa ei koskaan saatu. Pelaajan ikävät kokemukset korostavat pääomakilpailun raadollisuutta eri kulttuurien välillä. Afrikasta tulleen pelaajan sosiaalinen pääoma on täysin sidoksissa joukkueeseen ja siten taloudellisen pääoman lähteeseen. Oma perhe ja läheiset ovat jääneet entiseen kotimaahan. Kun ammattilaisidentiteetti väistyy taka-alalle äitiyden johdosta, muuttuvat myös sopeutumiskeinot ja ajattelutavat. Kuten luvussa 4 todettiin, maahan muuttavat pelaajat ovat yksilöitä ja heidän elämäntilanteensa voivat vaihdella merkittävästi toisistaan. Pelaaja koki jääneensä täysin yksin lapsensa kanssa ja tullessa kohdelluksi väärin. Hän arveli syyn aviomiehen kielteiseen oleskelulupapäätökseen olleen epäilyksien luvan väärinkäytöstä, mutta ei ymmärtänyt miksi epäilyitä kohdistettiin häneen yleistämällä uhkaa.

KVP1: For, I was like, if I'm not a strong lady, then you make me live the life I don't want to live here. So I was not happy about it at all, but of course I knew I was here to play, I came to play. I have been in Finland for about five years now, and now that I'm pregnant of course the child needs to see the dad. I told him, he is not coming here to live forever, just to visit and go back. But they didn't give him the visa, I wasn't happy. That was my bad moment in Finland. Because I wasn't happy, I wasn't. I believe in God and I

have this good attitude and I always think positive, and sometimes I think woman is feeling bad when things aren't working the way you want it and I just try to be strong and brave. When the baby had a stomach flu I cannot sleep, nobody can help me, you know, I live alone, I try to take care of myself, you know. Of course I have some social woman to come and visit, assisting me sometime, but it's not okay for me. I am not a lazy type, cleaning is not my problem. But I need some companion, someone that can share my mind, you know, and understand because I'm alone.

Elämä raskausaikana ja lapsen syntymän jälkeen oli rankkaa ja yksinäistä. Vaikka pelaaja oli muuttanut Suomeen pelaamaan ja edistämään uraansa, olisi hänelle ollut tärkeää saada läheisten tukea vaikeassa elämäntilanteessa. Hän olisi kaivannut eniten sosiaalista turvaa ja seuraa, kun jalkapalloidentiteetti sai siirtyä äitiyden tieltä. Sosiaalipalveluiden apu koettiin enemmän loukkauksena, koska oman kotitalouden pyörittämistä ei koettu ongelmana. Vaikeuksia tuotti koettu yksinäisyys.

Lopulta, hän kuitenkin vielä kertoo miten hän kaikesta huolimatta näkee oman ammatti-identiteettinsä.

KVP1: This football is my identity anyway, because once you got my name in Nigeria, they always say, that (girl) has played football. So they know me as footballer, professional footballer, and I just love football and achieve in football, because I've played football. And really I've achieved a lot, and met so many favorite, that without football I wouldn't have had the privilege to see or to meet them. Like speaking with Lionel Messi of Barcelona, and Ronaldinho, it was a really big opportunity to me, because if I was not a footballer, there was no way in hell that I was permitted to see them, you know, because they are big players and they are very much adored, they are world's best players. Most people want to just like have an autograph, but I speak with them and eat in the same place with them, so I'm just happy and I just got to play football.

Jalkapallo koetaan tärkeäksi osaksi identiteettiä ja sen kautta pelaajalla on ollut mahdollisuus toteuttaa omia unelmiaan. Hän on päässyt näkemään ja kokemaan asioita joihin ilman ammattilaisuutta hänellä ei olisi ollut mahdollisuutta. Pelaajien tekemät valinnat ovat johtaneet ammattilaisuuteen.

Lopuksi, ammattilaiset tuntuvat kokevan ammattilaisuuden osana unelmiensa saavuttamista. He ovat asettaneet itselleen tavoitteita, jotka ovat johtaneet kansainvälisen peliuran rakentamiseen sekä oman roolin ja ammatti-identiteetin kehittymiseen. Samalla on kyse eri pääomien kasvusta ja muutoksesta henkilökohtaisella tasolla, kun pelaajat sopeutuvat uuteen kulttuuriin. Eri pääomamuotojen suhteet ovat myös muuttuneet pelaajien kokemusten myötä, jolloin sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman tavoittelemisen koetaan eri tilanteissa

tärkeiksi. Luonnollisesti, pelaajien identiteetit muuttuvat sopeutumisen myötä jatkuvasti.

6 YHTEENVETO JA JATKOPOHDINTAA

”Pelaajat syntyvät avauspotkun myötä ja kuolevat loppuvihellykseen”. Näin Ilkka Niiniluoto kuvailee eksistentiaalistifilosofi Jean-Paul Sartren ajattelua, joka näki jalkapallo-ottelun kuvastavan elämää. (Niiniluoto 2007, 23.) Kyseisen lainauksen avulla voidaan myös pyrkiä ymmärtämään jalkapalloammattilaisen identiteettiä. Lauseen sisältämä kaksoismerkitys kuvastaa eroa myös samassa seurassa pelaavien suomalaisten ja afrikkalaisten näkökulmissa: suomalaiset elävät lajille tietyssä ajassa ja paikassa, mutta afrikkalaiset elävät sille jatkuvasti ja kaikkialla. Tässä tutkimuksessa haastateltujen elämä on jalkapalloa – ”I just want to play, that’s all”. Jalkapalloa harrastavan suomalaispelaajan arkeen sisältyy opiskelua, työtä, perhe ja ystävät, joiden parissa vietetään aikaa harjoitusten ja pelien ulkopuolella. Toisaalta, myös joukkueen sisältä löytynyt sosiaalinen verkosto voi olla osana muuten elämää kuin jalkapalloon liittyen. Puolestaan seuraan hankitun ulkomaalaisvahvistuksen elämä on jalkapallon ehdoilla määrittyä. Vapaa-aika on lepoa, harjoittelua ja valmistautumista peleihin. Uudessa maassa ei ole perhettä, ei ystäviä, eikä muuta työtä.

Tutkimuksen tutkimusongelmat käsittelivät ammattilaisroolin ja harrastuksenomaisuuden välistä ristiriitaa ja pelaajien halukkuutta tulla suomalaiseen seuraan pelaamaan. Ammattilaiset tulevat Suomeen pelaamaan edistääkseen uraansa, joten taustalla ovat niin taloudellisen pääoman kuin kulttuurisen pääoman kasvattaminen. Sosiaalinen pääoma kasvaa vasta sopeutumistyön ohessa. Pelaajat ovat arvioineet itselleen parhaita ammattilaisuraa edistäviä mahdollisuuksia ja yhdessä agentin kanssa tehneet valinnan, joka heidän mielestään edistää pelaajan uraa parhaimmalla tavalla.

Kulttuurien kohtaaminen ei kuitenkaan ole aina sujunut ongelmitta, kun kohdattavana on uusi kieli, erot pelitavoissa ja kommunikaatiossa, erot pelirooleissa ja käyttäytymisessä. Ristiriitoja ilmeni myös pelaajien ja valmentajan välisissä odotuksissa ja käytöksen tulkitsemisessä. Useissa tapauksissa toisten käyttäytymistä tulkittiin omien kulttuuristen tottumusten kautta, jolloin ollaan ikään kuin sokeita sille, mitä samankaltaisuuksia tai voimavaroja erilaisuuden takana voi olla.

Pääomataistelussa monikulttuurinen joukkue osoittautuukin erittäin mielenkiintoiseksi toimintaympäristöksi. Ammattilaispelaajat omaavat selvästi enemmän taloudellista pääomaa, koska saavat pelaamisestaan palkkaa. Kuitenkin suomalaiset pelaajat hallitsevat kielen ja sitä kautta sosiaalista pääomaa. Kulttuurinen pääoma jakautuu hyvin monijakoisesti, sillä ammattilaisten vahva taitotaso korostaa heidän lajikulttuurista pääomaansa suomalaisiin nähden, mutta suomalaisten kansallinen tausta suomalaisen jalkapallon parissa korostaa heidän valta-asemaansa. Samalla jälleen sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma kytkeytyvät yhteen vahvistaen heidän asemaansa. Mitä paremmin näitä pääoman muotoja saadaan jaettua joukkueessa, sen vahvempi kokonaisuus se on yksikkönä.

Pohdinnassa on hyvä ottaa myös huomioon pelaajahankintojen tarpeellisuus suomalaisessa naisjalkapallossa. Näitä ajatuksia toi esille myös haastatteleman valmentaja, joka ilmaisi huolensa omien junioripelaajien kehittämisestä kovatasoisessa naissarjassa. Raha ei liiku edelleenkään kovin suurella mittakaavalla ja harrastavilta pelaajilta viedään mahdollisuus päästä pelaamaan. Toisaalta, sama valmentaja kertoo tavoitteena olevan pelaajien hankkiminen sellaisista uusista maista kuin Unkari, Australia, Kiina ja Ghana. Naisjalkapallokkin on siis alettu nähdä yhä enemmän talouden kautta, kun ulkomaalaisvahvistusten hankinnan taustalla on yhteistyökumppanuuden vahvistaminen paikallisten yritysten kanssa. Ulkomaalainen pelaaja tuo joukkueelle taloudellista ja symbolista pääomaa niin sarjassa kuin myös alueellisessa sponsorikilpailussa.

Hanna Vehviläinen (2008) selvitti ansiokkaasti pro gradu -tutkimuksessaan naisjalkapallon historiaa, joten olen onnekkaasti pystynyt nojaamaan paljon seuratoiminnan tämän hetken tarkasteluani hänen esityöhönsä. Paljon on kuitenkin vielä tutkittavaa myös naisjalkapallon saralla. Lisätutkimukselle on muun muassa tarvetta moniulotteisten identiteettien suhteen globaalissa urheilumediassa, erityisesti naiseuden sekä toiseuden näkökulmasta.

Koska tutkielman aiheena on naisten jalkapallo, olen läpi teorian varonut, ettei feminiininen tutkimusote kuitenkaan nouse liian voimakkaaksi. Jatkoa ajatellen vastaavanlainen miehisen ja feministisen tutkimuksen vastakkainasettelu ja vertailu voisi tuottaa mielenkiintoisia ilmiöitä ja tarkennuksia siirtokokemuksiin, sillä historioita

eri maiden naisjalkapallosta alkaa tänä päivänä jo löytyä. Tässä opinnäytteessä rajanveto on täytynyt pitää melko tarkasti vain yhden tapauksen ja kokemusmaailman parissa. Jatkossa naisjalkapallon pelaajasiirtoja olisi hyödyllistä tutkia myös laajemmalla tutkimusotteella, jolloin ilmiötä voitaisiin selittää ja ymmärtää tarkemmin eri näkökulmista. Olisi tärkeää ymmärtää myös muiden maiden tilannetta naisten ammattijalkapallossa.

Loppuun haluaisin vielä tarkastella hetken varsinaista tutkimuskohdettani. Neljää nuorta naista sekä valmentajaa, joilla on hyvin erilaiset lähtökohdat elämään ja ovat kohdanneet toisensa jalkapallokentällä. Kyse ei ole vain yhdessä pelaamisesta ja harjoittelemisesta tietyin säännöin, vaan kohtaaminen menee tätä syvemmälle. Kyseessä on viiden eri yksilön kulttuurien kohtaaminen arjessa, jonka puitteissa he ovat pyrkineet ymmärtämään toisiaan ja oppimaan toisiltaan. He ovat itse laatineet yhteistoiminnalleen tavat ja keinot sekä sopeutuneet kukin omalla tavallaan. Se on kuitenkin vaatinut niin sosiaalisen, kulttuurisen kuin taloudellisenkin pääoman kasvua ja yhteen kytkeytymistä, jonka kautta eri symboleista on voitu muodostaa yhteisesti hyväksytyjä ja tunnistettavia. Toisille sosiaalinen verkostoituminen on ollut suuremmassa roolissa, kun taas toisille kulttuurinen ja kielellinen kyvykkyys, mutta joka tapauksessa näitä pääoman muotoja ei voida irrottaa toisistaan. Välillä ne ovat sopeutumisen ja kuulumisen tunteen esteenä ja välillä niiden siltana.

Pääomakentät muuttuvat joukkueen tullessa monikulttuuriseksi. Näin ollen suomalainen seuran toimintaympäristö muuttuu ja myös suomalaiset pelaajat ovat uuden haasteen edessä. Afrikkalaisten pelaajien mukanaan tuoma uusi kulttuurinen pääoma luo joukkueen sisälle uutta symbolista arvoa, jota suomalaisten pelaajien on hyvin hankalaa saavuttaa. Historia on luonut tilanteen, jonka pohjalta seuroissa on perinteisesti toimittu. Uusi pelaajasiirtojen ja -hankintojen murros on kuitenkin vakiintumassa naisjalkapalloilussakin normiksi, joten aiheen tutkimus on myös jatkossa tärkeää. Kulttuurien kohtaaminen jalkapallojoukkueessa ulottaa merkityksensä siis pelikenttää laajemmalle. Se koskettaa jokaisen asianomaisen sisäistä kokemusmaailmaa samalla tavoin kuin missä tahansa elämämme bourdieumaisella kentällä, yksilöiden ja suhteiden välisellä kohtauspaikalla. Kuten tutkimuksen alussa todettiin, kukaan ei sukupuolestaan riippumatta sopeudu uuteen maahan ja uuteen joukkueeseen kahdessa viikossa – oli hän kuinka ”kova jätkä” tahansa.

LÄHTEET

Painetut teokset:

Airo, Matti & Palomäki, Kai. 2008. Mikä maahanmuuttajaa liikuttaa? Kolmen afgaaninuoren liikunta- ja urheiluseurakokemuksia. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma.

Alastalo, Marja & Åkerman, Maria. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.). Haastattelun analyysi. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 372–392.

Alasuutari, Pertti. 2007. Laadullinen tutkimus. 3s painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Allardt, Erik. 1983. Sosiologia 1. 6s painos. Porvoo: WSOY.

Bale, John & Sang, Joe. 1996. Kenyan Running: Movement Culture, Geography and Global Change. Lontoo: Frank Cass Publishers.

Berry, John.W., Poortinga, Ype. H., Segall, Marshall. H. & Dasen, Pierre.R. 2002. Cross-Cultural Psychology: Research and Applications. 2. painos. Cambridge: University Press.

Beswick, Bill. 2010. Focused For Soccer. How to Win the Mental Game. 2. painos. Champaign: Human Kinetics.

Bourdieu, Pierre. 1985. Sosiologian kysymyksiä. Suom. J.P. Roos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Bourdieu, Pierre. 1998. Järjen käytännöllisyys: toiminnan teorian lähtökohtia. Suom. Mika Siimes. Tampere: Vastapaino.

Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J.D. 1995. Refleksiiviseen sosiologiaan. Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta. Suom. M'hammed Sabour & Mikko A. Salo (toim.). Joensuu: Joensuu University Press.

Brown, Sean. 2008. Critical Events or Critical Conditions: The 1999 Women's World Cup and the Women's United Soccer Association. Teoksessa Kausik Bandyopadhyay & Sabyasachi Mallick. (toim.) Fringe Nations in World Soccer. Oxon: Routledge. 229-244.

Crolley, Liz & Hand, David. 2002. Football, Europe and the Press. Lontoo: Frank Cass Publishers.

Darby, Paul. 2002. Africa, Football and FIFA: Politics, Colonialism and Resistance. Oxon: Frank Cass Publishers.

Eskola, Jari & Saarela-Kinnunen, Maria. 2010. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3s painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 189–199.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3s painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 26–44.

Foer, Franklin. 2004. Jalkapallon maailmanselitys: Hutera teoria globalisaatiosta. HarperCollinsPublishers, Inc. & Tönheim Literary Agency, Sweden. Suom. Petri Stenman.

Giddens, Anthony. 1991. Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age. Cambridge: Polity Press.

Hall, Stuart. 1999. Identiteetti. Suom. Mikko Lehtonen & Juha Herkman. 4s painos.. Tampere: Vastapaino.

Hirvonen, Juha. 2007. Lappeenrannan seudun jalkapalloseurojen talous 1970–1993. Teoksessa Hannu Itkonen & Arto Nevala (toim.). Kuningaspelin kentät. Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 115–128.

Hjelm, Jonny. 2007. Naiset ja jalkapallo sosiaalisena liikkeenä. Teoksessa Hannu Itkonen & Arto Nevala (toim.). Kuningaspelin kentät. Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 226–237.

Ilmanen, Kalervo & Itkonen, Hannu. 2000. Kansalaisten liikuttajat. Kansalaistoimijat ja kunnat liikuntapalveluiden tuottajina Pohjois-Karjalassa.

Itkonen, Hannu. 1999. Conditioning Tolerance? A Study of Tolerance in the Culture of Sports. Joensuun yliopisto: Karjalan Tutkimuslaitoksen julkaisuja.

Itkonen, Hannu. 1996. Kenttien kutsu: Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Tampere: Gaudeamus Kirja.

Itkonen, Hannu & Nevala, Arto. 2007a. Jalkapallo, maailma ja Suomi. Teoksessa Hannu Itkonen & Arto Nevala (toim.). Kuningaspelin kentät. Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 11–20.

Itkonen, Hannu & Nevala, Arto. 2007b. Jalkapallo, tulevaisuus, tutkimus. Teoksessa Hannu Itkonen & Arto Nevala (toim.). Kuningaspelin kentät. Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 241–248.

Itkonen, Hannu & Pirttilä, Ilkka. 1992. Sosiologian palapeli. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela. 1997. Maahanmuuttajien sopeutuminen pääkaupunkiseudulla. Sosiaalipsykologinen näkökulma. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 9.
- Jütting, Dieter. 2007. Saksalaisen jalkapallokulttuurin muutos. Teoksessa Hannu Itkonen & Arto Nevala (toim.). Kuningaspelin kentät. Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 35–44.
- Kajander, Elias. 2006. Joukkueurheilun ulkomaalaiskiintiöt EU - Suomessa. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Urheiluoikeuden sarja 14.
- Kim, Young Yun. 2001. *Becoming Intercultural. An Integrative Theory of Communication and Cross-Cultural Adaptation*. Kalifornia: Sage Publications, Inc.
- Klein, Alan M. 1999. Coming of Age in North America: Socialization of Dominican Baseball Players. Teoksessa Jay Coakley & Peter Donnelly (toim.). *Inside Sports*. Lontoo: Routledge, 96-103.
- Korhonen, Erko. 2008. Palkkakatto Joukkueurheilussa – Tutkimus palkkakaton soveltumisesta suomalaiseen joukkueurheiluun. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Urheiluoikeuden sarja 21.
- Kuper, Simon. 2000. *Matka pallon ympäri*. Suom. Sami Sillanpää. 3s painos. Helsinki: Nemo.
- Lanfranchi Pierre & Taylor, Matthew. 2001. *Moving with the Ball. The Migration of Professional Footballers*. Oxford: Berg.
- Lautela, Yrjö. 2007. Värvättyjen aika. Teoksessa Yrjö Lautela & Görän Wallén (toim.). *Rakas jalkapallo. Sata vuotta suomalaista jalkapalloa*. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos, 307–314.
- Lee, James F. 2008. *The Lady Footballers: Struggling to Play in Victorian Britain*. Oxon: Routledge.
- Liebkind, Karmela. (toim.) 1994. *Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
- Martin, Judith N. & Nakayama, Thomas, K. 2007. *Intercultural Communication in Contexts*. New York: McGraw-Hill.
- Maunula, Reijo. 1999. *Monikulttuuristen tiimien johtaminen ja valmentaminen: Yhdessä – vaikka erilaisina*. Juva: PS-KUSTANNUS.
- Mchombo, Sam. 2008. Sports and Development in Malawi. Teoksessa Kausik Bandyopadhyay & Sabyasachi Mallick. (toim.) *Fringe Nations in World Soccer*. Oxon: Routledge, 162-182.
- Myrén, Kati. 1999. *Pois paitsiosta – maahanmuuttajien liikuntaharrastukset ja vapaa-ajanvietto Suomessa*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö.

Myrén, Kati. 2003. Kohtaamisia liikunnan kentällä – liikunnan suvaitsevaisuushankkeiden arviointi 1996 – 2002. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö.

Nicholson, Matthew & Hoye, Russell. (toim.) 2008. Sport and Social Capital. Oxford: Elsevier Ltd.

Niiniluoto, Ilkka. 2007. Alkuvihellys. Teoksessa Hannu Itkonen & Arto Nevala (toim.). Kuningaspelin kentät. Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 21–23.

Nikander, Pirjo. 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.). Haastattelun analyysi. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 432-445.

Pietilä, Ilkka. 2010. Vieraskielisten haastattelujen analyysi ja raportointi. Teoksessa Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.). Haastattelun analyysi. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 411-423.

Poli, Raffaele. 2008. African's Status in the European Football Players' Labour Market. Teoksessa Kausik Bandyopadhyay & Sabyasachi Mallick. (toim.) Fringe Nations in World Soccer. Oxon: Routledge. 122-135.

Poli, Raffaele. 2010. The denationalization of sport: De-ethnicization of the nation and identity de-territorialization. Teoksessa David Karen & Robert E. Washington. (toim.) The Sport and Society Reader. Oxon: Routledge. 322–331.

Pyykkönen, Miikka. 2003. Integraatio ja maahanmuuttajien yhdistystoiminta. Teoksessa Sakari Hänninen, Anita Kangas & Martti Siisiäinen (toim.). Mitä yhdistykset välittävät: Tutkimuskohteena kolmas sektori. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 89–120.

Ratinen, Tuomo. 1998. Joukkueurheilijan ansiosidonnaisen eläke- ja tapaturmajärjestelmän kehitys ja erityispiirteet. Teoksessa Ari Saarnilehto. Joukkueurheilijan tapaturma- ja eläketurvasta. Helsinki: Opetusministeriö. Kulttuuripolitiikan osaston julkaisusarja nro 3. Liikuntayksikkö. 14–28.

Ruuskanen, Petri (toim.) 2002. Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi: näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salo-Lee, Liisa. 1997. Minä ja muut – Kulttuurienvälisestä viestinnästä. Teoksessa Annaliisa Syrjänen & Irmeli Westermarck (toim.). Maailmalle, maailmalta: Kulttuurisia katsauksia. Porvoo: WSOY. 44–59.

Stevenson, Christopher. 1999. Becoming an International Athlete: Making Decisions about Identity. Teoksessa Jay Coakley & Peter Donnelly (toim.). Inside Sports. Lontoo: Routledge. 86–95.

Suvanto, Juha. 2002. Pelaaja-agentit joukkueurheilussa: -toiminta, tehtävät ja sääntely. Helsinki: Opetusministeriö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja 9.

Szymanski, Stefan. 2010. *The Comparative Economics of Sport*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Tuunainen, Sari. 2007. Naisjalkapallon seuratoimintaa 1970-luvulta lähtien. Teoksessa Yrjö Lautela & Görän Wallén (toim.). *Rakas jalkapallo. Sata vuotta suomalaista jalkapalloa*. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos. 235–253.

Törrönen, Jukka. 2010. Identiteettien ja subjektiasemien analyysi haastatteluaineistossa. Teoksessa Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.). *Haastattelun analyysi*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 180–211.

Vehviläinen, Hanna. 2008. Alussa oli mimmiliiga. Naisten jalkapalloilun muutos Suomessa vuosina 1971–2006. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. *Liikuntasosiologian pro gradu -tutkielma*.

Vehviläinen, Hanna & Itkonen, Hannu. 2009. *Mimmiliigasta maailmalle. Tutkimus suomalaisen naisjalkapalloilun muutoksesta*. Eura: Ilias Oy.

Vidacs, Bea. 2000. Football in Cameroon: A Vehicle for the Expansion and Contraction of Identity. Teoksessa Gerry P.T, Finn & Richard Giulianotti. *Football culture: Local Contests, Global Visions*. (eds.) Oxon: Frank Cass Publishers. 100–117.

Villgren, Matti. 2007. Maajoukkueen kannattajat identiteettinsä rakentajina. Teoksessa Hannu Itkonen & Arto Nevala (toim.). *Kuningaspelin kentät. Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 155–165.

Virolainen, Maria. 2007. Suomalainen naisjalkapalloilu. Teoksessa Yrjö Lautela & Görän Wallén (toim.). *Rakas jalkapallo. Sata vuotta suomalaista jalkapalloa*. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos. 227–234.

Wallén, Görän. 2007. Sadan oppivuoden sato. Teoksessa Yrjö Lautela & Görän Wallén (toim.). *Rakas jalkapallo. Sata vuotta suomalaista jalkapalloa*. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos. 71–80.

Lehdet:

Maali! 2010a. Kysymys & Vastaus: Andrée Jeglertz. Suomen Palloliiton jäsenlehti nro 1. 33–34.

Maali! 2010b. Soccer mom. Suomen Palloliiton jäsenlehti nro 2. 20–25.

Maali! 2010c. Kysymys & Vastaus: Annika Kukkonen. Suomen Palloliiton jäsenlehti nro 3. 37–38.

Maali! 2010d. Kysymys & Vastaus: Jaana Lyytikäinen. Suomen Palloliiton jäsenlehti nro 4. 33–35.

Elektroniset lähteet:

Women's Professional Soccer (WPS) 2011. About WPS. Saatavilla www-muodossa
<URL; <http://www.womensprosoccer.com/about/about-wps>> (luettu 01.04.2011)

LIITTEET

Liite 1: Haastattelurunko 1 ulkomaalaisille pelaajille:

Theme 1: Background

1. What was your first choice of sport, has it always been football? Were there other sports before? Did the possibility of playing abroad have an influence on your choice of sport?
2. How long have you played football? When did you become professional?

Theme 2: Contract and Career

3. How long have you had an agent? (If you have one) What is the relationship like and what areas does he/she take care of?
4. Why did you choose to come to Finland and how did the process go? (Did someone ask you / did your agent organize it?) When was this?
5. How old were you at the time of the transfer?
6. Were there other possibilities than Finland?
7. For how long was your first player contract made and how many times was it adjusted?
8. How do you feel the overall transfer went?
9. Has professional football been your goal for a longer time, or have your career and plans developed through time? What are your goals as a professional?
10. What is the value and position of a female footballer in your home country? Are there many professionals?

Theme 3: Cultural Differences & Acculturation

11. What was your first reaction when you decided to come to Finland? Did you have other offers as well? How did the weather etc. appear to you? How about the culture in general? Did you face a shock of some type or were you prepared for what to expect? Did you have time to cope and enough support when you came here?
12. Is football the only profession you have in Finland? Do you get paid enough to get by? (How about during the first years?) Did the team offer you housing/pay

your bills etc? What was promised to you and was everything taken care of? Were the promises delivered?

13. How did you get along with the team? Do you feel like you adjusted well, or were there conflicts? What type, if yes?
14. What helped in adjusting / what made it more difficult?
15. Was the game itself the same that you were used to, or were there a lot of differences in the style and tactics of football compared to Nigerian football culture? Was your role in the team made clear and did you know what was expected of you?
16. Have there been conflicts or problems with coping in general? How has the communication been in the teams, especially in the early years? Have there been misunderstandings? Do you feel that the teams and their players have been treated equally?
17. Do you feel like something ought to have been done differently, by coaches / team mates / yourself? What, if so?

Theme 4: Identity Work

18. Do you feel like the experiences you've had have affected your identity somehow? If you were asked the question "who are you", what answers come to your mind?
19. Have the cultural differences affected you somehow?
20. How often do you get to see your family? Do you have family or close friends here?
21. Are you still playing football as a profession?
22. How would you describe your career here in Finland? In terms of coaching, other team mates, your own development etc.

Closure:

23. Is there anything else you would like to say? Anything you expect from this study?

Liite 2: Haastattelurunko 2 suomalaisille pelaajille

Teema 1: Taustat

1. Kuinka monen ulkomailta hankitun pelaajan kanssa olet pelannut samassa joukkueessa?
2. Kuinka monta vuotta olet pelannut ja milloin koet kansainvälistymisen alkaneen?
3. Mikä on ollut vaihtuvuus joukkueissa?

Teema 2: Sopimuksellisuus ja ammattilaisuuden koettu problematiikka

4. (Mitä muistikuvia harjoitustilanteista, palkanmaksusta, yhteistyöstä?)
5. Millaisia sopimuksia olet allekirjoittanut joukkueesi kanssa? Milloin niitä alettiin käyttää? Kuinka sitovia sopimukset ovat?
6. Saatko/oletko saanut itse korvausta pelaamisestasi? Jos kyllä, niin miten se on vaikuttanut omaan toimintaasi?
7. Tiedätkö/osaatko arvioida miten sopimuksesi on eronnut ulkomaalaisten pelaajien sopimuksista? Miten yksilöllisiä sopimukset ovat?
8. Mitä arvelet syiksi hankintoihin ja koitko palkanmaksun reiluksi?
9. Onko joukkueissa ilmennyt ristiriitoja tai konflikteja sopimusten suhteen? Esim. eri sisältöjen tai koetun epätasa-arvon kannalta?
10. Onko pelaajia roolitettu joukkueissasi? Jos kyllä, niin miten?
11. Onko sinulla agenttia? Miksi koet/et koe tarvitsevasi agenttia?

Teema 3: Eri kulttuurien kohtaaminen ja sopeutuminen

12. Miten valmennusjohto valmisti tilanteeseen? Oliko yhteistä keskustelua ennen hankintoja (etenkin ensimmäisellä kerralla)?
13. Muistuu mieleen joitain ongelmia eri kulttuureista johtuvista syistä? Esim. kieli, käyttäytymistavat?
14. Tuliko kommunikaatio-ongelmia tai vaikeuksia itse peleissä tai harjoituksissa → konfliktit?
15. Viettekö ulkomailta tulleiden pelaajien kanssa myös vapaa-aikaa vai olivatko eri kulttuureista tulleet enemmän omissa oloissaan?
16. Mitä arvelet, miksi pelaajat tulevat Suomeen?
17. Miten koet ulkomailta tulleiden pelaajien kohtelun omissa seuroissasi? Esimerkiksi asuinolot, sopeutuminen, sosiaalinen turvaverkko?
18. Koetko itse sopeutuneesi hyvin monikulttuuriseen joukkueeseen?

Teema 4: Identiteettityö

19. Koetko monikulttuurisen joukkueen vaikuttaneen omaan asenteeseesi tai identiteettiisi jollain tapaa? Esimerkiksi pelaajana?
20. Ovatko jalkapalloseuroissa tapahtuneet muutokset muuttaneet ajatuksiasi pelaamisesta?
21. Olisitko itse valmis tai halukas lähtemään ulkomaille pelaamaan? Jos kyllä, niin miksi?
22. Muuta aiheeseen liittyvää tai toiveita tutkimuksen suhteen?

Liite 3: Haastattelurunko 3 valmentajalle

Teema 1: Taustat ja motiivit

1. Mistä tuli päätös palkata ulkomaisia pelaajia? (Miksi?)
2. Mitä tavoitteita tai muutoksia joukkueen tavoitteisiin palkkaamisesta tuli? (Nousu? SM-mitali?)
3. Miten palkkaus tapahtui ja miten agentin kanssa kommunikointiin? → mistä oppi siihen, mitä kaikkea tulee ottaa huomioon?

Teema 2: Sopimuksellisuus ja ammattilaisuuden koettu problematiikka?

4. Mitä odotuksia ulkomaalaispelaajilta oli? Oliko heille kaavailtu tiettyjä rooleja joukkueeseen?
5. Miten ulkomailta tulleiden asema määriteltiin suhteessa suomalaisiin pelaajiin? → Erytissopimukset ja kohtelu? → Ammattilaisten ja harrastajien välinen ristiriitainen tilanne?
6. Mitä pelaajille luvattiin ja mitä annettiin?
 - Muokkautuiko sopimus pelikauden/-kausien aikana?
7. Onko suomalaisilla pelaajilla samantyyllisiä sopimuksia kuin ulkomailta hankituilla?
8. Miten naisjoukkueen pelaajahankinnat resursoidaan? Ts. Miten seuran/joukkueen budjetti koostetaan kausittain? Maksaako osa pelaajista pelaamisestaan? Miten ns. kenttätoiminnan taustalla tarvitaan lisätyötä, kun joukkueen toiminta kansainvälistyy?

Teema 3: Eri kulttuurien kohtaaminen monikulttuurisessa joukkueessa

9. Löytyikö yhteistä kieltä pelaajien/agentin kanssa?
 - millaiset kommunikaatiotavat vakiintuivat → kiinnitettiinkö niihin erityistä huomiota?
10. Huomioitiinko kulttuurierot ja mahdolliset sopeutumisvaikeudet? Miten?
 - Onko jälkikäteen tullut mieleen sellaisia asioita, jotka olisi tullut hoitaa toisin?
 - Kuinka paljon ulkomaalaista pelaajaa autettiin sopeutumisessa ja miten?
11. Kiinnitettiinkö joukkuedynamiikkaan erityistä huomiota?
 - joukkuehenki / kommunikointivaikeudet pelaajien välillä?
12. Millaista harjoittelu/pelaaminen oli/on monikulttuurisessa joukkueessa? Kuinka paljon pelikulttuurin erilaisuus tai pelaajien väliset erilaiset käyttäytymistavat vaikuttavat valmennukseen?

Teema 4: Identiteettityö

13. Miten uudet hankinnat ja toimintatapojen muutos vaikutti seuran toimintaan? → kansainvälistyminen suhteessa perinteiseen pienehkön suomalaisen tyttö- ja naisjalkapalloseuran toimintaan
14. Miten määrittelisit seuran muutosta ja sen tulevia kehityssuuntia? Onko suunnitelmissa palkata lisää pelaajia ulkomailta ja mitä on näiden hankintojen taustalla? (Ns. motiivi)
15. Mitä odotuksia seuran tulevaisuudelle?
16. Muita ajatuksia tai toiveita tutkimuksen suhteen?